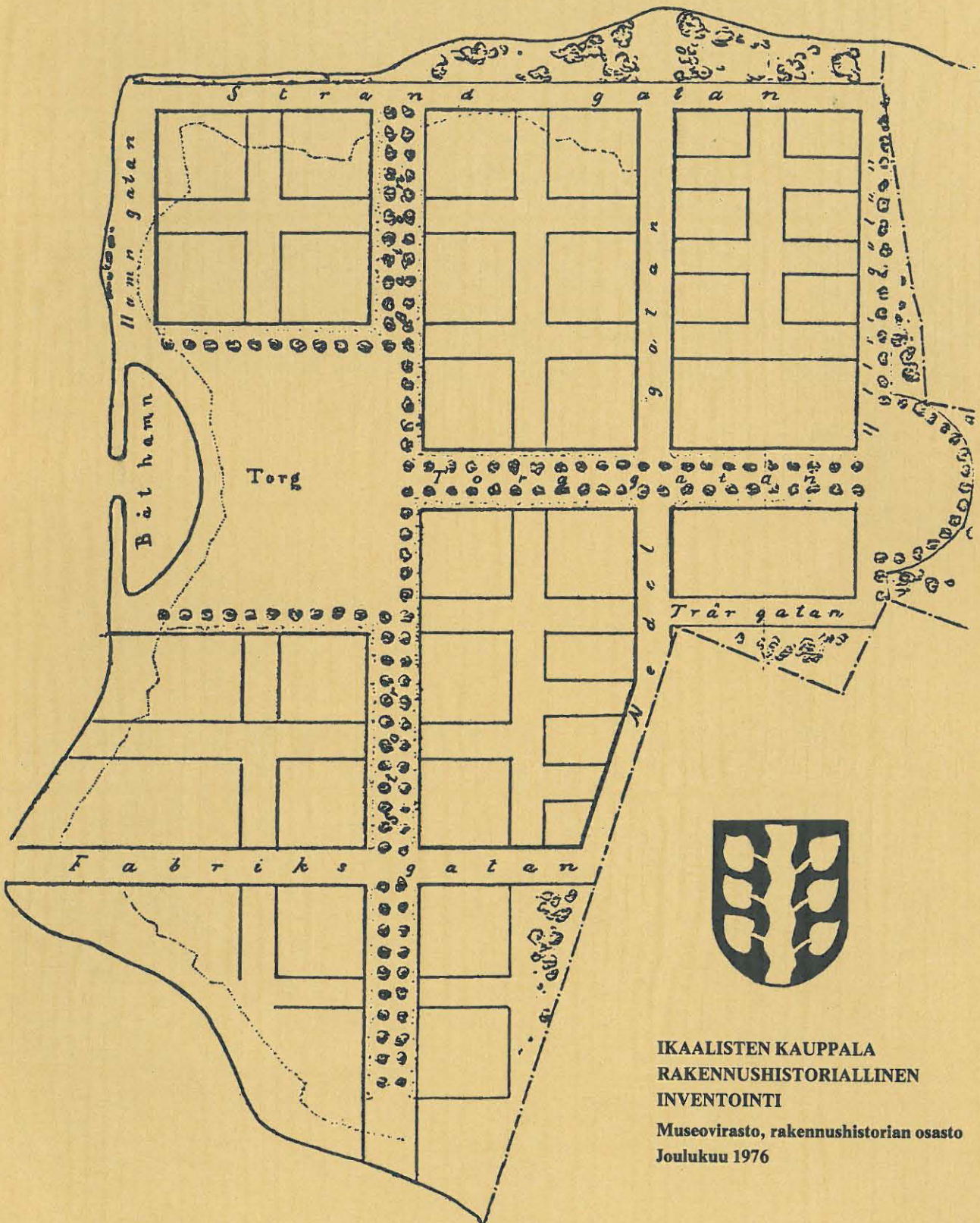

Vanha Ikaalinen

IKAALISTEN KAUPPALA
RAKENNUSHISTORIALLINEN
INVENTOINTI

Museovirasto, rakennushistorian osasto
Joulukuu 1976

Saatteeksi

1970-luvulla Ikaalisten vanha keskusta on kokenut voimakkaan taloudellisen kehityksen tuoman muutoksen. Vilkkaan uudisrakennustoiminnan johdosta perinteinen kauppailme on ollut vaarassa hävitä. Tässä tilanteessa Ikaalinen seura on tuntenut huolta tämän omaleimaisen kulttuuriperinteen kohtalosta. Vuonna 1975 seura tekikin Ikaalisten kauppalalle aloitteen vanhan kauppalakuvan suojelun puolesta.

Ikaalisten kauppala kääntyi asiassa Museoviraston puoleen tätä koskevan tutkimuksen aikaansaamiseksi.

Museoviraston rakennushistoriallisen osaston toimesta suoritettiin kesällä 1976 Ikaalisten vanhan kauppalan ja sen välittömässä läheisyydessä olevien alueiden inventointi valtion varoin. Tämä tutkimus valmistui joulukuussa 1976.

Nyt painoasuun saatettu julkaisu sisältää tämän tutkimuksen tulokset. Sitä on kuitenkin vielä täydennetty ao. Museoviraston tutkijan, Erkki Härön, keräämillä lisätiedoilla, jotka koskevat Ikaalisten asemakaavaa ja rakennusjärjestystä. Tutkimus on myös jäsennelty sisällysluettelon osoittamalla tavalla.

Tämä tutkimus sisältää paljon tietoa, jota on saatu erilaisista arkistoista, sanomalehdistä ja julkaisuista, mutta myös erittäin paljon suusanallista tietoa, jota ei ole ollut merkittynä mihinkään muistiin. Nimenomaan tämän aineksen saaminen kootuksi ja painetuksi on kotiseutuperinteen keräämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Ikaalinen seura haluaakin tuoda julki suuren ilonsa tämän julkisin varoin aikaansaadun ansiokkaan tutkimuksen johdosta erikoisesti sen laatijalle.

Tämän rakennushistoriallisen inventoinnin saattamisen painoasuun on tehnyt mahdolliseksi osin paikallislehti Pohjois-Satakunnan antama suuriarvoinen taloudellinen tuki. Tästä seura haluaa esittää parhaimmat kiitöksensä.

Ikaalinen seura toivoo, että tämä nyt julkisuuteen saatettu tutkimus sen ohella, että se antaa paljon tietoa Suomen ensimmäisen kauppalan perustamisesta, rakentamisesta, elämästä ja asukkaista, voisi myös myönteisellä tavalla vaikuttaa oman kotiseutumme perinteen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, rakastamiseen ja vaalimiseen.

Ikaalisissa lokakuulla 1977

IKAALINEN SEURA

I JOHDANTO

Nyt valmistuneen Ikaalisten rakennushistoriallisen katsauksen ja inventoinnin on laatinut museoviraston rakennushistorian osasto 1976. Työ liittyy kiinteästi Ikaalisten yleiskaavan valmisteluun, ja se on laadittu kauppalanhallituksen pyynnöstä. Inventointi on kuitenkin suoritettu rakennushistorian osaston normaalina kaupunkikulttuurin tutkimusohjelmana. Sen on laatinut tutkija Erkki Härö sekä viheralueita koskien arkkitehti Helena Saatsi.

Ikaalinen on maamme kauppaloista vanhin, ja lisäksi se on lähes ainoa, joka aikoinaan on rakennettu kaupunkirakennustaiteellisesti määrätietoisien ja korkeatasoisten suunnittelun pohjalta. Kauppalan vanhan osan perusrakenne puistokatuineen on vielä pääpiirteissään säilynyt, mutta viimeaikainen rakentaminen on usein ollut pahassa ristiriidassa historiallisen perinteen kanssa.

Kun jo rakennettua ympäristöä muutetaan ja täydennetään palvelemaan uusia muuttuvia tarpeita, on työn onnistumisen kannalta ratkaisevan tärkeää ymmärtää, mitkä tekijät ovat eri aikoina vaikuttaneet alueen erityisleiman syntymiseen. Tarkastelemalla alueen taustaa ja kehittymistä on mahdollista määrittellä ne arvot ja ympäristöominaisuudet, joiden edelleen kehittämisen tulisi olla tavoitteena. Toisaalta samalla kiteytyvät esille ne ongelmat ja puutteet, joiden poistamiseen tulisi pyrkiä.

Kauppalan kaavoitettua aluetta laajennettiin kahteen otteeseen, vuosina 1917 ja 1942. Molemmat kaavalaajennokset ovat vielä kauppalan vanhan osan tavoin ruutukaavaperiaatetta noudattavia, kuitenkin ottaen huomioon 1900-luvun alun kaavoitukselliset tavoitteet. Näin muodostuneella "esikaupunkimaisella" alueella on Ikaalisten muihin osiin verrattuna selvä omaleimaisuus, jonka sen toivoisi myös tulevaisuudessa säilyttävän. Toinen selvästi muista erottuva alue vanhan kaava-alueen ulkopuolella on Rantopää, viime vuosisadalla syntynyt käsityöläisten ja itsellisten asuinalue.

Viime vuosien aktiivisesta purkutoiminnasta johtuen on 1800-luvulta periytyvää rakennuskantaa kauppalassa suhteellisen vähän. Säilyneistä rakennuksista vanhimmat alkuperäisellä kaava-alueella ovat aivan kauppalan perustamisvuosilta (esim. Eräsen kauppatalo, vanha apteekkirakennus) ja edustavat tyyllisesti vielä puhdasta empireperinnettä. Viime vuosisadan loppuvuosikymmeninä rakennettuihin taloihin liittyy oleellisena osana lehtisahakoristelua, kuitenkin suhteellisen hillityin ja Ikaalisille tyypillisin muodoin (esim. "asessori Selinin talo", "Blommin talo"). Tämän vuosisadan alkuvuosina rakentaminen kauppalassa oli suhteellisen hiljaista, ja tästä johtuen silloin muodissa ollutta "kansallisromantiikkaa" edustaa Ikaalisissa oikeastaan vain kaksi rakennusta, Valkaman talo ja yhteiskoulun vanha rakennus. Itsenäisyyden ajan ensimmäisinä vuosikymmeninä kauppalan rakentamiseen vaikutti samanaikaisesti kaksi toisistaan jonkin veran poikkeavaa tyyliä, Bertel Strömmerin edustama "barokkiklassismi" (Oma Tupa, uusi apteekkitalo) ja kuivahko, lähinnä kauppalan rakennusmestareiden suosima "1920-luvun klassismi" (+ Paloapuyhtiön rakennus, "Keturin kaupunginosan" uusimmat rakennukset). Nämä tyylit syrjäytti vasta funktionalismin tulo viime sotien jälkeen.

Tässä tutkimuksessa on pyritty löytämään ne säilyneet asemakaavalliset ja rakennustaiteelliset kohteet sekä alueet, joilla on huomattava kulttuurihistoriallinen merkitys Ikaalisten vanhan kauppalan, kirkonkylän ja sen lähiympäristön eri historiallisten vaiheiden kuvaajina. On kuitenkin syytä korostaa sitä, että inventoitujen kohteiden luettelo ei pyri olemaan lopullinen ja täydellinen. Näin ollen myös luettelon ulkopuolelle on saattanut jäädä useita sellaisia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita, joiden häviäminen olisi valitettavaa.

II IKAALISTEN KAUPPALAN SIJAINTI JA PERUSTAMISVAIHEET

Ikaalisten kauppala (ruots. Ikaalis) sijaitsee Satakunnan itäosassa, Kyrösjärveen pistävän pitkän niemen luoteiskärjessä. Maantieteellisesti aluetta luonnehtii korkeahko harjumainen hiekkaselänne, joka kulkee lähes itä-länsisuuntaisena halki niemen. Sen pohjoisrinne on jyrkkä, kun taas etelärinne viettää loivasti rantaa kohti. Selänteen laki on kauppalan alueella noin 20 metriä Kyrösjärven pinnan yläpuolella.

Liite I

Ikaalisten niemi on ollut asuttu jo esihistoriallisena aikana. Sen sijainti Kyrösjärven rannalla, kahtaalle haarautuvan vesistön yhtymäkohdassa oli näennäisen edullinen. Vesitse niemelle oli hyvät kulkuyhteydet kaikkialta Kyrösjärven rantamilta sekä siihen laskevien vesistöjen varsilta. Ikaalisten kautta kulkivat myös Etelä-Suomesta Korsholmaan johtava, jo keskiajalla tunnettu "Hämeenkankaan" sekä mahdollisesti vielä vanhempi järvenselkiä seuraileva talvitie. 1700-luvun alkuun mennessä Ikaalisten kirkonkylästä olikin muodostunut huomattava markkinapaikka ja kirkollinen keskus. Pitäjän tärkeimpänä myyntiartikkelina oli 1800-luvun alkupuolella puutavara, jota kerrotaan kuljetetun suuria määriä Poriin. Paitsi puuta, riitti myös karjatuotteita myytäväksi. Voita myytiin "kotona turkulaisille, kristiinalaisille, närpiöläisille, vähemmän porilaisille", lihaa ja nahkoja sen sijaan kuljetettiin kaupaksi aina Raumalle asti.

Jo vuonna 1856 oli ollut esillä kaupungin perustaminen Ikaalisiin. Vanhentunut lainsäädäntö ja Nikolai I:sen hallituskaudella vallinnut byrokratia olivat Suomessa jo pitkään estäneet teollisuuden ja kaupan harjoittajia saamasta sitä laajaa yrittämismvapautta, jota jo monilla tahoilla oli vaadittu. Tämä ilmeni erityisen selvästi Ikaalisissa, joka syrjäisen asemansa tähden jäi eri kaupunkien takamaiden rajavyöhykkeelle. Maataloustuotteiden ja puun kuljetus kulutuskeskuksiin oli varsin hankalaa, samoin myös omassa taloudessa käytettävien tarvikkeiden hankkiminen.

Ollessaan ensi kerran läsnä senaatin täysistunnossa 1855 Aleksanteri II saneli toimintaohjelman, jonka mukaan Suomessa oli kiireesti ryhdyttävä kohentamaan mm. kauppaa, merenkulkua, teollisuutta, liikenneyhteyksiä ja kansanvalistusta. Kruunajaispäivänä 7. syyskuuta keisari antoi määräyksen, jonka mukaan senaatin oli laadittava ehdotus Varkauden, Iisalmen, Kemin, Salon ja Ikaalisten järjestämisestä. Turun ja Porin läänin maaherra Fabian Langenskiöldin annettiin tutkia, miten Ikaalisten kaupunki käytännössä perustettaisiin.

Ikaalislaiset olivat itse innolla mukana ja jättivät Suomen kenraalikuvernööri Bergille kirjelmän, jossa puolustettiin kaupungin tai kauppalan perustamista Ikaalisten kirkonkylään. Perusteiksi mainittiin mm. pitkät etäisyydet lähimpiin kaupunkiin, lääkärinavun saannin mahdottomuus, kulkukaupustelun yleisyys, hyvät vesiyhteydet, suurten metsävarojen ja koskivoiman teollisuudelle tarjoamat mahdollisuudet ja Haverin rautakaivokset.

Joulukuussa 1857 sai maaherra Langenskiöld valmiiksi ehdotuksensa kaupungin perustamisesta Ikaalisiin. Tästä huolimatta rohkeni senaatti 15. 1. 1858 kuitenkin ilmoittaa keisarille, mitenkä "kaupunki mainitussa pitäjässä, seudun köyhyyden, väestön väkilukuisuuden ja lähellä sijaitsevien kaupunkien takia, voisi vasta pitkän ajan kuluttua vaurastua". Senpä vuoksi oli senaatin mielestä parempi perustaa Ikaalisiin ainoastaan kauppala, joka voisi palvella seudun taloudellisia tarpeita aivan yhtä hyvin kuin kaupunkikin. Senaatti esitti myöskin, että piirilääkärin asunto ja apteekki järjestettäisiin kauppaan.

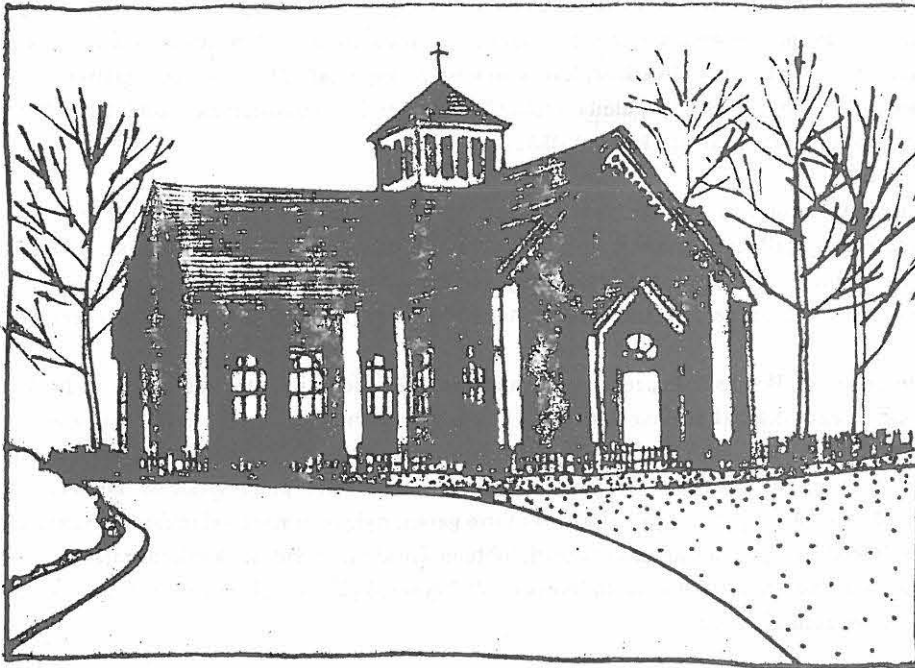
Huhtikuun 2 päivänä keisari antoikin suostumuksensa hallituksen esityksiin ja myönsi sille samalla valtuudet järjestää kaikki asiaan liittyvät käytännölliset seikat. Kauppalan varsinainen perustuskirja julkaistiin vielä samassa kuussa. Se kuului seuraavasti:

Me Alexander Toinen Jumolan Armosta Keisari j. n. e.

Teemme tietäväksi: Ehyksuun 18 päivänä 1856 annetun Arm. Asetuksemme toimeen panemisesta, sikäli kuin se koskee kaupungin perustamista Turun ja Porin läänissä olevaan Itäisten pitäjään, olemme Me, siitä tehdyin alomaisen esityksen johdosta ja mieltiesämme kaupungin tässä luonnostaan osaksi kurjaosa ja harmaan asutuspaikkalunnaosa vasta pitemmän ajan perästä saattaman päästä mihintään tuntuon, sekä kuin niitä lyhyessä olemalla uudella kaupungilla on tarkoitettu, nimittäin, että Itäisten pitäjälle ja sen ympäristölle valmistettaisiin maantavain myöntipaikka ja tilaisuutta saada välttämättömiä tarpeitansa, sillä tavalla myöskin ennätetään, että warstainaisitta kaupungin oikeuksista olewa kauppa perustetaan sanottuun pitäjään, Armosta hyväksyi katjoneet jäätää, että sopivaan paikkaan Itäisten kirkonkylässä pitää Ruunulle ostettaman tarpeellinen maanala pienemmän l' uppalau perustamiseksi, jota oikeus-asiansa suhteen kuulutoon sendun Kihlakunnan oikeuden alaan ja hallitus-hointonsa puolesta läänin Ruvernöörin ja paikkalunnan Ruununpalvelijain huomaan. Tähän tulewaan kauppaan, jota Itäisten alundeissa on Läänin läänin asuntopaikkana olewa, ja johon apteekki myöskin on laitettava, asettautuon Ruvernöörin kirjallisesti annettavalla luvalla neljä eli viisi hyvämaineista henkilöä, jotka todistuksilla saattavat näyttää taitavansa tyhdyttävästi kirjoittaa, lusia laskea ja kauppias-kirjoja hoitaa, jos waan Ruunulle tuotuisesti maksawat niitä Suomeen asetetta Senaattimme Ruvernöörin esityksestä määrää, ollen heillä oikeus ostaa paikkalunnan tuotteita sekä awonaisessa puolessa kaupaksi pitää kotomaisia ja omaissa maassa ostamiansa ulkomaan tavaroita. Myöskin on jokaisella hyvämaineisella ja ammattisaan oppineella käsityöläisellä wasta sinne asumaan muuttaa, ja nht woi- maassa olewien ammatti-asetusten estämättä, joko awuolensa otetuilla käsillä ja oppipojilla eli niitä waisi käsityötansä harjoittaa, kuin waan Ruunulle maksaa sen erinäijen elatuskeinoilija-weron, jonka pal- jone elatuskeino ja liikkeen suurruuden mukaan Ruvernööriltä määrätään. Jolainen asianomaisella luvalla kauppaan asettautuwa saa loon myöskin kauppalata warten ostetuista maasta määränvuosiksi itsel- lensä arennille hankkia tarpeellisen tonttipaikan, Ruvernööriltä, aluuden jaloa myöten tontteihin, tontteihin q. m. määrättäviä ehtoja vastaan; jota paitji maan paitan asianomaisessa järjestyksessä otetuilla ammatti- miehillä on oikeus kauppaan ajettautua ja ammattiansa siellä samalla oikeudella ja ehdoilla kuin maallakin harjoittaa, niinkuin myös maa- laisellin siellä saawat myöde ja kaupaksi tarjota kaikilla seunmoijia tavaroita ja tuotteita, joilla asetusten mukaan maalla saadaan kaup- paa käydä.

Sielun hoidon ja kirkko-kurin suhteen tuleepi kauppa kuulu- maan Itäisten pitäjään, oikeudella sen emäkirkkoa wilsellä, sekä siellä olewalla papistunnalla lohtuullista pallintoa vastaan saada papillista palvelusta. Ja luetaan kauppa myöskin Itäisten pitäjän waiwais- hoitoluntaan.

Jota kaikki asianomaiset alomaisuudessa noudattatoot. Helsingistä 21 päim. 1858. —

III KAUPPALAN ASEMAKAAVA JA RAKENNUSJÄRJESTYS (1858, 1860) SEKÄ NIIDEN ESIKUVAT

Liitteet II-IV

Vuonna 1858, kauppalan perustamiskirjan hyväksymisen jälkeen, lunasti valtio 26 tynnyrinalaa maata Ikaalisten niemen kärjessä sijainneen Turkin talon maista. Asemakaavan kauppalaan varten laati Turun ja Porin läänin silloinen lääninarkkitehti Georg Theodor Chiewitz. Hän oli muuttanut Suomeen 1851 ja toimi lääninarkkitehtinä vuodesta 1852 aina kuolemaansa saakka 1862. Ennen Ikaalisia hän on laatinut asemakaavaehdotuksia ainakin Poriin (1852), Loviisaan (1853) ja Uuteenkaupunkiin (1853). Senaatin talousosasto hyväksyi hänen kaavaehdotuksensa Ikaalisten kauppalaan varten lokakuussa 1858. Kauppalan rakennusjärjestys hyväksyttiin kesäkuussa 1860.

Vuonna 1856 julkaistiin "Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus, koskeva yhteisiä perustuksia kaupunkien järjestämiselle ja rakentamiselle Suomen Isoruhtinaanmaassa". Se oli suhteellisen tarkka kaavoitusohje ja mallirakennusjärjestys, joka perustuu asiaa tutkimaan asetetun komitean mietintöön. Tämä asetusta toimi ohjeena Ikaalisten asemakaavan ja rakennusjärjestyksen laatimiseksi ja kauppalan rakentaminen noudatti aina 1900-luvun toiselle kymmenelle saakka siinä esitettyjä määräyksiä. Tästä syystä kauppalakuvan varhaisimman vaiheen ymmärtäminen on mahdollista vain tarkastelemalla asetuksen määräyksiä yksityiskohtaisesti ja vertaamalla niitä Ikaalisten toteutuneeseen asemakaavaan sekä vanhimpaan rakennusjärjestykseen.

Asetuksen ensimmäinen pykälä käsittelee kaupunkien jakamista eri luokkiin sekä niiden asemakaavallista järjestystä. Kaupunkiluokkia oli neljä, jako oli suoritettu lähinnä silmälläpitäen silloista asukaslukua ja taloudellista merkitystä. Siten ensimmäiseen luokkaan kuului esim. Helsinki, Turku, Viipuri sekä neljänteen Kaskinen, Joensuu ym. Asemakaavamääräykset poikkesivat jossain määrin toisistaan eri luokissa. Ikaalisten kauppalan on katsottava kuuluvan neljänteen kaupunkiluokkaan vaikkei sitä luonnollisesti asetuksessa erikseen mainitakaan.

Toisessa ja kolmannessa pykälässä annetaan yleisiä ohjeita kaupunkien suunnittelulle. Kaupunkien ala tuli "jakaa tiettyihin osiin ja kortteleihin, avarain torien ja katujen kanssa". Jos tilaa oli riittävästi, tuli kaupungit jaotella yhdellä tai useammalla, vähintään 60 kyynärän (35,5) levyisellä "avonaisella kedolla eli raitilla". Nämä, samoin kuin isommat kadut, tuli istuttaa lehtipuun tulen leviämisen estämiseksi ja sammuttamisen helpottamiseksi. Katujen tuli olla suorita ja vähintään 30 kyynärän (18 m) levyisiä. Poikkeuksena oli vähävaraisille tarkoitettu kaupunginosa, jossa kadut saivat olla vain 20 kyynärää (12 m) leveitä.

Chiewitzin laatimassa Ikaalisten asemakaavassa kaava-alueen jakaa lohkoihin kaksi toisensa kohtisuoraan leikkaavaa leveää puistokatua, pohjois-eteläsuuntainen Suurkatu (Strogatan, nyk. Poppelikatu) ja itä-länsisuuntainen Torikatu (Torggatan, nyk. Valtakatu). Edellisen leveys on noin 35 kynnärää (21 m) ja jälkimmäisen 40 kynnärää (24 m). Torikatu laajeni tontitetun alueen ulkopuolella puolipyöreäksi, puiden reunustamaksi aukioksi, jatkuen vielä kauppaan kuuluvan puiston halki Ikaalisten kirkonkylään.

Puistokatujen leikkauskohtaan sijoitti Chiewitz kauppalan torin ja sataman aallonmurtajineen. Rantaviiva on klassismin ajan kaavoille tyyppilliseen tapaan muokattu suoraviivaiseksi. Tästä johtuen jouduttiin erityisesti kauppalan pohjois- ja luoteissivuilla rantaviivaa täyttämään ja pengertämään säännöllisen asemakaavan toteuttamiseksi ja rannansuuntaisten katujen aikaansaamiseksi (Strandgatan pohjoisessa, Hamngatan, nykyinen Lehmustie).

Myös teollisuuden tuloa Ikaalisiin lienee Chiewitz ajatellut, päätellen siitä, että kauppalan yhden kadun nimeksi on kaavassa merkitty Tehdaskatu (Fabriksgatan, nyk. Teinintie). Mahdollista onkin, että kauppalan lounaisosan tontit oli alun perin tarkoitettu teollisuuskäyttöön. Muut kauppalan kadut on Chiewitzin asemakaavassa nimetty seuraavasti: Poikkikatu (Tvärgatan, nykyisin Valtakadun suuntaisena hotellin pohjoispuolitse kulkeva katu), Keskikatu (Medelgatan, nykyinen Kauppakatu) ja Laitakatu (Yttre gatan, nykyinen Kyrösselänkatu). Näistä vain Keskikatu ja Tehdaskatu eivät leikkaa toisiaan suorakulmaisesti, johtuen Turkin tilan vinosta kaakkoisrajasta. Kahta puistokatua lukuunottamatta kauppalan muiden katujen leveys oli 25 kynnärää (15 m). Ikaalisten katuleveydet olivat samat kuin C. L. Engelin Turun asemakaavassa.

Korttelit tuli suomalaisessa kaupungissa vuoden 1856 asetuksen mukaan tehdä suorakulmaisiksi ja jakaa neljäksi, korkeintaan kuudeksi tontiksi. Tontin tuli olla vähintään 6300 neliökynnärän (2280 m²) suuruinen. Poikkeuksena oli edellämainittu vähävaraisille tarkoitettu kaupunginosa, jossa tontti sai olla vain 1200 neliökynnärän (432 m²) suuruinen.

Ikaalisten asemakaavoitettu alue käsitti alunperin vain 8 korttelia ja 33 tonttia. Chiewitz käytti Ikaalisten kaavassa kolmea eri tonttikokoa. Suurimmat näistä (4 kpl) olivat kooltaan noin 8500 neliökynnärää. Niistä Torikadun itäpäädessä olevat molemmat suuret tontit (numerot 3-4) olivat mahdollisesti alunperin julkisia rakennuksia varten. Mallirakennusjärjestyksen mukaisia noin 6300 neliökynnärän suuruisia tontteja oli kauppalassa 20 ja pienimpiä, noin 2000 kynnärän suuruisia yhdeksän.

Empirekaavoille ominaista tonttien sosiaalista eriytymistä on myös jossain määrin havaittavissa Ikaalisissa, sillä kauppalan itäisivulle on kaavassa sijoitettu kuusi selvästi muita pienempää, ilmeisesti vähävaraisille ja paloturvallisuutta vaarantaville käsityöläisille varattua tonttia.

Asetuksen toinen artikla käsitteli tontteja ja niiden rakentamista yleispiirteissään. Pääsäännöksi annettiin, että ”kaupungit pitää ylipäänsä ja erinomaittain ne tontit, jotka ovat Kruunun eli yleisten pykäysten ympärillä, kivihuoneilla pykäeltämän”. Vain kivirakennukset ja tiilitäytein varustetut pystyhirsirakenteiset talot sai rakentaa kiinni naapuritontin rajaan. Sen sijaan puutaloin rakennetulta tontilta tuli toisen rajanaapurin puolelle jättää vähintään 25 kynnärää (15 m) levyinen lehtipuun istutettu ”paloalue”. Samoin todetaan, että tontti voidaan jakaa pienimpiin osiin kuin muualla asetuksessa on määrätty jos se on rakennettu kivitaloin.

Huolimatta kivitalojen rakentamisen mukanaantuomista eduista eivät taloudelliset edellytykset useimmissa Suomen kaupungeissa kuitenkaan mahdollistaneet niiden rakentamista. Ikaalisten kauppalaan suunniteltiin ensimmäinen kivinen asuinrakennus vasta 1929.

Kolmannessa artiklassa annetaan yksityiskohtaisempia ohjeita rakentamiselle. Siinä täsmennetään mm., että kivitalo saadaan rakentaa monikerroksiseksi ja kiinni naapuritontilla olevan kivitalon kanssa. Talot tuli kuitenkin erottaa toisistaan palomuurilla ja kullekin tontille piti jättää vähintään 60 neliösylen suuruinen pihamaa. Sen sijaan ulkoseinä-rakenteissaan puuta käyttäviä taloja ei saanut rakentaa yhtä kerrosta tai kivijalasta katonrajaan mitattuna 10 kynnärää (6 m) korkeammaksi. Ikaalisten rakennusjärjestyksessä määrättiin lisäksi, että rakenuksen tuli olla korkeampi

kuin 7 kyynärää (4 m). Kivijalka ei saanut olla kahta kyynärää korkeampi eikä yhtä kyynärää matalampi. Talousrakennus ei myöskään saanut olla seitsemää kyynärää korkeampi eikä niitä saanut rakentaa yhteen asuinrakennuksen kanssa. Vähävaraisille tarkoitettu korttelissa ei asuinrakennus saanut olla 9 kyynärää korkeampi. Puurakennuksia ei saanut rakentaa 5 kyynärää lähemmäksi naapurin tonttia. Näin muodostuvat 10 kyynärää (6 m) leveät palokujat tuli istuttaa lehtipuuin. Yllättävää kyllä, kiellettiin asetuksessa kokonaan sellaisten talojen rakentaminen, joiden yläosa oli puuta ja alakerros kiveä.

Vuoden 1856 asetus kielsi ehdottomasti asuintilat ullakolla sekä myös pimeät ullakkotilat. Kattopäällysteen tuli olla kaikissa taloissa palamatonta ainetta, mutta jo rakennetuissa taloissa sallittiin toistaiseksi myös puukattoja. Sen sijaan vähävaraisille tarkoitettu kaupunginosassa sai rakennukset edelleen kattaa uusilla lautakatoilla. Myös Ikaalisten rakennusjärjestys salli lauta- ja pärekattojen käytön. Niitä ei kuitenkaan saanut tervata.

Malliasetuksen kolmannessa artiklassa luetellaan myös sellaisia laitoksia, jotka joko palovaarallisuutensa vuoksi tai muista syistä johtuen tuli rakentaa kivistä ja mieluiten sijoittaa kaupungin laitaosiin. Tällaisia olivat mm. viinanpoittimet, leipomot, saunat, pajat, maalarinverstaat, puusepänerstaat, varastot jne. Ikaalisten rakennusjärjestyksessä sallitaan kuitenkin puisten leipomoiden ja värjäämöiden rakentaminen kauppalaan.

Lopuksi määrätään asetuksessa, että kaikille perustettaville kaupungeille ja myös vanhoille kaupungeille tulee laatia rakennusjärjestykset. Samoin määrättiin nyt, ettei mitään suurempaa tai pienempää rakennusta saanut pystyttää ilman hyväksytyjä piirustuksia.

Vuoden 1856 kaupunkirakennusasetuksen tärkeimpänä esikuvana ovat olleet venäläiset mallikaupungit. Esi- ja varhaisteolliselta kaudelta löytyy maailmasta vain harvoja vertauskohtia Venäjän kaupunkirakentamiselle 1700-luvun jälkipuoliskolla ja 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. Pelkästään vuosina 1775-85 Katariina Suuren hallituskaudella perustettiin yli 200 uutta kaupunkia. Pietari oli koko venäläistä kaupunkirakentamista koskevan perin pohjaisen uudistamisen lähtökohta, ja tsaarit määräisivät suunnittelijansa soveltamaan siellä käytettyjä länsieurooppalaisia renessanssi- ja barokki-ihanteita kaikkiin venäläisiin kaupunkiin. Esimerkkikaupungiksi muodostui palossa tuhoutunut Tver (Kalinin), joka rakennettiin uudestaan säteittäisine katuineen ja Volgan rannalla sijaitsevine monumentaalirakennuksineen. Kaavassa käytettiin kolmea eri kadunleveyttä, 17, 21 ja 26 metriä. Tämä katujen kolmijako muodostui käytännöksi, venäläisten kaupunkien kaavoissa ja välittyi pienin muutoksin myös Suomeen.

Vuonna 1839 painettiin Venäjän rakennusjärjestyksen liitteeksi lähes kaikkien Venäjän kaupunkien kaavat sisältävä planssikokoelma. Yhteistä kaikille siinä esitetyille asemakaavoille oli se, että ne ryhmittivät säännön mukaisina tori- ja aukiosommitelmien ympärille. Useat kaavoista olivat säännöllisiä ruutukaavoja nelikulmaisine tai suorakaiteen muotoisine tontteineen, kun taas toisia halkoivat säteittäiset Pietarin mallin mukaiset puistokadut. Yleispiirteensä voi todeta, että 1800-luvulla aletaan entistä enemmän suosia yksinkertaisia ruutukaavoja 1700-luvun monimuotoisempien kaavojen kustannuksella.

Venäläisiä asemakaavoja täydensivät useat mallipiirustussarjat. Vuonna 1812 julkaistiin englantilaissyntyisen arkkitehti Vasili Gesten laajalle levinnyt kokoelma korttelikaavoja. Niille oli tyypillistä paloturvallisuuskäytökohtien huomioonottaminen ja siitä johtuva viheralueiden runsaus mm. kortteleiden sisäosissa. 1800-luvun alussa ilmestyi myös useita rakennusten julkisivuja ja hallintorakennusten suunnittelua käsitteleviä mallipiirustussarjoja. Tyypillistä niille oli, että puurakennukset jäljittelivät kivirakennuksia. Myös venäläisten kaupunkisuunnittelijoiden oli näet pakko todeta, että pääosa rakennuksista oli taloudellisista syistä edelleen pakko rakentaa puusta, palonvaarasta huolimatta.

Venäläisten kaupunkisuunnitteluperiaatteiden huomattavimpana välittäjänä Suomeen pidetään kenraalikuvernööri Arseni Zakrevskia. Ratkaisevaksi tapahtumaksi muodostui pohjoismaiden suurin kaupunkipalo Turussa vuonna 1827. Kun kaupungille laadittiin uutta asemakaavaa, osallistui Zakrevski kiinteästi työn alkuvaiheisiin ja antoi yksityiskohtaisia määräyksiä uudelleenrakentamista silmälläpitäen. Ne olivat samoja kuin silloin Venäjällä voimassa olleet kaupunkirakentamista koskeneet määräykset. Zakrevskin ohjeet sovelsi käytäntöön C. L. Engel ja hänen laatimansa Turun asemakaava puolestaan oli esikuvana laadittaessa vuoden 1856 kaupunkirakennusasetusta. Suomalai-

nen asemakaava poikkesi kuitenkin 1800-luvulla selvästi venäläisistä esikuvistaan. Kaavat olivat yksinkertaisempia kuin venäläiset ja diagonaaliset kadut sekä taidokkaat aukiosommitelmat puuttuivat kokonaan. Myös paloturvallisuusnäkökohtia korostettiin johdonmukaisemmin.

IV KAUPPALAN KEHITTYMINEN JA RAKENTAMINEN 1859 — 1917

Liite II

Kauppalan asemakaavan ja rakennusjärjestyksen toteuttamiselle Ikaalisissa oli poikkeuksellisen edulliset olosuhteet. Lunastetulla alueella oli vain yksi talo (Turkki) ja myöskään tonttirajat eivät vaikeuttaneet rakentamista. Tästä johtuen kauppala muo­dostui vuoden 1856 asetuksen mukaan rakennettu ”mallikaupunki”. Huolimatta siitä, että vuonna 1860 myytiin peräti 14 tonttia edistyi kauppalan rakentaminen kuitenkin odotettua hitaammin. Vielä kesällä 1871, kun kauppala­ssa järjestettiin Satakunnan Maanviljelysseuran näyttely ja kokous, panivat vieraat merkille, että kauppala­ssa oli vain pari kolme katua ja niiden varrella kaikkiaan seitsemän taloa. Wilh. Carlsson kuvaa kuitenkin kauppalan kehitystä hieman optimistisemmin 1871 painetussa kirjassaan. Hänen mukaansa kauppala­ssa on jo ”20 rakennettua taloa ja niiden seassa muutamia kauniitakin”.

Puiden istutus kauppalan edustalle oli samoin alulla jo 1864, jolloin kauppala­ssa mainitaan olleen ”taitava istuttaja kaikenlaisilla kasvuilla”. Kuitenkin vielä 1871 puistoksi määrätty paikka Keturin ja kansakoulun välillä oli edelleen perunamaana.

Liite VI

Kauppalan ensimmäiset asukkaat olivat etupäässä muualta siirtyneitä virkamiehiä ja kauppiaita. Ensimmäiset rakennukset sijaitsivat Torikadun varrella, sen molemmin puolin. Useat taloista oli annettu vuokralle omistajan asuessa muualla. Monien muiden Suomen kaupunkien tapaan eivät myöskään Ikaalisten kirkonkylän vähävaraiset käsi­työläiset halunneet muuttaa asemakaavoitetulle alueelle tonttimaksuja ja muita kustannuksia suorittamaan. Aivan kauppalanrajan ulkopuolelle niemen pohjoisrinteelle Rantopäähän syntyi tästä johtuen tiivis vapaamuotoinen mökki­kylä. Samantapaisia ”esikaupunkimaisia” työläiskaupunginosia kaava-alueen ulkopuolella ovat esim. Pispala Tam­pereella ja Porokylä Nurmeksessa.

Liitteet VIII; VIII a—h

Kauppalan vanhimmat puurakennukset, 1860-luvulla rakennetut Eräsen kauppatalo ja vanha apteekkitalo Tori­kadun itäpäässä liittyvät tyylillisesti vielä empiren aikakauteen. Niiden yksityiskohdissa ja jäsentelyssä on havaittavissa huomattavia yhtäläisyyksiä kirkonkylässä olevan, vuonna 1845 valmistuneen kirkkoherranpappilan kanssa. 1800-luvun loppuvuosikymmeninä rakennetut puutalot ovat hyvin monimuotoisia ja edustavat useita eri tyylisuuntia. Tämän vuosisadan alussa seurasi lyhyt ”kansallisromanttinen” rakennusvaihe.

Liitteet VIII c, b, f

Kauppalan vanhimpien rakennusten suunnittelijoita ei tunneta, mutta todennäköisesti G. T. Chievitz on vaikuttanut lääninrakennusmestarin ominaisuudessa Ikaalisissa muutenkin kuin kauppalan asemakaavan laatijan (suunnitteli aiemmin mm. Ikaalisten pitäjänkirkon korjauksen ja kellotornin). Vuosisadan vaihteen tienoilla suunnitteli taloja Ikaalisiin N. Andelin (Graeffentalo, Blommin talo) ja Karl Sandelin (Vapaakirkon talo). Valkaman talon suunnitteli jugendtyyliin v. 1900 helsinkiläinen arkkitehtitoimisto Polon & Georg Wasastjerna ja samaa tyyliä edustavan uuden yhteiskoulurakennuksen Yrjö Sadeniemi vuonna 1906.

Myöskään talojen rakentamisen ja koristelun suorittaneita ammattilaisia ei kauppalan alkua ajoilta juuri tunneta. Tiedetään kuitenkin, että jämijärveläinen Bergrooth-niminen mies teki koristemaalaus- ja kipsitöitä taloihin Ikaali­sis­sa vuosisadanvaihteen tienoilla. Myös Rantopäällä toimineen Sarinin kaakeliuuniverstaan tuotteet levisivät kauppalan ja lähiseuduille.

Ikaalisten kauppalankuvaa leimasi vielä tämän vuosisadan alussa suomalaiselle agraariselle kauppakaupungille aina tyyppillistä ollut tuotannon ja asumisen ykseys. Samalla tontilla asuttiin, elettiin sekä harjoitettiin tuotantoa ja elinkeinoja.

Kauppalan vanhalle osalle oli tyyppillistä suurilla tonteilla olevat puistot ja puutarhat. Lähes kaikkien talojen pihalla oli koristeellinen huvimaja. Tontteja ympäröivät säleaidat. Ulkorakennukset olivat suhteellisen suuria, sillä vielä vuosisadan vaihteen tienoilla kerrotaan tapana olleen hoitaa kauppalan taloissa 2-3 lehmää, paria hevosta sekä sikoja ja kanoja.

Katulyhdyt oli kauppalan kaduille asetettu jo kauan ennen sähkön tuloa. Koristeellisia penkkejä oli sijoitettuna ympäri kauppala puustoihin ja kaduille ainakin jo vuosisadan vaihteessa.

V KETURIN ALUEEN KAAVOITTAMINEN JA UUSI RAKENNUSJÄRJESTYS

Kauppalan luonnonkaunis asema, rauhallinen ympäristö ja kohtuullinen hintataso houkuttelivat runsaasti kesänviettäjiä, varsinkin sen jälkeen kun Ikaalisten kylpylä v. 1910 oli aloittanut toimintansa. Se oli aikanaan Etelä-Suomen ainoa makeanveden kylpylä. Silloin sai parinsadan asukkaan kauppala kesäkuukausina majoittaakseen jopa 150:kin vierasta, jotka kiittelivät paikan idyllisyyttä ja kylpyjen parantavaa vaikutusta. Kylpyvieraiden mentyä saapuivat syksyisin oppikoululaiset. Satakunnan vanhin maaseutuoppikoulu aloitti toimintansa 1902. Kauppalan kaikki tontit olivat vihdoinkin tämän vuosisadan alussa täyteen rakennetut ja erityisesti kesävieraiden majoittamiseksi kaivattiin lisärakennusmahdollisuuksia. Vuonna 1912 pakkolunastettiin kappalaisen virkatalon, Keturin, maista 10 tynnyrin-alaa maata kauppalan tarpeisiin.

Liite IX ja X

Kaksi vuotta myöhemmin, 1914, pidettiin suunnittelukilpailu kauppalan uuden osan kaavoittamiseksi. Voittaneen suunnitelman laativat H. Linden ja Otto I. Meurman sekä III palkinnon saaneen suunnitelman Otto Holm (II palkinnon saanut ehdotus on kadonnut). Piirustuskilpailuissa palkintosijoille päässeet ehdotukset annettiin ohjeeksi lopullisen kaavan laatijalle, joksi valittiin arkkitehti Bertel Strömmer. Lisäksi esitettiin kauppalan taholta suunnittelijalle toivomus "että maa käytettäisiin mahdollisimman tarkoin tonteiksi".

Liite V

Strömmerin asemakaava noudattaa kauppalan vanhan osan tavoin ruutukaavaperiaatetta, mutta sen akseli poikkeaa noin 20° kauppalan vanhemman osan akselistä. Syynä tähän olivat ilmeisesti lähinnä maasto-olot. Piirustuskilpailuehdotuksista poiketen Strömmer lisäsi myös kaava-alueen tonttien lukumäärää ja vaihtelevaisuutta. Sisäasiainministeriö määräsi sekä uuden asemakaavan että rakennusjärjestyksen noudatettavaksi tammikuussa 1921. Kauppalan uuden osan asemakaavaa ja ikaalislaisten itsensä suhtautumista siihen kuvaa hyvin "Ikaalinen"-lehdessä 4. 1. 1918 ilmestynyt kirjoitus: "Kauppalan aluejärjestelytoimikunnalle on saapunut arkkitehti Bertel Strömmerin laatima uusi rakennusjärjestys ja kauppalan asemakaavan laajennusehdotukset. Viimeksimainitun mukaan on kauppalalle pakoluovutettu Keturin vainio jaettu 37 tonttiin. Ohjeenansa on arkkitehti Strömmerillä ollut v. 1914 pidetyissä piirustuskilpailuissa palkitut luonnokset. Hänen ehdotuksensa poikkeaa kumminkin niistä useissa huomattavissa kohdissa. Niinpä esim. uusien tonttien koko on tullut paljon vaihtelevammaksi, joten vähävaraisetkin voivat pienimpiä itselleen lunastaa.

Uuden alueen keskitse tulisi kulkemaan leveä puistokatu. Se alkaisi kauppalan portilta, kulkisi suoraan Seurahuoneelle ja kääntyisi siitä rantaan lounasta kohti. Kadun keskelle tulisi 9 m leveä ajoväylä, kummallakin sivulla 5 m leveä nurmikko puuriveineen ja 1,5 m leveä jalkakäytävä. Ehdotuksen tekijä asettaa lisäksi kyseenalaiseksi, eikö kauppalan vanhoillakin kaduilla voisi samaa järjestelmää käyttää. Kadut muuttuisivat kauniimmiksi ja nurmikoita voisi käyttää vaikka juurikasviljelykseen.

Kauppalantalon nykyinen vaatimaton asema tulisi uudessa suunnitelmassa paljon edullisemmaksi. Sille on varattu oma tontti, jossa on tilaa lisärakentamiselle. Äskenmainittu puistokatu ja sitä leikkaava poikkikatu sivuaisivat seura-huonetta ja sen editse kulkevan nykyisen kadun kanssa muodostaisivat sen kolmelle puolelle pienen aukion enentäen siten "raatihuoneen" taiteellista vaikutusta.

Eipä ole urheilukenttääkään uudesta asemakaavasuunnitelmasta unohdettu. Se on sijoitettu rantapuistoon ja ajateltu varustettavaksi 300 m juoksuradalla. Puistoon tulisi lisäksi leikkipaikka lapsille. Markkinapaikka tulisi sijaitsemaan kylpylälaitoksen ja laivalaiturin välissä.

Uusi asemakaava toteutettuna merkitsisi kahden uuden "kaupunginosan" muodostumista kauppalaan... Jo pian-kin tulee alku tehtäväksi, sillä kauppalan entiset tontit ovat täyteen rakennetut".

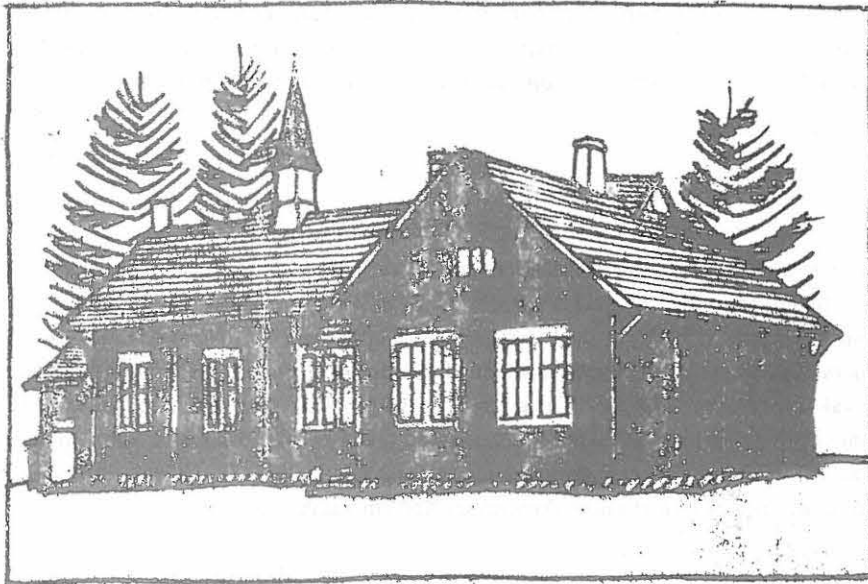
(Lopussa kirjoittaja "Joppi" haaveilee, miltä kauppa tulisi näyttämään tornillisine kauppalantaloineen, tummaa savua tupruttavine tehtaineen ja tehtaanpiippuineen sekä tennistä pelaavine kylpyvierasjoukkoineen, unelma parem-masta teollisesta tulevaisuudesta siis edelleen eli kauppalassa).

Ikaalisten kauppalan vuonna 1917 laadittu uusi rakennusjärjestys käsitti toistasataa pykälää. Bertel Strömmer totesi sen perusteluissa, että rakennusjärjestys oli pyritty laatimaan "sekä nykyisiä asunto-oloja vastaavaksi että tulevaisuu-denkin tarpeita varten". Huomattavin hallinnollinen uudistus aikaisempaan rakennusjärjestykseen verrattuna oli erityisen "rakennuslautakunnan" perustaminen. Tämä perustui Senaatin vuonna 1908 Suomen kaupunkien raken-nusjärjestelyä varten asettaman komitean mietintöön joulukuulta 1911. Komitea totesi, että erityisesti rakennustek-niikan kehityksestä johtuen ei kaupunkien maistraatteja enää voinut pitää kykenevinä käsittelemään monimutkaisem-pia rakennusasioita. Tästä syystä komitea katsoi, että oli perustettava ulkolaisten esimerkkien tavoin joko rakennus-lautakuntia tai vahvistettava maistraatteja ammattimiehillä. Rakennuslautakuntia oli perustettu mm. Helsingin huvil-ayhdyskuntiin.

Uudessa rakennusjärjestyksessä korostettiin edelleen paloturvallisuusnäkökohtia, mutta vuoden 1860 rakennusjär-jestyksen määräyksiä lievennettiin kuitenkin joiltain kohdin. Tästä johtuen kauppalankuvassa alkoi tapahtua hidasta muuttumista vuoden 1921 jälkeen. Tärkein uusi piirre oli kaksikerroksisten puisten asuinrakennusten salliminen, kuitenkin eräin rajoituksin. Lisäksi alle 300 m² suuruisissa asuinrakennuksissa sai puolet ullakkotiloista sisustaa asuinhuoneiksi. Rakennuskaavan perusteluissa Bertel Strömmer totesi, että vuonna 1917 pidetyssä ensimmäisessä yleisessä suomalaisessa asutokongressissa puurakennusten ullakkotilojen lämmittämistä pidettiin rakennuskustan-nusten vähentämiseksi suositeltavana. Samoin sallittiin nyt sellaisten asuinrakennusten pystyttäminen, joiden alaosa oli kiveä ja yläkerros puuta.

Vuonna 1921 vahvistetussa rakennusjärjestyksessä rajoitettiin ensimmäisen kerran kivitalojen korkeutta. Ikaalisten ensimmäinen rakennusjärjestys ja vuoden 1856 mallirakennusjärjestys nimittäin eivät sisällä mitään määräyksiä tulen-kestävästä aineesta rakennettujen rakennusten kerrosluvusta tai korkeudesta. Perussäännöksi annettiin nyt, että tulenkestävästä aineesta rakennettu talo sai olla enintään yhtä korkea kuin sen editse kulkeva katu oli leveä, ei kuiten-kaan viittätoista metriä enempää. Asuinrakennus, jonka alaosa oli kiveä ja yläosa puuta ei saanut olla yhdeksää met-riä korkeampi. Puurakennuksen suurin korkeus oli yleensä 7,2 metriä, poikkeustapauksissa kuitenkin 8 metriä.

Rakennusjärjestyksen kauppalakuvaan vaikuttaneista määräyksistä mainittakoon lisäksi, että tontista sai nyt raken-taa 2/3 ja että tulenkestämätöntä rakennusta ei edelleenkaan saanut rakentaa 5 m lähemmäksi tontinrajaa. Tontit tuli myös edelleen aidata ja rakennusten tuli olla tontille soveliaita sekä täyttää "kohtuulliset vaatimukset rakennustai-teellisessa suhteessa".

VI BERTEL STRÖMMER JA RAKENTAMINEN IKAALISISSA 1919 — 1942

Vuonna 1922 oli "Ikaalinen"-lehdessä ilmoitus uusien tonttien myymisestä. Lehden mukaan uusi alue oli vahvistetussa asemakaavassa jaettu 35 tonttiin, joista yksi oli myyty "Oy Omalle Tuvalle". Myytävien tonttien suuruudet vaihtelivat 990 ja 2236 M² välillä ja hinnat vastaavasti 1320 — 2640 mk välillä. 1930-luvun alkuun mennessä tonteista oli rakennettu vasta 12.

Keturin kaava-alueen ensimmäisistä rakennuksista useimmat edustavat puhdasta uusklassismia. Rakentamisen vilkastuminen kauppalassa ja sen ympäristössä houkutteli Ikaalisiin useita rakennus- ja piirustustaitoisia ammattimiehiä, jotka toivat mukanaan 1920-luvulle tyypillisen huokean ja standardisointiin pyrkivän mallipiirustusarkkitehtuurin. Uutena rakentamiseen vaikuttaneena piirteenä toi 1920-luku mukanaan tuotannon ja asumisenerkaantumisen toisistaan. Kauppoja, käsityöpajoja ja virastoja ei enää juuri sijoitettu 1800-luvun tapaan saman katon alle asunnon kanssa, samoin kotieläinten hoito tontilla väheni. Rakennusten pohjakaavat lähenivät neliötä ja lähes kaikissa on jyrkähkön harjakaton alla toisessa kerroksessa lämmitettäviä ullakkohuoneita. Julkisivut muuttuivat nyt viileän yksinkertaisiksi. Jälleen kerran pyrittiin ulkonainen muotokieli löytämään klassisesta aihe maailmasta.

Käytettyihin harvoin koristeaiheisiin kuuluvat mm. nurkkapilasterit, pylväiden kannattamat frontonit ulko-ovien edessä sekä puolipyöreät ja pyöreät ikkunat. Uusi puolitoistakerroksinen klassistinen asuinrakennustyyppi Ikaalisissa liittyi 1920-luvun Suomessa vallinneeseen yleiseen pyrkimykseen kehittää aikakauden lisääntyneet hygienisyyden ja käytännöllisyyden vaatimukset täyttävä rakennustyyppi. Koska työ- ja rakennusainekustannukset olivat sodan jälkeen voimakkaasti kasvaneet, katsottiin huokean sosiaalisen rakentamisen edellyttävän tyyppijärjestelmän kehittämistä ja rakennusosien standardisoimista. Vuosikymmenen aikana julkaistiinkin useita tyyppirakennuspiirustusarjoja, joissa esiintyivät ratkaisuihin myös Keturin kaava-alueen vanhimmat rakennukset liittyvät.

Uusien vaikutteiden huomattavin välittäjä Ikaalisiin oli arkkitehti Bertel Strömmer (1890 — 1962). Hänen toimintansa Ikaalisissa oli tämän vuosisadan alkukymmeninä niin huomattavaa, että häntä voisi hyvällä syyllä nimittää "Ikaalisten kauppalanarkkitehdiksi". Strömmer syntyi apteekkarin poikana kauppalassa ja valmistui arkkitehdiksi 1913. Asemakaavoittajana hän sai huomattavia vaikutteita opettajaltaan Birger Brunilalta. Opiskeluaikanaan hän työskenteli myös lähes neljä vuotta Eliel Saarisen arkkitehtitoimistossa. Tampereelle hän muutti vuonna 1915, toimien aluksi kaupunginarkkitehti Lambert Petterssonin palveluksessa. Sen ohella hän toimi myös kaupungin asemakaavatoimikunnan suunnittelijana kunnes valittiin Tampereen kaupungin arkkitehdiksi vuonna 1918. Tätä tointa

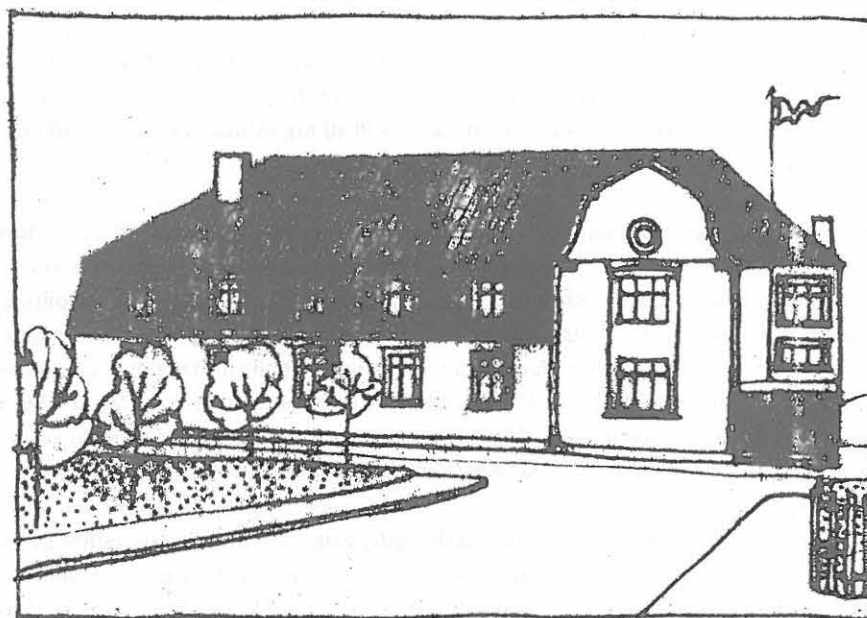
hän hoiti aina vuoteen 1953. Strömmerin huomattavimmista töistä Tampereella mainittakoon mm. hotelli Tammer (1929), Kinopalatsin talo (1929), linja-auto asema (1938), Tammerkosken vesivoimalaitos (1932) sekä useita teollisuuslaitosten laajennoksia. Lisäksi Strömmer on suunnitellut mm. Kemin kaupungintalon ja Kyröskosken asema-kaavan.

Liite VIII g

Kotikauppalansa rakentamista kohtaan Strömmer osoitti aina erityistä mielenkiintoa. Joissain tapauksissa hän mm. laati rakennuspiirustuksia kauppalan tarpeisiin hyvin halvalla tai lähes ilmaiseksi (esim. toteutumaton Ikaalisten sähkölaitoksen rakennus vuonna 1915). Keturin alueen asemakaavan ja rakennusjärjestyksen lisäksi hän on suunnitellut kauppalaan useita rakennuksia. Huomattavin niistä on alunperin Ikaalisten Maataloustuottajien liiton kokoustiloiksi suunniteltu suuri kaksikerroksinen hirsinen "Oma Tupa" (1918) ja ns. uusi apteekkitalo, kauppalan ensimmäinen kivinen asuinrakennus (1929). Molemmat rakennukset edustavat tyyllisesti Strömmerin varhaistuotannolle ominaista barokkiklassismia. Lisäksi hänen suunnittelemaansa olivat Ikaalisten Kylpylälaitoksen uusi sementtitiilinen rakennus (1927) ja puinen rantakasino sekä useat asuinrakennukset Keturin kaava-alueella.

Liite VIII h

Suurimman osan rakennuksista kauppalassa ennen toista maailmansotaa suunnittelivat kuitenkin edelleen paikalliset rakennusmestarit. Heistä mainittakoon mm. F. O. Heikkilä, Kauno Sparfen (Parvento) ja Kauko Salomaa.

VII KAAVA-ALUEEN LAAJENNUS 1942, KAUPPALAN NYKYTILA

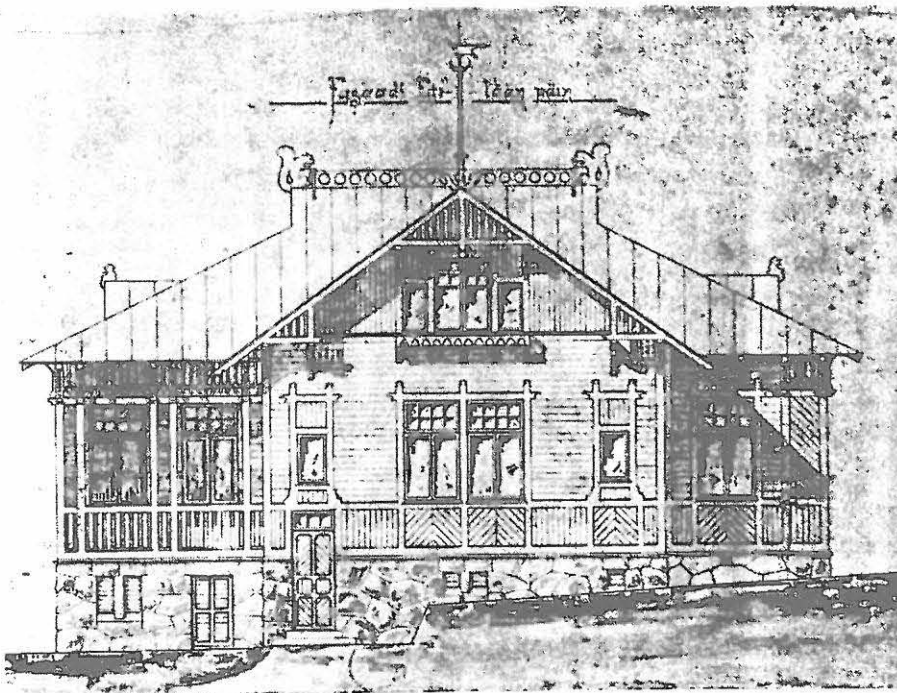
1930-luvun loppuun mennessä rakennustoiminta kauppalassa vilkastui huomattavasti, ja vuonna 1939 oli kaikki kauppalan tontit vihdoinkin myyty. Asemakaavan laajennos annettiin jälleen Bertel Strömmerin tehtäväksi ja uusi kaava valmistui helmikuussa 1942. Lääninhallitus vahvisti kaavan huhtikuussa 1945 ja samana kesänä pidetyssä huutokaupassa myytiin tonteista heti 14. Vuonna 1941 laadittiin kauppalalle edellistä yksityiskohtaisempi rakennusjärjestys.

Viime sotien jälkeen kauppalan väkiluku alkoi hitaasti kasvaa, johtuen ennenkaikkea maantieliikenneyhteyksien parantumisesta (vuonna 1939 kerrotaan "Ikaalinen"-lehdessä ensimmäisen "bentsiinikioskin" rakentamisesta seura-

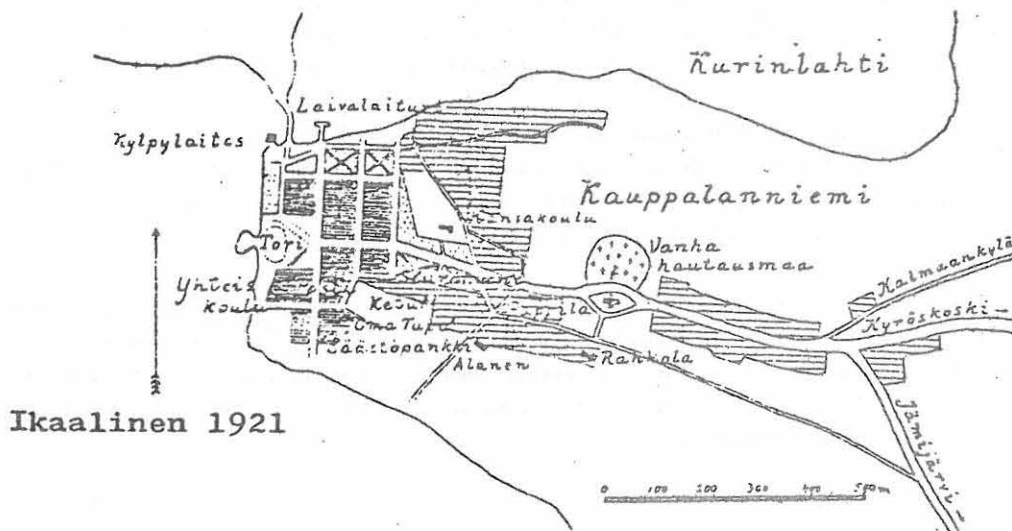
huoneen viereen). Kuitenkin asukasluku vielä 1950-luvulla oli varsinaisella kauppala-alueella vasta vähän yli 500. Uudisrakennustoiminta suuntautui tällöin etupäässä Ikaalisten maalaiskunnan puolelle. 1970-luvun puolella kauppalaan liitettiin osia Ikaalisten maalaiskunnasta, samalla se lakkasi olemasta epäitsenäinen kauppala.

Kauppalan nykyisin voimassa oleva rakennuskaava on vahvistettu 22. 03. 1969). Massoitteeltaan ja pintamateriaaliltaan sopimatonta rakennuskantaa on 1950-luvulta asti ilmestynyt kauppalan keskusta. Yhtenäinen kokonaiskuva alkuperäisestä Ikaalislaisesta kauppalarakentamisesta koristeellisine puutarhoineen ja jalopuiden reunustamine katuineen on enää säilynyt vain Poppelikadun molemmissa päissä ja Valtakadun alussa.

Nykyisellään Ikaalisten katukuvassa on havaittavissa kaikki vanhanaikaisen kaupunkisaneerauksen virheet: suljetun suojaosan korttelirakenteen hävittäminen, rakennusten vetäminen pois katulinjasta ja niiden sijoittaminen usein pääty kadulle päin, vanhojen rakennusten suhteen ylikorkea rakentaminen (3 kerrosta ja maanpäällinen kellari), nauhaikkunat, puukaupungille vieras kivijulkisivu, tasakatto sekä kortteli- ja katuistutusten hävittäminen. Kauppalan omaleimaisuudesta on enää vain rippeitä jäljellä.

On toivottavaa, että tämän Suomen vanhimman kauppalan kaavoituksessa kyetään tulevaisuudessa ottamaan huomioon kauppalan asemakaavan ja säilyneen historiallisen rakennuskannan yhdessä muodostama poikkeuksellisen suuri paikallinen ja kansallinen kulttuurihistoriallinen arvo. Vain siten Ikaalinen voi täyttää molemmat tunnuslauseksensa olevat määritelmät ("vanhin ja kaunein").

Viheralueet "vanhassa kaupungissa".

Ikaalisten vuonna 1858 laaditulle asemakaavalle on ominaista puurivien reunustamat pääkadut ja säännöllisesti järjestetyt puistoalueet. Asemakaavan mukaisen puiden istuttamisen tiedetään olleen alulla jo 1864, jolloin kaupungissa mainitaan olleen "taitava istuttaja kaikenlaisilla kasvuilla". Kuitenkin vielä 1871 oli puistoksi määrätty paikka Kurin ja kansakoulun välillä edelleen perunamaana.

Istutetut puistot ja puukujanteet:

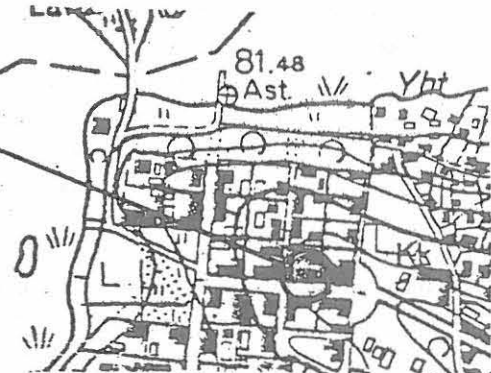
- Lehmuspuijsto kauppalan länsilaidassa: Muodostettu osittain täytetyille ranta-alueelle. Rantaviivan muodostaa suora kivimuuri. Lähinnä rantaa on kulkenut kylpylään johtanut kävelytie. Puistoon on istutettu suoria piilipuu-, lehmus- ja koivurivejä.
- Pohjoispuisto— jyrkällä rinteellä kauppalan laivalaiturin yläpuolella. Jäljellä on selvästi havaittavia merkkejä säännöllisistä puuistutuksista, mm. leikattu lehmusrivi ja koivukuja.
- Turkinpuisto— vanhan kauppalan itälaidalla. Alkuperäiseen asemakaavaan kuulunut puolipyöreä puiden reunustama aukio on säilynyt. Puiston puut ovat ikääntyneitä lehmuksia, poppeleita, koivuja ja vaahteroita. Kaksi puiden reunustamaa katua, Valtakatu ja Itsenäisyydenkatu, kohtaavat toisensa Turkinpuistossa, mikä muodostaa voimakkaan kiintopisteen kauppalan korkeimmalle kohdalle.
- Poppelikatua— aikanaan erääksi pohjoismaiden kauneimmista kaduista ylistetty Ikaalisten pohjois-eteläsuuntainen pääkatu. Viime vuosina on Poppelikadun puustoa runsaasti kaadettu ja eheä kokonaisuus on rikottu mm. pysäköintialueiksi merkityin katuosuuksin. Kaadettuja poppeleita on joillakin paikoin pyritty korvaamaan mm. vaahteroin.
- Valtakatu: Ikaalisten itä-länsisuuntainen pääkatu. Kadun molempia sivuja reunustaa edelleen yhtenäinen lehmusrivi.
- Itsenäisyydenkatu: vuoden 1917 asemakaavalaajennoksen yhteydessä muodostettu uusi, molemmilta sivuiltaan lehmusten reunustama katu.

Puuston kunto Ikaalisissa on kauttaaltaan suhteellisen huono. Ikääntyneitä puita ei ole hoidettu niiden luonteen vaatimalla tavalla, ja puuston rappeutuneisuus on aiheuttanut arvonmenetyksen tapahtumisen useilla viheralueilla, erityisesti pohjoispuistossa. Ikaalisten historiallisiin asemakaavoihin oleellisena osana kuuluvat puuistutukset tulee ehdottomasti säilyttää ja tarvittavin osin kunnostaa sekä täydentää alkuperäiseen asuunsa.

Lähde: Ikaalisten viheralueiden inventointi. Museoviraston rakennushistorian osasto/Helena Saatsi 1974.

VIII TALOKOHTAINEN INVENTOINTI

Nimi: Vanha apteekkitalo, Vanhempi kauppalantalo
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Valtakatu 5. Tontti 4.
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppala
Nyk. käyttö: Kauppalan virastotalo
Yleisarvio: Julkisivultaan hyvin säilynyt komea vanha rakennus, joka yhdessä Eräsen kauppatalon ja uuden kauppalantalorakennuksen kanssa muodostaa arvokkaan kokonaisuuden entisen Torikadun itäpäähän. Ehdottomasti säilytettävä.

I. Historia: Talo on Ikaalisten kauppalan vanhimpia rakennuksia. Siinä aloitti toimintansa Ikaalisten kauppalan ensimmäinen kauppaliike, jonka perusti Valeniuksen kauppaliikkeessä Porissa kauppa-apulaisena toiminut ja paikakakunnalle muuttanut John Magnus Forssell vuonna 1864. Rakennuttiko Forssell talon vai oliko se jo tuolloin rakennettu, ei ole tiedossa. Jo vuonna 1869 tuli apteekkari Gustaf Adolf Silander talon omistajaksi, saatuaan silloin apteekki- ja kauppoikeudet kauppalassa. Apteekkari Silander oli kolmas ja viimeinen kauppiaanammattia sivutoimenaan harjoittanut apteekkari Ikaalisissa. Vuonna 1883 apteekki siirtyi Sven Evert Strömmerin omistukseen. Varsinaisen apteekin kerrotaan silloin olleen pieni, ja käsittäneen vain yhden pienen kamarin rakennuksesta. Apteekkari Strömmer laajensi liikettä. Hänen kuolemansa jälkeen (8. 4. 1921) uusi apteekkari A. Erholm rakennutti vanhan apteekkirakennuksen viereen uuden apteekkitalon (valmis 1930). Rakennuksen suunnitteli Tampereen kaupungin-arkkitehti Bertel Strömmer, joka oli apteekkari Strömmerin poika.

Apteekkirakennuksen vanhimman osan kerrotaan olevan sen puistonpuoleinen pää. Myöhemmin rakennusta on jatkettu torin suuntaan.

II. Ulkoasu: Pitkä, ulkoasultaan Ikaalisten koristeellisimpiin kuuluva tummanvihreäksi maalattu rakennus. Yhtenäinen, säännöllisistä pitkistä harmaakivistä tehty kivijalka. Vaakalaudoitus, eri rakennusvaiheet erottuvat laudoituksessa. Seinäpinnat jäsenelty uurretuin puolipylväin doorilaistyyllisine kapiteeleineen ja jalustoineen. Ikkunakehykset yksinkertaiset, klassistiset. Puitejako T-mallinen. Nurkissa harkotus. Katon puhkaisevat kadun puolella harjakattoiset koristeelliset ullakkoikkunat. Peltikatto.

III. Sisätilat: Rakennuksen sisätilat on suurimmaksi osaksi modernisoitu virastokäyttöön. Alkuperäisestä kiinteästä sisustuksesta on vähän säilynyt.

IV. Tontti, ympäristö: Ikaalisten kauppalanarkistossa säilytetään suunnitelmaa tontin itäosaan rakennettavaa "vesimymälää" varten. Suunnitelma on päiväämätön, mutta ilmeisesti 1860-luvulta. Rakennettiinko tämä koristeellinen kuusikulmainen myymälä, ei ole tiedossa. Varsinainen apteekkitalo sijaitsee entisen Torikadun päässä, vastapäätä suunnilleen samanikäistä Eräsen kauppataloa. Molempien rakennusten merkitys kaupunkikuvalle on tärkeä. Katu niiden välillä on jalopuiden reunustama.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen kunto on hyvä. Sen purkamista on kuitenkin tietävästi ehdotettu.

Valokuvat: Neg. RHO 27107-8, 26867

Lähteet: "Kauppias" 1929, siv. 239-241. Ikaalinen-lehti 8. 4. 1921. Piirustukset "vesimymälää" varten Ikaalisten vanhan kauppalan arkistossa.

Nimi: Uusi apteekkitalo, uudempi kauppalantalo
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Valtakadun ja Kyröselänkadun kulma (Valtakatu 7).
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppala
Nyk. käyttö: Virastotalo
Yleisarvio: Bertel Strömmerin varhaistuotantoa edustava entinen apteekki- ja asuinrakennus. Kauppalan ensimmäinen kivitalo. Maisemallisesti tärkeällä paikalla. Rakennustaiteellisesti arvokas säilytyskohde.

I. Historia: Lainaus Ikaalinen-lehdestä toukokuulta 1930: "Uusi ajanmukainen liiketalo on valmistunut Ikaalisissa. Talon on rakennuttanut apteekkari A. Erholm. Uusi apteekkihuoneusto työ- ja varastotiloineen vastaa täysin niitä vaatimuksia, joita nykyajan apteekilta vaaditaan. Apteekin vieressä rakennuksessa on myös kemikaaliokauppa. Pohjakerroksessa on laboratorio ja laajat varastohuoneet. Talo on rakennettu osaksi puna- osaksi sementtitiilestä entisen apteekkitalon lähelle. Siinä on kaksi kerrosta ja kellari. Huoneita on yhteensä parisenkymmentä. Rakennustyöt alkoivat vuonna 1929, ja apteekkirakennus valmistui 9. 5. 1930. Piirustukset on laatinut arkkitehti Bertil Strömmer Tampereelta. Uusi talo on paikkakunnan uhkein."

Tontilla oli aikaisemmin vanhan apteekin pakarirakennus. Myöhemmin rakennus oli jonkin aikaa valtion omistuksessa. Sen nykyinen omistaja, Ikaalisten kauppala, on parhaillaan peruskorjaamassa rakennusta virastokäyttöön.

II. Ulkoasu: Tyyliään rakennus on samaa barokkiklassismia kuin Strömmerin aikaisemmin suunnittelema "Oma Tupa". Jäsennykseltään se on kuitenkin selkeämpi ja kiinteämpi. Rakennuksen itäisellä puolella on kaarevalinjainen barokkipääty ja parveke. Kattomuotona on huipusta katkaistu aumakatto, jonka toisen kerroksen ikkunat läpäisevät. Peltikate. Seinäpinnat on rapattu. Ainoat koristeaiheet ovat pyörömedaljongit ovien päällä.

III. Sisätilat: Sisätilojen saneeraustyöt valmistuivat syyskuussa 1976. Säilyneistä yksityiskohdista päätellen rakennus on alunperin ollut suhteellisen ylellisesti koristeltu ja kalustettu. Parhaiten on alkuperäisessä asussaan säilynyt porrashalli.

IV. Tontti, ympäristö: Aivan uuden apteekkitalon pohjoispuolella on vanha apteekkitalo, joka myös on Ikaalisten kauppalan omistama. Rakennus on aivan vanhan kauppalan alueen laidalla ja sen merkitys kauppalan julkisivulle on tärkeä.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Talo on parhaillaan peruskorjauksen alainen. Sen kunto on erittäin hyvä.

Valokuvat: Neg. RHO 26863

Lähteet: "Ikaalinen" -lehti, toukokuun 1930 numerot.

Nimi: Eräsen kauppatalo
Sijainti: Valtakadun ja Itsenäisyydenkadun kulma (Valtakatu 8)
Nyk. omistaja:
Nyk. käyttö: Kahvila, sähköliike, asunto
Yleisarvio: Ikaalisten kauneimpiin ja vanhimpiin säilyneisiin rakennuksiin kuuluva kauppatalo. Kauppalamaiseman kannalta erittäin tärkeällä paikalla. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

I. Histori: Talossa oli alkuaan apteekkari Otto Pahlmanin apteekki ja sekatavarakauppa vuonna 1866. Vuonna 1867 apteekkari Pahlman kuoli ja hänen kauppaoikeutensa luovutettiin samana vuonna Gustaf Fridolf Degmarkille. Hän teki vararikon vuonna 1875, jolloin talo joutui kauppias G.N. Eräselle. Hän oli itseopiskellut talonpoika, joka 1800-luvun lopulla oli kauppalan varakkaimpia miehiä. Hänen perustamansa oli mm. Ikaalisten kylpylaitos. Kaupparakennusta korjattiin ja laajennettiin hänen aikanaan ja uusia varastorakennuksia valmistui. Varsinainen kauppahuone sijaitsi alunperin rakennuksen keskiosassa, myöhemmin sen rannanpuoleisessa päässä. Toinen pää on aina ollut asuntona. Kauppias Eränen kuoli 1924, sen jälkeen liikehuoneisto oli jonkin aikaa vuokrattuna Suomen Maanviljelijäin Kauppa Oy:n edustajille Nordfors & Lahti.

II. Ulkoasu: Valtakadun suuntainen pitkä rakennus, jonka itäpäässä on poikkisiipi. Rakennuksen alkuperäinen ulko-asu on muuttunut hyvin vähän. Kivijalka on muurattu epäsäännöllisistä harmaakivistä. Seinäpinnat ovat kokonaan vaakalaudoitetut, erillistä ullakkovyöhykettä ei ole. Nurkissa on kulmaharkotus. Rakennuksen monet yksityiskohdat (esim. ”katkaistut” päätykolmio, koristeellinen iso päätyikkuna, yksinkertaiset klassistiset ikkunanpuitteet, voimakasprofiilinen räystäslista) muistuttavat suuresti vastaavia yksityiskohtia Ikaalisten parikymmentä vuotta vanhemmassa kirkkoherranpappilassa. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, valtakadun puolella niitä on mahdollisesti myöh. suurennettu ja muutettu näyteikkunoiksi. Pihanpuolella rakennuksen kauppatalonluonne tulee selvemmin esiin. Rakennuksen länsipäässä on harmaakivikellari ja useita huolto-ovia. Talo on vaalean punertavaksi maalattu, listoitukset ovat valkoiset.

III. Sisätilat: Rakennuksen sisätiloissa on säilynyt useita vanhoja kaakeliuuneja, mm. pari Rantopäässä toimineen Sarinin verstaan tekemää. Rakennuksen asuntona olevat osat ovat suhteellisen hyvin säilyneet alkuperäisessä asussaan. Kahvilatilat imitoivat talonpoikeista sisustustapaa.

IV. Tontti, ympäristö: Eräsen talon tontti on alunperin ollut kauppalan suurimpia ja käsittänyt koko korttelin. Valtakadun puolella oli aita ja huvimaja. Pihalla oli useita talousrakennuksia. Ne on kaikki nyttemmin purettu.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on suhteellisen hyvässä kunnossa.

Valokuvat: Neg. RHO 26862, 26868, 26959

Lähteet: ”Kauppias” 1929, siv. 239-241

Nimi: Lindemannin talo, (Hakalan talo)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 1, Tontti 12
Nyk. omistaja: Lindeman
Nyk. käyttö: Asunto, autokorjaamo
Yleisarvio: Rakennus yhdessä kahden muun säilyneen vanhan puutalon kanssa muodostaa erään viimeisistä yhtenäisistä puutalokokonaisuuksista Ikaalisissa. Rakennus ei erilleen otettuna ole erityisen merkittävä.

I. Historia: Artikkelit ”Ikaalinen” -lehdessä 20. 8. 1915: ”Rakennuskausi Ikaalisten kauppalassa on tänä kesänä ollut hiljaista, kuten muinakin kesinä. Suurenkadun varrelle talonomistaja Wihtori Hakala laajentaa rakennustansa rakentamalla vanhan rakennuksensa yhteyteen Rantakadun puolelle 7 huonetta eteisineen käsittävän huoneuston ja pihalle ulkorakennuksen kellareineen. Rakennuksesta näyttää tulevan ulkomuotonsa puolesta hyvin yksinkertainen. Tuollainen kaunis paikka olisi vaatinut muhkeamman rakennuksen.”

Ennen Hakalaa silloisessa hyvin pienessä rakennuksessa asui ainakin tuomarin kirjuri Hedman.

1930-luvulla rakennusta on edelleen levennetty lautarakenteisena pihanpuolelle.

II. Ulkoasu: Pitkä, matala ja loivakattoinen rakennus. Sen vanha osa on Poppelikadun suuntainen, ja vuonna 1915 tehty lisäsiipi rantapuiston suuntainen. Rakennus on vaakalaudoitettu, kapea ullakkovyöhyke on pystyлаudoitettu. Ikkunoissa on T-mallinen puitejako. Ikkunankehukset ovat suhteellisen yksinkertaiset, vain niiden yläreunassa on "sahanterä" -aiheista koristelua. Ullakkovyöhyke on aukoton. Rakennus on nykyisin vaaleanharmaaksi maalattu. Poppelikadun puolella on 6 ikkuna-aukkoa, ja rakennuksen tämän sivun pituus on noin 22 m.

IV. Tontti, ympäristö: Kaikki vanhat piharakennukset on purettu. Tontilla on ilmeisesti vuonna 1928 rakennettu työpajarakennus.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on keskinkertaisessa kunnossa, ja sen säilyvyys on uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 26830, 27150-1

Lähteet: "Ikaalinen" -lehti 20. 8. 1915

Nimi: Aessori Selinin talo, kauppalan virkailijain talo
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 2
Nyk. omistaja: Ikaalisten kunta
Nyk. käyttö: Asuinrakennus
Yleisarvio: Ikaalisten säilyneistä asuinrakennuksista hyväkuntoisimpiin ja kauneimpiin kuuluva. On maisemallisesti hyvin tärkeällä paikalla ja liittyy oleellisenä osana Poppelikadun pohjoispään puurakennuskokonaisuuteen

I. Historia: Talon kerrotaan rakennuttaneen aessori Selin 1870 — 1880 -luvulla. Selinin jälkeen rakennuksessa asui kruununvouti Saarioinen. Ullakkokerros on tehty asuttavaksi sotien jälkeen. Rakennus on aikaisemmin ollut vaaleanvihertävä.

Pihasivulle on äskettäin rakennettu toinen kuisti.

II. Ulkoasu: Harjakattoinen, alunperin yksikerroksinen rakennus. Tontin kaltevuudesta johtuen kivijalka pohjoispäässä on korkea. Muurattu säännöllisistä harmaakivistä. Seinät vaakalaudoitetut lukuunottamatta ullakkovyöhykettä ja päätyjä, jotka on pystyrimoitettu. Vyöhykkeitä erottaa aaltokoristelista. Päätyjä kiertää sahanteräkoriste. Pitkillä sivuilla ei ole ullakkoikkunoita, ja päädyissä olevia ikkunoitakin on ainakin myöhemmin suurennettu. Rakennuksen kulmissa on pilasterit. Räystä on umpeenlaudoitettu ja voimakkaasti profiloitu. Ikkunat 6-ruutuiset, kehyslistat ja erityisesti ikkunoiden päälliset on koristeltu lehtisahakoristein samaan tapaan kuin useissa muissakin Ikaalisten vanhoissa taloissa. Peltikatto, kaksi savupiippua. Rakennus on nyt tummansiniseksi maalattu, listat ovat valkoiset. Pituus noin 18 m, leveys 10 m.

III. Sisätilat: Rakennuksen sisätilat on äskettäin uusittu kunnanvirkailijain käyttöön.

IV. Tontti, ympäristö: Talo sijaitsee Poppelikadun pohjoispäässä, lähinnä entistä laivalaituria, viettävällä rinteellä. Pihanpuolella on edelleen joitain ulkorakennuksia, tosin uusitussa muodossa. Puisto.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on joitain vuosia sitten peruskorjattu ja sen kunto on hyvä. Säilyvyys ei liene uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 26830, 26832, 27149, 27152-4

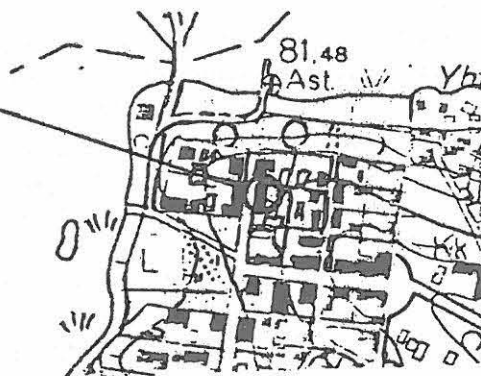
Nimi: Lehdon perikunnan talo, (Ranckenin talo, Harmaalinna)

Sijainti: Ikaalisten vanha kauppala, Poppelikatu 3, tontti 14

Nyk. omistaja: Tontin omistaa pankki

Nyk. käyttö: Purettu elokuussa 1976

Yleisarvio: Rakennus purettiin inventointityön aikana elokuussa 1976, tontin omistaman pankin toimesta. Rakennus oli kulttuurihistoriallisesti arvokas ja edelleen suhteellisen hyväkuntoinen. Se liittyi oleellisenä osana Poppelikadun pohjois-päässä vielä säilyneeseen vanhojen puutalojen ryhmään.

I. Historia: Talon kerrotaan rakentaneen kruununvouti Rancken'in viime vuosisadan loppuvuosikymmeninä. Rakennus oli pitkään vuoraamattomana, jonka vuoksi sitä alettiin kutsua "Harmaalinnaksi". Ranckenin jälkeen rakennuksen omisti Ledenius, joka samoin oli kruununvouti. Hänen jälkeensä, tämän vuosisadan alkukymmeninä, talon omisti ja siinä asui ruustinna von Bonsdorf. Hänen aikanaan rakennettiin ilmeisesti pihasivulla ollut koristeellinen kuisti, päätellen sen kivijalassa olleesta hakkauskirjoituksesta "KvB 1913". Samoihin aikoihin rakennus ilmeisesti vuorattiin. Alkuperäisen pääsisäänkäynnin kerrotaan olleen katusivulla. Vuosisadan alussa rakennuksessa toimi "leskirouva Ekmannin koulu", jolla on ollut huomattava sivistyshistoriallinen merkitys Ikaalisissa. Myöhemmistä omistajista mainittakoon Kankaanpää ja Lehto. Viimeksimainitun aikana ullakkotiloja muutettiin asuinkäyttöön.

Pihalla olleessa ulkorakennuksessa toimi aikaisemmin limonaatitehdas.

II. Ulkoasu: Rakennus oli suhteellisen hyvin säilynyt vuosisadan alkupuolen asussaan. Seinät olivat pystymitotetut ja koristellut yläosastaan samantapaisin kaariaihein kuin kirkkoherranpappilassa ja valuri Nurmen talossa. Ullakko-
vyöhyke oli suhteellisen korkea, vaakalaudoitettu ja päätyjä lukuunottamatta aukoton. Seinäpinnat oli jäsenneily pilasterein. Ikkunoiden pääpuitejako oli T-mallinen, mutta ylimmässä ruudussa oli kaksi vinoneliötä ja molemmat alaruudut oli jaettu ohuella listalla kahtia. Kehykset olivat suhteellisen yksinkertaisesti koristellut. Kivijalka oli yhtenäinen, ja oli muurattu osittain säännöllisesti, osittain epäsäännöllisistä lohkokivistä.

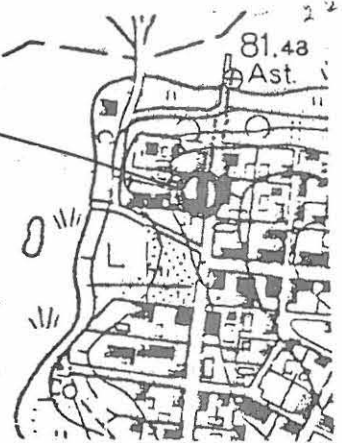
III. Sisätilat: Rakennuksen sisätilat olivat edelleen uunilämmitteiset, savupiippuja oli kaksi. Kaakeliuunit olivat valkoisia. Osa niistä oli Andstenin kaakelitehtaan ja osa Turun kaakelitehtaan valmistamia.

IV. Tontti, ympäristö: Rakennuksen pihalla oli suhteellisen suuri puisto. Elokussa 1976 oli edelleen pystyssä siihen liittynyt avonainen 8-sivuinen huvimaja, jonka katolla olevassa viirissä on vuosiluku 1916. Samantapaisia huvimajoja kerrotaan olleen useimmissa Ikaalisten taloissa. Ulkorakennus on ollut suhteellisen korkea, pystyaukioitettua, ja sen alla on ollut kivikellari.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus oli purkajien mukaan ollut hyvässä kunnossa, lahovikoja ei juuri ollut. Tontille on tarkoitus rakentaa monikerroksinen elementtitalo.

Valokuvat: Neg. RHO 26817, 26827, 26918, 26930, 27139-41, 27147-8, 27155-7

Nimi: Blommin talo
Sijainti: Poppelikatu 4, Ikaalisten kauppala, tontti 20
Nyk. omistaja: Rannanpuoleisen osan Ekman,
torin puoleisen Aalto
Nyk. käyttö: Asuinrakennus
Yleisarvio: Useassa eri vaiheessa rakennettu suuri puu-
rakennus vuosisadan vaihteesta. Talo oli aikai-
semmin tärkeällä paikalla torin laidalla, kunnes
joitakin vuosia sitten erotettiin poikkeusluvalla
rivitalotontti entisestä torialueesta. Rakennus
liittyy tärkeänä osana Poppelikadun pohjois-
pään kolmen säilyneen vanhan puutalon
muodostamaan ryhmään.

I. Historia: Viime vuosisadan loppupuolella tontilla oli kolme pienehköä asuinrakennusta. Torin puoleinen osa rakennettiin nykyiseen asuunsa vuonna 1898. Piirustukset ovat nykyisen omistajan hallussa. Ne on piirustustavasta päätellen laatinut mahdollisesti J.N. Andelin. Loppu rakennuksesta sai nykyisen asunsa vuonna 1903. Piirustuksia säilytetään vanhan kauppalan arkistossa. Ne on samoin ilmeisesti laatinut J.N. Andelin. Tämän osan julkisivut rakennettiin samoja koristeaiheita käyttäen kuin 1898 suunnitellussa rakennuksessakin. Suurimman osan tonttia omisti viime vuosisadan loppupuolella Blom-niminen maanviljelijä ja talonomistaja. Myöhemmin rakennuksen rannan puoleisessa osassa oli kauppias Ekmanin "rihkamakauppa" ja torin puoleisessa päässä asui kelloseppä Stenfors.

Rakennuksen nykyinen keltaisenruskea ulkoväri on piirustuksista päätellen jokseenkin lähellä alkuperäistä.

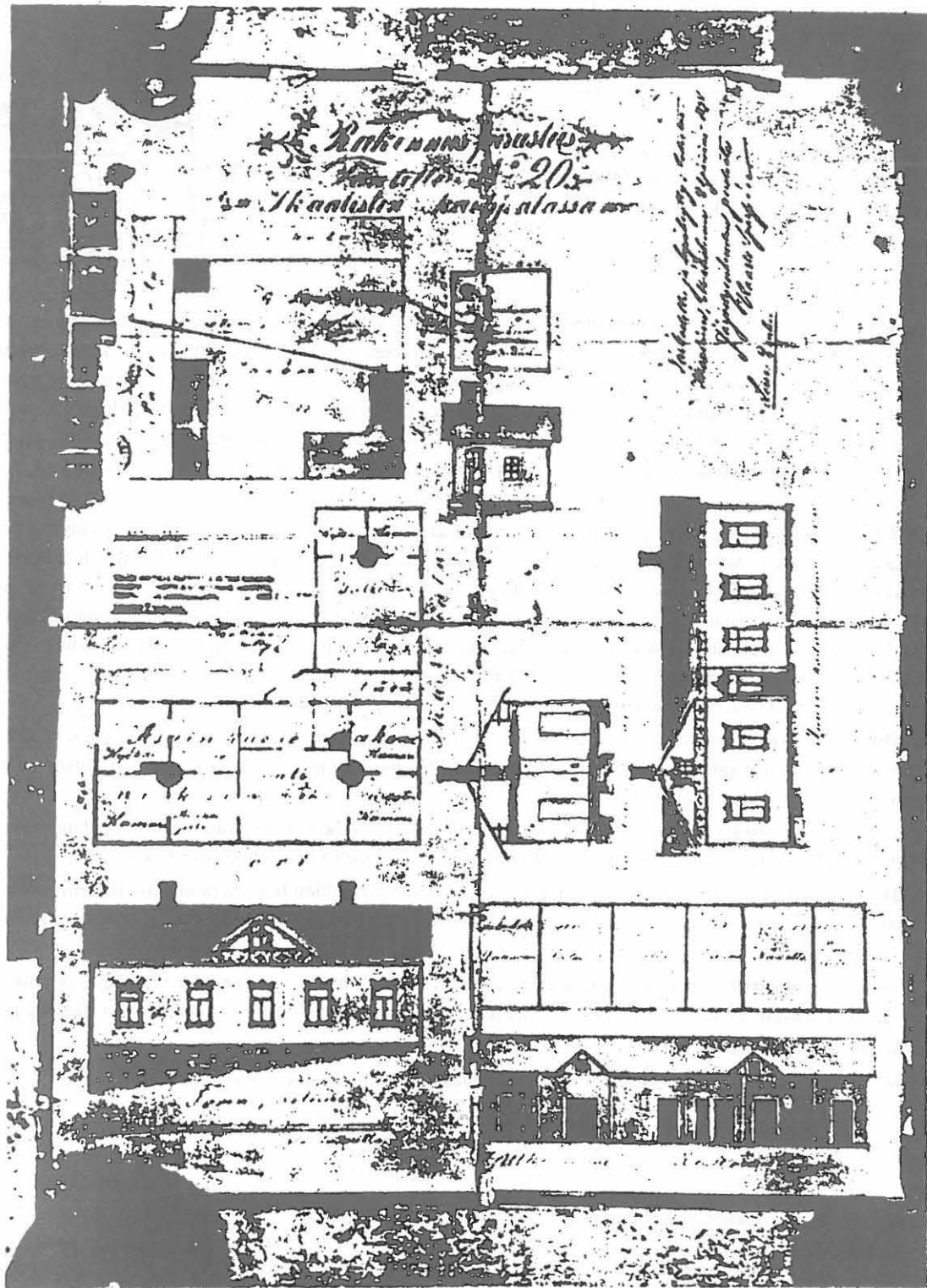
II. Ulkoasu: Rakennuksen ulkoasussa on havaittavissa useat eri rakennusvaiheet. Rakennus on huomattavan pitkä, katusivun keskiosassa, entisen pihasisäänkäynnin kohdalla on ristipääty. Seinäpinnat on pystylaudoitettu ikkunoiden alapuolisessa osassa, kolmiopäädtyt ovat sileät ja muu osa seinäpintaa on vaakalaudoitettu. Katonrajoja kiertää rakennuksen torinpuoleisessa osassa leveä koristevyöhyke, jossa neliömäisissä kaseteissa on vuorotellen vinoneliö ja risti. Rannanpuoleisesta osasta rakennusta tämä koriste on suhteellisen äskettäin poistettu. Ikkunoiden puitejako on jo alunperin ollut T-mallinen. Koristeelliset kehyslaidat on päätykolmioikkunoita lukuunottamatta poistettu. Yhtenäinen harmaakivijalka. Osin pelti- osin huopakate. Rakennuksessa on edelleen puulämmitys.

IV. Tontti, ympäristö: Tontille on vuoden 1898 suunnitelmassa merkitty sijoitettavaksi ulkokuonerakennus, jossa oli mm. talli, navetta ja ratasliiteri. Myöhemmin tontilla on ollut useampia ulkokuonerakennuksia, joista osa on säilynyt. Rakennus sijaitsi aikaisemmin tärkeällä paikalla torin laidalla. Valitettavan asemakaavamuutoksen takia entiselle torialueelle rakennuksen eteen on äskettäin rakennettu rivitalo. Poppelikadun puolella vastapäätä ollut Lehdon talo purettiin 1976.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen perustukset ovat jonkin verran eläneet, ja sen keskiosa on painunut. Talon on kuitenkin viime aikoina kunnostettu eikä sitä uhkaa välitön häviäminen.

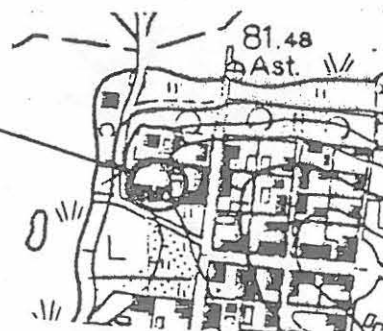
Valokuvat: Neg. RHO 26817, 26833, 26915, 26928, 26931, 26934, 27138-9, 27142-6

Lähteet: Piirustukset omistajan hallussa ja Ikaalisten vanhan kauppalan arkistossa.

Ikaalinen, Blommin talo.
 Omistajan hallussa olevat,
 rakennuksen eteläosaa kos-
 kevat piirustukset.

Nimi: Tuomaritalo (Kannelin talo)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Lehmustie, tontti 19.
Nyk. omistaja: Lyyli Nissilä
Nyk. käyttö: Asuinrakennus
Yleisarvio: Ikaalisten ehkä komein ja parhaiten säilynyt viime vuosisadan loppupuolen asuinrakennus. Maisemallisesti hyvin tärkeällä paikalla torin laidalla. Ehdottomasti säilytettävä rakennusryhmä

I. Historia: Talon on rakennuttanut kruununvouti Palmén noin 1867. Myöhemmin rakennuksessa asui tuomari Sulin, sitten tuomari Ingman ja maanmittausinsinööri Stenroos. Nykyinen pihakuisti on rakennettu tuomari Ingmanin aikana. Päärakennuksen vieressä oleva pienempi rakennus on rakennettu jonkin verran päärakennusta myöhemmin. Tässä rakennuksessa toimivat pitkään Ikaalisten käräjät. Alunperin käräjätaloksi oli rakennettu ”tuomaritalon” pohjoispuolella ollut rakennus, joka kuitenkin vuosisadan vaihteen tienoilla myytiin asuinrakennukseksi (ns. Rokassovskin talo). Se purettiin noin viisi vuotta sitten. Tuomaritalon ulkorakennukset on jo varhain purettu.

II. Ulkoasu: Rakennus on harjakattoinen. Sen torinpuoleisen sivun keskellä on risaliitti kolmiopäätyineen. Pihanpuolella molemmissa päissä ovat lyhyet poikkisiivet ja keskellä koristeellinen umpikuisti. ”Käräjätalo” on aivan päärakennuksen vierellä, sen itäpuolella. Käynti tontille on näiden rakennusten välistä. Koristeaiheiltaan rakennukset muistuttavat suuresti toisiaan. Ne ovat vaakalaudoitetut, kolmiopäädyt pysty-laudoitetut. Kolmiopäädyjen katonharjaa kiertää sahanterälaitainen koriste. Räystäät ovat umpeenlaudoitetut. Ikkunoissa on T-mallinen puitejako, yläruudussa on vinoneliöaiheinen koriste. Päärakennuksen kivijalka on muurattu epäsäännöllisistä harmaakivistä, sivurakennuksen säännöllisistä. Sementtitiilikatto, sivurakennuksessa peltikatto.

III. Sisätilat: Rakennuksen huonejako ja kiinteä sisustus on hyvin säilynyt alkuperäisessä asussaan. Kaakeliuunit ovat koristeellisia ja ovat kaikki eri tyyppisiä. Myös vanhat peilipariovat messinkikahvoineen ovat säilyneet. Kuistille johtava ovi on poikkeuksellisen koristeellinen.

Rakennus näyttää jossain vaiheessa olleen maalatun samantapaisella vaaleanpunaisella värillä kuin vastapäinen Valkaman talo. Nykyisen vaaleankellervän maalikerroksen alla on myös kirkkaankeltainen väri.

IV. Tontti, ympäristö: Molemmat rakennukset ovat Ikaalisten toriaukion laidalla ja niiden julkisivut ovat tärkeitä kauppalamaiseman kannalta. Tontilla on suuri puisto-osa, jossa kasvaa jalopuita. Kuten edellä on mainittu, on ulkorakennukset jo varhain purettu.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on erittäin hyvässä kunnossa eikä sen säilyvyys tällä hetkellä näytä uhatulta. Ikaalisten voimassa olevan rakennuskaavan mukaan tontille saa rakentaa kaksikerroksisen rivitalon.

Valokuvat: Neg. RHO 26981, 26983, 26990, 26993-7

Lähteet: Alkuperäiset rakennuspiirustukset ovat tietävästi apteekkari Liisa Pääskylän hallussa.

Nimi: Valkaman talo
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Urheilupuisto 3, tontti 27
Nyk. omistaja: Oikeusneuvos Martti Rautiala
Nyk. käyttö: Asuinrakennus
Yleisarvio: Ikaalisissa harvinaista jugend-tyyliä edustava rakennustaiteellisesti merkittävä koristeellinen hyväkuntoinen asuinrakennus. Kauppalamaiseman kannalta tärkeällä paikalla torin laidalla. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

I. Historia: Rakennuksen on suunnitellut arkkitehtitoimisto Polon & Georg Wasastjerna vuonna 1900. Rakennuttajana oli hovineuvos M. Wahlroos. Rakennuksen ja siihen liittyvän ulkokuoneen piirustukset ovat säilyneet nykyisen omistajan hallussa, samoin niihin liittyvä työselitys. Tyyliiltään rakennus edustaa lähinnä kansallisromantiikkaa katon harjalla olevine oravineen (niiden pahvimalleja säilytetään ullakolla). Ennen nykyistä omistajaa rakennus kuului Strömmerin perikunnalle. Talo on perusteellisesti korjattu vuonna 1962. Rakennuksen vaaleahkon punainen ulkiväri on tiettävästi alkuperäinen.

Rakennus on myös arkkitehti Bertel Strömmerin kotitalo. Ennen heitä talon omisti "Kuttu-Järvinen" -niminen mies.

II. Ulkoasu: Rakennuksen ulkoasu on lähes täysin säilynyt alkuperäisenä. Noin vuonna 1901 otetussa valokuvassa talo on vielä vuoraamaton, ja on ilmeisesti juuri valmistunut. Rakennuksen koristeaiheet kuuluvat muotokieleltään vuosisadan vaihteelle tyyppilliseen jugend-vaikutteisen kansallisromantiikkaan. Korkea kivijalka on tehty säännöllisistä harmaakivistä (suunnitelmassa esitetty muurattavaksi epäsäännöllisistä kivistä). Ikkunoiden alla oleva osa seinäpintaa on pystyvuorattu, muuten seinissä on vaakalaudoitus. Loiva nelilapekatto (mainitussa keittiösiivessä harjakatto) on peltikatteinen ja vihreäksi maalattu.

III. Sisätilat: Pohjakaava on säilynyt pääpiirteissään alkuperäisenä (vrt. liite). Sille antaa leimaa vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyyppillinen pyrkimys mukavuuteen ja käytännöllisyyteen. Pohjakaavaltaan rakennus on lähes neliömäinen. Vain pihanpuolella keittiö muodostaa hieman ulkonevan siiven. Komea ullakotila lienee ollut tarkoitettu vain kesäasumiseen. Huoneet ovat pääpiirteissään säilyttäneet alkuperäisen asunsa, vain kaakeliuunit on purettu. Salissa on komea ponttilaudoista tehty paneelikatto. Lattiat punahonkaa.

IV. Tontti, ympäristö: Myös päärakennuksen lounaispuolella oleva ulkokuonerakennus on arkkitehtitoimisto Polon & Georg Wasastjerna'n piirtämä. Siihen on suunnitelmassa merkitty sijoitettavaksi läävä, talli, sikolähti, vaunuvaja, puuvaja ja aitta.

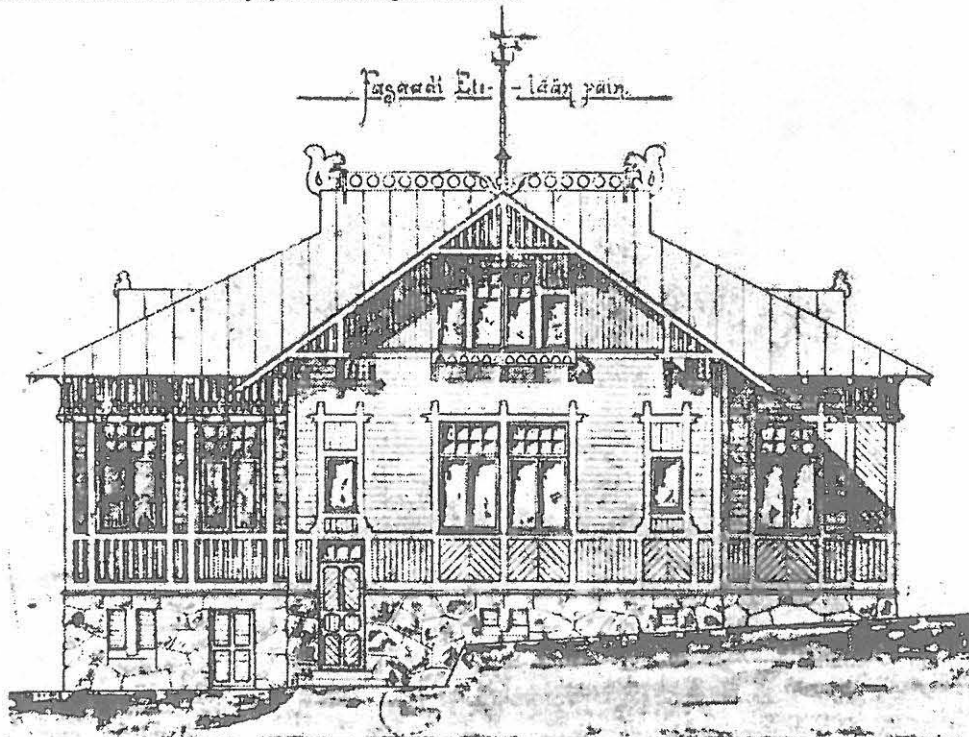
Molemmat rakennukset ovat nykyisin lähes kokonaan puiden ympäröimiä, ja eivät juuri erotu kauppalan suunnasta.

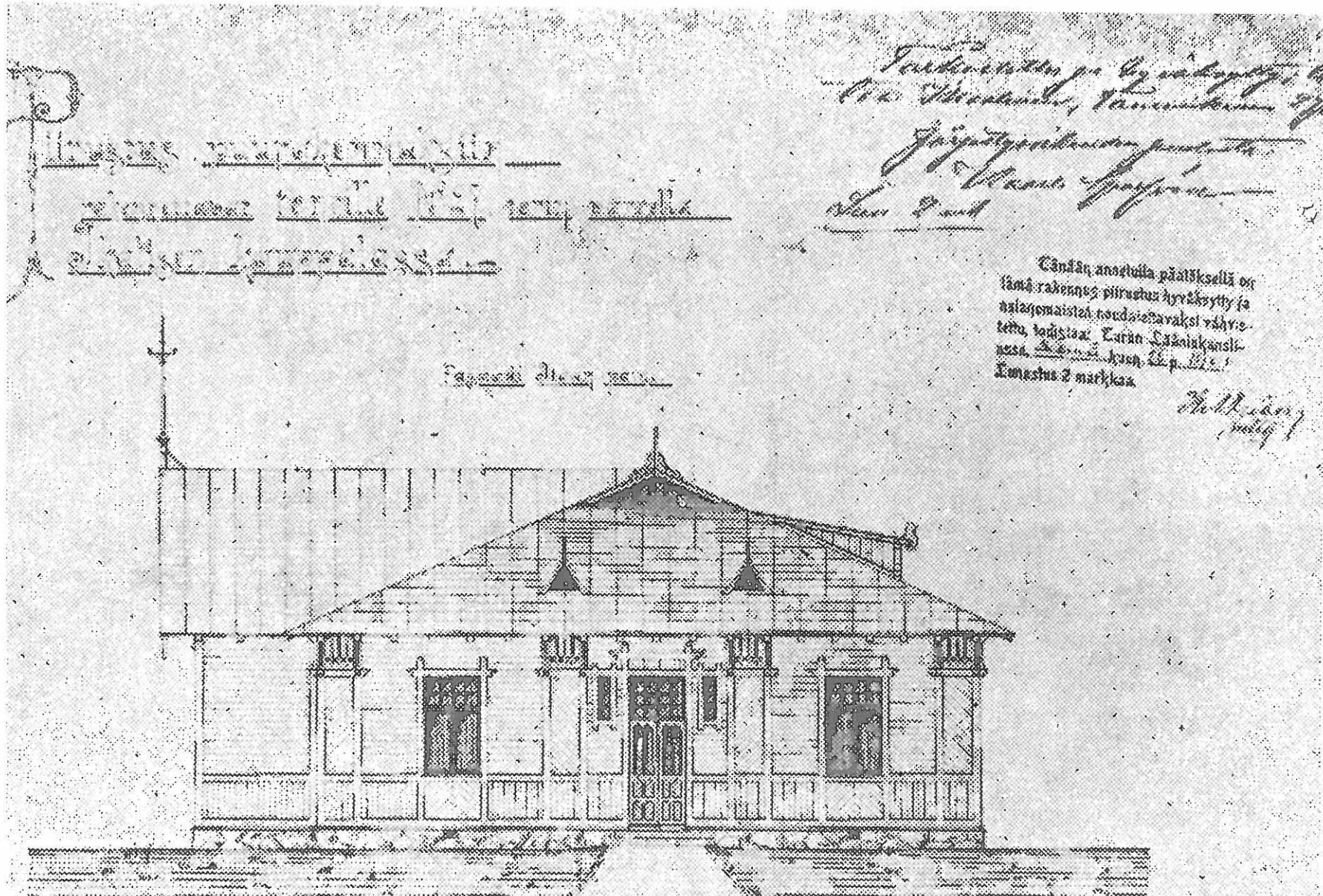
V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on erittäin hyvässä kunnossa ja siinä on kaikki mukavuudet. Voimassa oleva rakennuskaava sallii tontille rakennettavaksi II-kerroksisen asuinkerrostalon, kokonaiskerrosaltaan 40 % tontin pinta-alasta. Yleiskaavaehdotuksessa on koko tontti merkitty varattavaksi yleisten rakennusten kortteli-alueeksi.

VI. Valokuvat: Neg. RHO 26916, 26982, 26984-5, 26998-9

Kopio vanhasta valokuvasta museoviraston kuva-arkistossa.

VII. Lähteet: Pohjois-Satakunnan rakennusmestariyhdistys r.y. 1954 — 1964. Vammala 1964. Rakennuspiirustukset kustannusarvioineen ovat nykyisen omistajan hallussa.

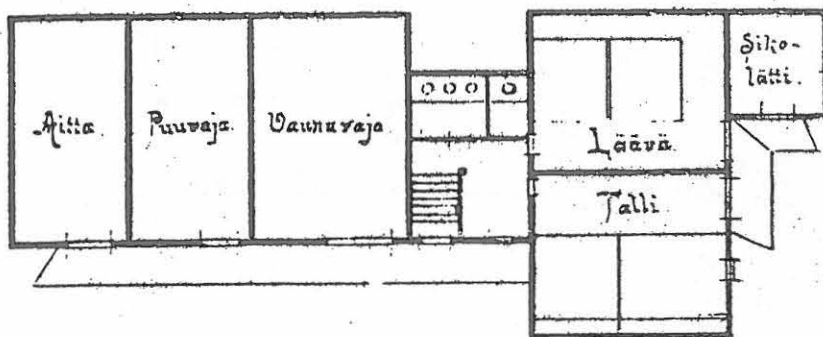
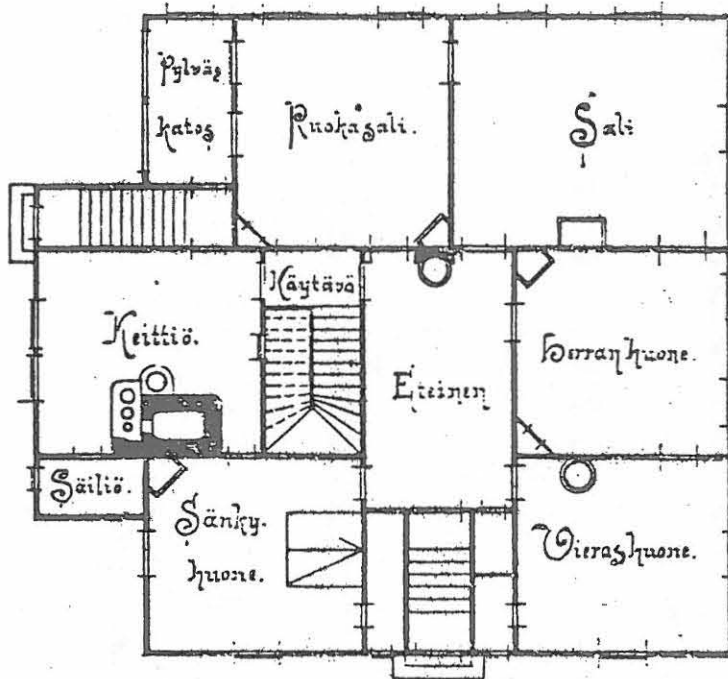
Handwritten notes in Finnish, possibly describing the building's location or purpose.

Handwritten notes in Finnish, including a date and a signature.

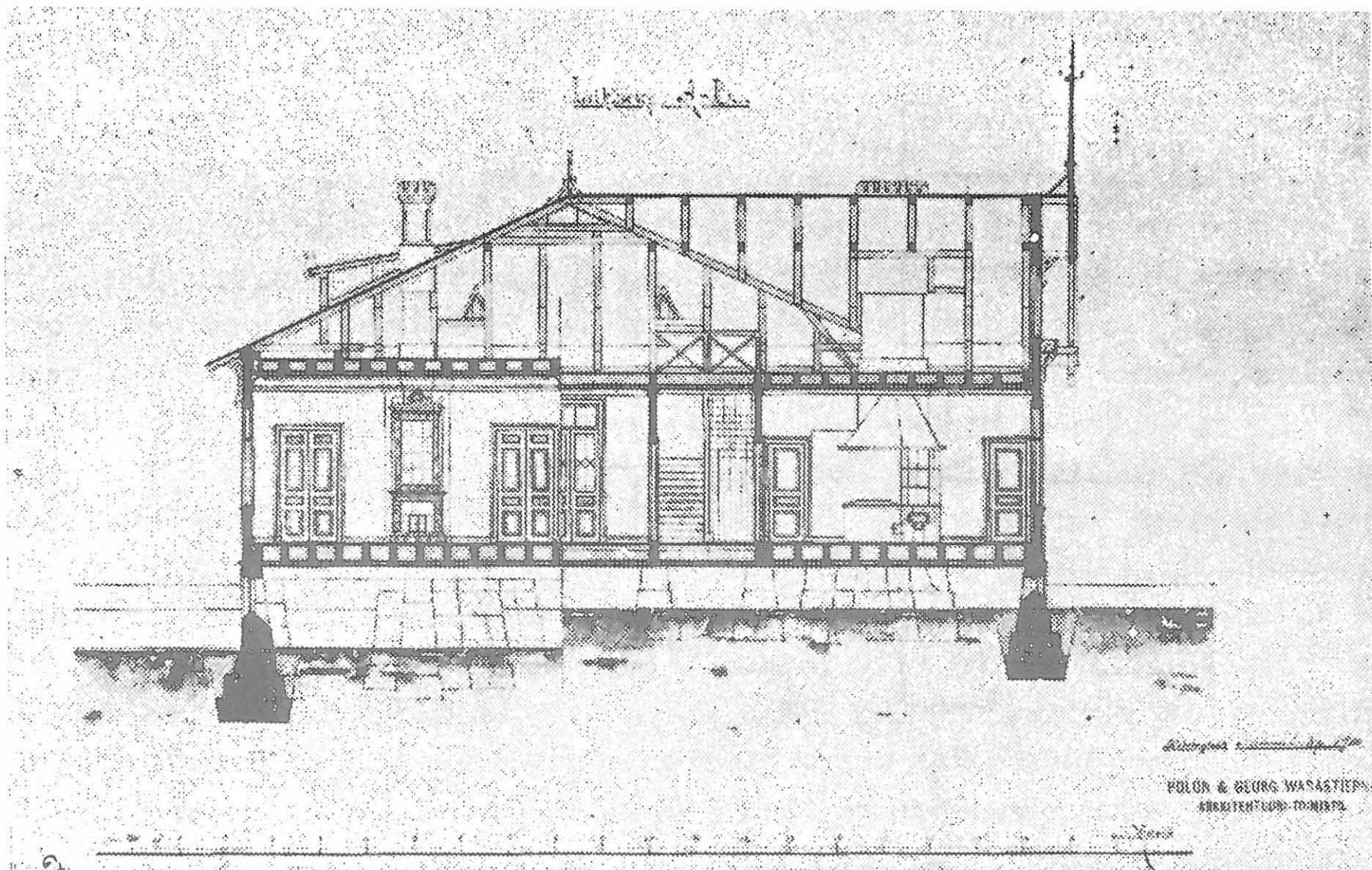
Tämä on anostettu päätöksellä on
laina rakennus piirustus hyväksytty ja
näkymästä tulla ehäviksi vähy-
tetty, toistoa: Tämän Lääkäriksi-
nosa, ... huon. 11 p. 11.
Lomastus 2 markkaa

Handwritten signature and date: 1884

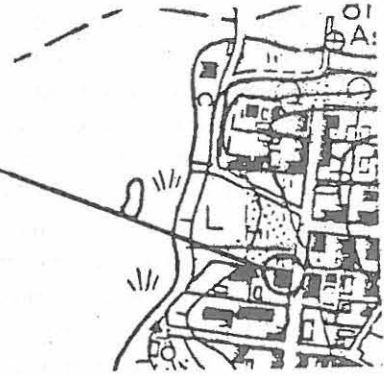
VALKAMAN TALO IKAALISISSA

Suunnitellut: Arkk.tsto Polon & Wasastjerna v. 1900
 Nykyinen omistaja: oikeusneuvos M. Rautiala

Nimi: Vapaakirkon talo
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 8, tontti 26
Nyk. omistaja: Vapaakirkkoseurakunta
Nyk. käyttö: Rukoushuone, asunto
Yleisarvio: Kulttuurihistoriallisesti arvokas, hyvinsäilynyt vanha seurakuntarakennus kauppalakuvan kannalta tärkeällä paikalla torin laidalla. Ehdottomasti säilytettävä.

I. Historia: Talon on rakennuttanut 1800-luvun lopulla Hällfors-niminen Vatulan reservikomppanian upseeri tyttärelleen, joka oli innokas vapaakirkkolainen. Rakennuksen piirustuksia säilytetään Ikaalisten kauppalanarkistossa (Ritning till Missionshus). Ne on laatunut Tampereella 1892 Karl S. Sandelin. Rakennus toteutettiin piirustusten mukaan ja se on valmistumisestaan lähtien ollut samassa käytössä.

II. Ulkoasu: Rakennus sijaitsee aivan tontin koillisnurkassa ja sen pohja on L-kirjaimen muotoinen. Sen Poppelikadun suuntaisessa osassa on kokoushuone ja torin puoleisessa siivessä asunto. Rakennuksessa on kolmiopääty kaikkiin ilmansuuntiin. Seinät on vaakalaudoitettu, ullakovyöhyke pysty-laudoitettu. Ikkunoiden puitejako on 6-ruutuinen, kehykset ovat koristeelliset. Kolmiopäädyissä on pyöröikkuna. Räystästä kannattavat koristellut tukikonsolit. Säännöllisistä harmaakivistä tehty kivijalka. Huopakatto. Vaaleanharmaaksi maalattu.

Rakennuksen seinässä muistolaatta ”Tämän urheilupuiston suunnittelun ovat kustantaneet Ikaalisten pesäpallo-veteraanit ja eräät liikelaitokset 1971.”

III. Sisätilat: Rakennuksen keskeinen tila on suuri seurakuntasali. Sen sisäkatto on taitteinen. Seinäpinnat on jäsennelty pilasterein. Salissa on alunperin ollut lehterit, mutta ne on nyt purettu. Myös vanha saarnatuoli on siirretty muualle. Seurakuntasalin eteisessä on telttamainen katto. Vanhat osat ovat säilyneet. Asunto-osa on osittain modernisoitu. Seinät on levytetty.

IV. Tontti, ympäristö: Rakennuksen tontti on huomattavasti pienempi kuin esim. viereinen Valkaman talon tontti, mutta se sijaitsee keskeisellä paikalla Poppelikadun ja torin kulmauksessa. Ulkorakennuksia ei ole. Lähes Vapaakirkkoa vastapäätä kadun toisella puolella sijaitsi ennen Ikaalisten seurakunnan rukoushuone.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on suhteellisen hyvässä kunnossa, eikä sen säilyminen liene lähiaikoina uhattu. Voimassa olevan rakennuskaavan mukaan tontille saa rakentaa kaksikerroksisen asuinkerrostalon.

Valokuvat: Neg. RHO 26828, 26917, 26921, 26986-8, 26991, 27158-9.

Lähteet: Rakennuspiirustukset Ikaalisten kauppalan arkistossa.

Nimi: Yhteiskoulu, vanha rakennus
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 10, uuden yhteiskoulun länsipuolella
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppala
Nyk. käyttö: Veistosali, varasto
Yleisarvio: Rakennustaiteellisesti merkittävä, Yrjö Sadeniemen suunnittelema vanha koulurakennus. Ehdottomasti säilytettävä kohde, myös sisätilojen osalta.

I. Historia: Vuonna 1902 Ikaalisten kauppala osti metsänhoitaja Ranckenin asuinrakennuksen tontilla N:o 28 Kyrösjärven rannalla. Jo samana vuonna talossa aloitti toimintansa Satakunnan ensimmäinen maaseutuyhteiskoulu. Tontti rakennuksineen siirtyi kannatusyhdistyksen haltuun vuonna 1906. Samana vuonna koulua laajennettiin rakentamalla vanhan rakennuksen yhteyteen juhla- ja voimistelusalin sekä kaksi luokkahuonetta käsittävä lisäsiipi. Uuden rakennuksen suunnitteli arkkitehti Yrjö Sadeniemi. Se vihittiin käyttöön 3. 12. 1906. Elokuussa 1922 koulua mainitaan korjatun perusteellisesti. Luokat verhoitiin Enso-pahvilla ja tapetoitiin. Samalla rakennettiin uusi ulkokuone-rakennus. Vuonna 1932 kannatusyhdistys osti viereisen Pöllön perikunnan omistaman asuinrakennuksen tontilla N:o 29. Tähän rakennukseen sijoitettiin lukioluokat. Sen piharakennus toimi ns. ”mullikämpänä”, kouluautolla kulkevien ruokailuhuoneena. Jo ennen sotia arkkitehti Bertel Strömmer laati suunnitelmat uutta kivistä yhteiskoulu-rakennusta varten. Sen peruskivi laskettiin 1952. Uusi koulu sijoitettiin Pöllön talon paikalle. Myös Ranckenin talo on purettu, ja vain Sadeniemen lisäsiipi on jäljellä.

II. Ulkoasu: Rakennuksen pohja on L-kirjaimen muotoinen. Kivijalka on suurista säännöllisistä lohkokivistä. Seinät ovat vaakalaudoitettut, päätykolmiot pystylaudoitettut, samoin kapea ullakkovyöhyke sivuseinillä. Vyöhykkeiden välillä on jugend-kaudelle tyypillinen koristepykällys. Ikkunoiden erikoinen puitejako ja kehyskoristelu edustaa myös jugendia. Räystäslistassa on aaltokoristelu. Tiilikaton harjalla kattoratsastaja. Rakennus on maalattu punaiseksi, päädyt ruskeat, listat ja seinien tukipuut valkoiset.

III. Sisätilat: Entistä juhla- ja voimistelusalina käytetään nykyisin veistoluokkana. Komea sali on suhteellisen hyvin säilynyt. Taitekaton kantavat rakenteet ovat näkyvillä. Katonrajoja kiertää pelkistetty konsolikoristerivi. Koristeelliset peiliovet, kehyksissä jugend-aiheinen koristelu. Salin pintamateriaalina etupäässä tummentunut puu. Muutama suuri peltinen pönttöuuni on säilynyt, mutta useimmat uunit ja kamiinat on poistettu 6-7 vuotta sitten.

IV. Tontti, ympäristö: Vanhan yhteiskoulun jäljellejäänyt osa sijaitsee uuden kivisen 4-kerroksisen yhteiskoulu-rakennuksen länsipuolella, lähellä rantaa. Rakennuksen ympäristö on nykyisin kokonaan asfaltoitu. Koulurakennuksen pohjoispuolella on sitä muutaman vuoden vanhempi samaa tyylikautta edustava Valkaman talo.

Koulusta lounaaseen aivan järven rannalla on kauppalan vanha pyykkihuone.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen peruskunto on hyvä, mutta sisätilat kaipaavat korjausta ja entisöintiä. Rakennuksen koulukäyttö lakkaa tänä vuonna, ja se on tarkoitus muuttaa mm. nuorisotiloiksi.

Valokuvat: Neg. RHO 26920, 26927, 27117-9, 27121, 27127, 27162.

Lähteet: Ikaalinen-lehti 27. 5. 1927, 18. 8. 1922. Aamulehti 1952:226. Ikaalisten kauppalan arkisto, Ranckenin talon piirustukset 1872, lisäsiiven piirustukset 1906, ulkokuonerakennuksen piirustukset 1922.

Nimi: Graeffen talo (ent. maalari Lehtosen talo)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 13, (tontti 30)
Nyk. omistaja: Metsänhoitaja Graeffe
Nyk. käyttö: Asuinrakennus
Yleisarvio: Kaksi alkuperäisen asunsa pääpiirteissään säilyttäneitä puista asuinrakennusta ulko-rakennuksineen Poppelikadun eteläpäässä. Hyvä esimerkki vuosisadan vaihteen rakentamisesta Ikaalisissa. Liittyy vielä suhteellisen hyvin säilyneeseen puutalokokonaisuuteen. Rakennusten säilyminen tulisi kaavoituksellisin toimin tehdä mahdolliseksi.

I. Historia: Rakennuksen runkona on Kilvakkalasta ennen uusjakoa vuonna 1901 siirretty Vännin asuinpiiritti. Rakennuksen nykyisen asun, siihen liittyvän leivintuvan sekä ulkokuoneen on piirtänyt J.N. Andelin 1901. Talon rakennutti tiettävästi Wegelius-niminen mies. Häneltä rakennuksen osti maalarimestari Lehtonen. Myös Ikaalisten posti oli jonkin aikaa sijoitettuna rakennukseen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan päärakennuksen pohjoispäässä oli suuri verstaas, josta oli ovi kadulle. Lisäksi talossa oli sali, kaksi keittiötä, neljä kamaria, eteinen ja kaksi verantaa. Sivurakennuksessa oli suuri leivintupa ja kaksi kamaria. Lehtosen aikana huonetiloja tiettävästi jonkin verran muutettiin, mm. väliseiniä lisäämällä. Ulkokuonerakennus on Andelinin suunnitelmissa piirretty erittäin koristeelliseksi. Ilmeisesti sitä ei kuitenkaan koskaan rakennettu aivan suunnitelmien mukaiseksi. Siihen oli tarkoitus sijoittaa halko-liiteri, navetta, ruuma WC, talli, rehulato ja makasiini. Nykyinen omistaja on asunut rakennuksessa vuodesta 1939. Jo tällöin talo oli kermanväriseksi maalattu. Sivurakennus on nyt erotettu omaksi tontikseen.

II. Ulkoasu: Molempien asuinrakennusten ulkoasu on pääpiirteissään säilynyt Andelinin suunnittelemissa asuunsa. Huomattavimmat muutokset ovat kuistien uusiminen ja pohjoispäässä olleen koristeellisen oven poistaminen. Rakennusten koristelu on suhteellisen vaatimatonta. Seinäpinnat on jäsenneily pilasterein. Ikkunoiden puitejako on jo alunperin ollut T-mallinen. Ikkunankehukset ovat "katkaistut". Ikkunoiden alapuolinen osa seinäpintaa on pysty-laudoitettu, muu osa seiniä vaakalaudoitettu. Ullakkovyöhyke on jaettu "kaseteiksi". Nykyisin rakennus on kirkaankeltainen. Huopakatto.

III. Sisätilat: Päärakennuksen sisätilat ovat jossain määrin säilyttäneet alkuperäisen henkensä. Peiliovet ja peltiset pönttöuunit ovat tallella.

IV. Tontti, ympäristö: Rakennusten välillä on suurehko puutarha ja puisto. Tontti on rakennusajankohtana aivan kaavoitetun alueen rajalla, ja suunnitelmaan liittyvässä tonttipiirustuksessa sen itäpuolelle on merkitty "Wastaisuudessa istutettava puisto". Punaiseksi maalatussa piharakennuksessa on pärekatto. Puistossa on vanha katulyhty Ikaalisista.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on suhteellisen hyvässä kunnossa, ja siinä on mm. keskuslämmitys.

Valokuvat: Neg. RHO 26822, 26926, 26975, 26989.

Lähteet: Nykyisen omistajan hallussa on Andelinin suunnitelma vuodelta 1901, sekä joitain noin 1904 otettuja valokuvia rakennuksesta. (Kopio suunnitelmasta on liitteenä).

RAKENNUS-PIIRUSTUS

Asuin- ja ulkokuone-rakennuksille lentilla N° 30 Ikaalisten
Kauppalan 8:ssa Kauppalan-osajäsen

Piirusti vu: 1901.

Geit. Andelin

Tarkastettu ja hyväksytty kodin
Miesliiton, Keskustan ja Yrjöns - 1901

Järjitysliikunnan puolesta.
V. A. S. P. Järvi

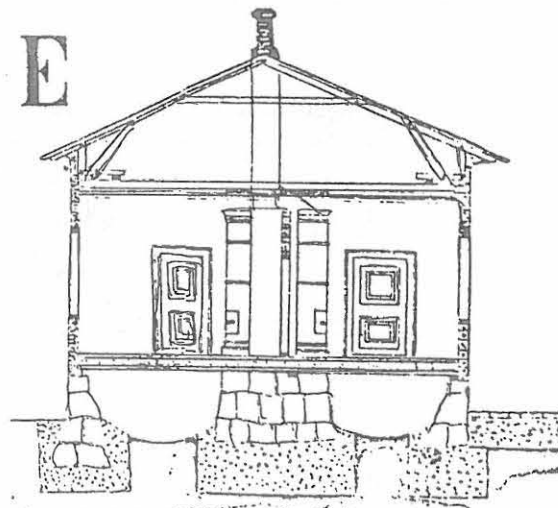
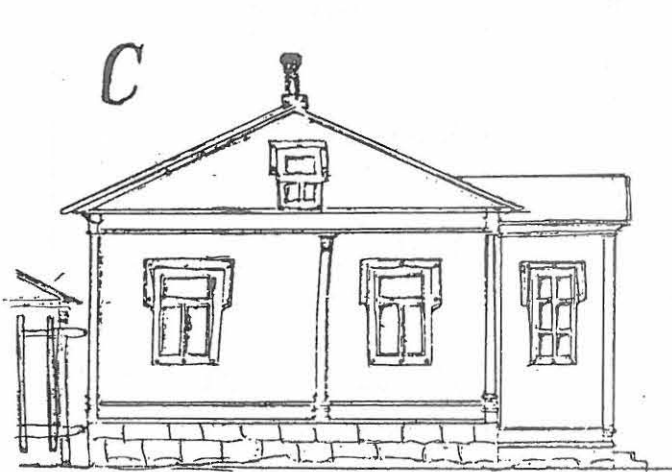
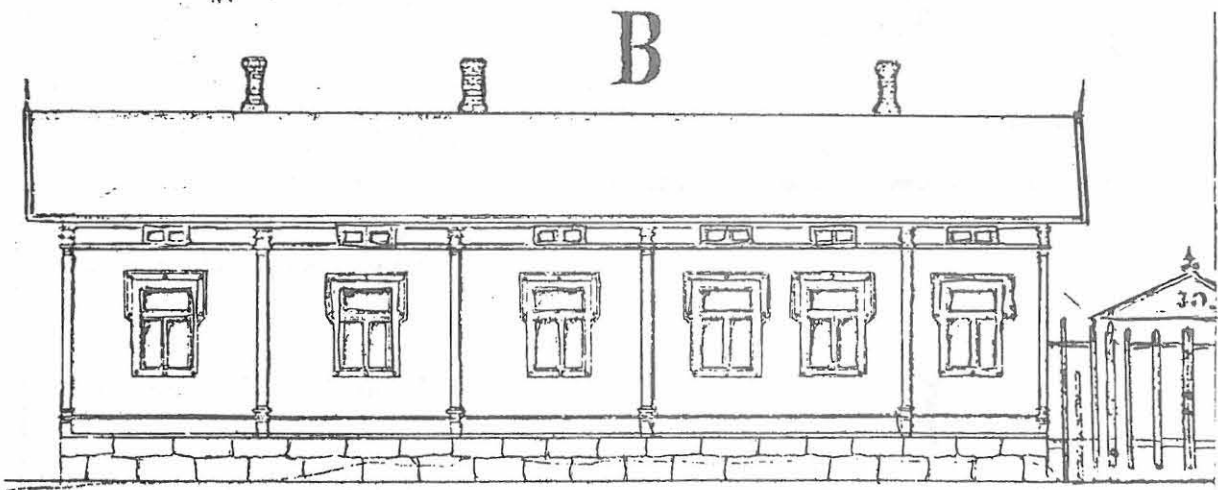
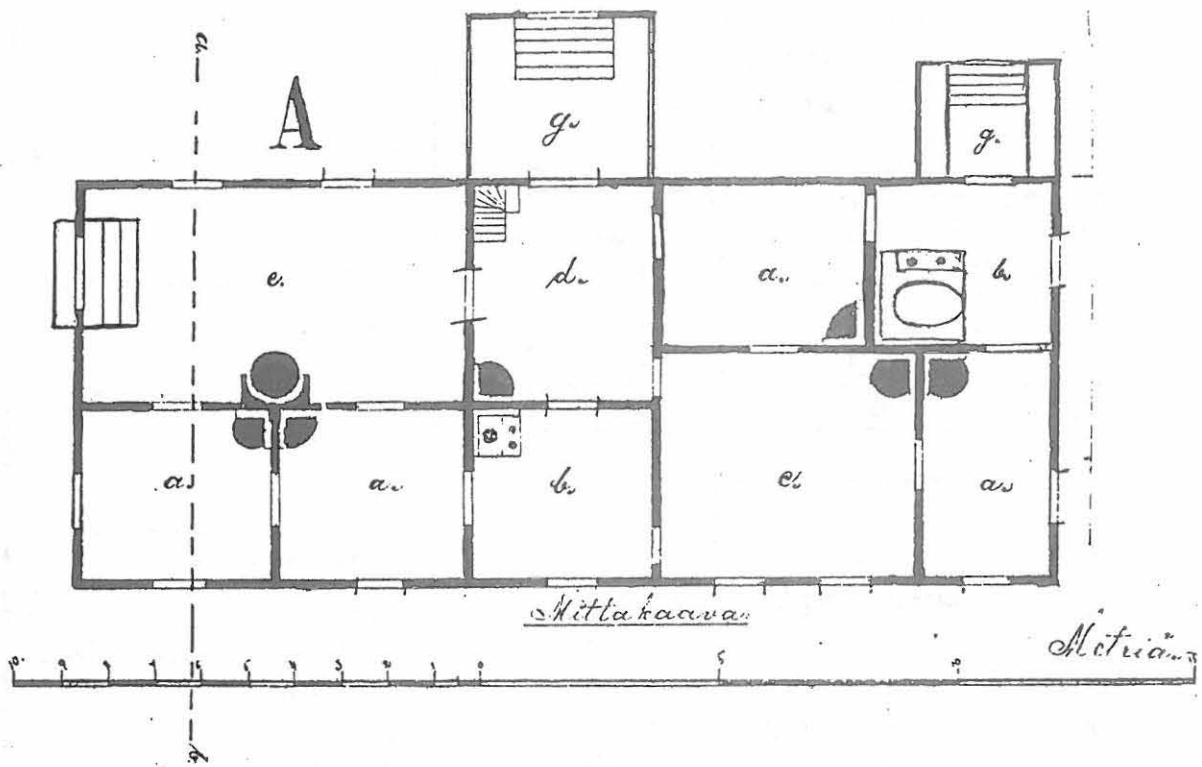
Tänään annetulla päätöksellä on
tämä rakennus piirustus hyväksytty ja
asianomaisten noudatettavaksi vahvis-
teittu, todistaa: Turun Lääninkansli-
assa, syysk. 23 p. 1901.
Lunastus 2 markkaa.

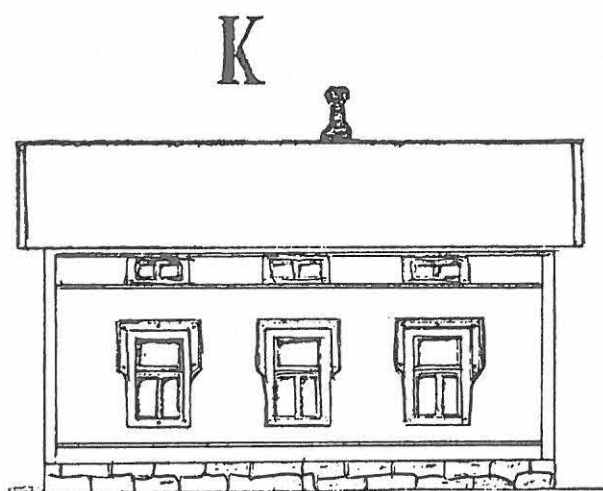
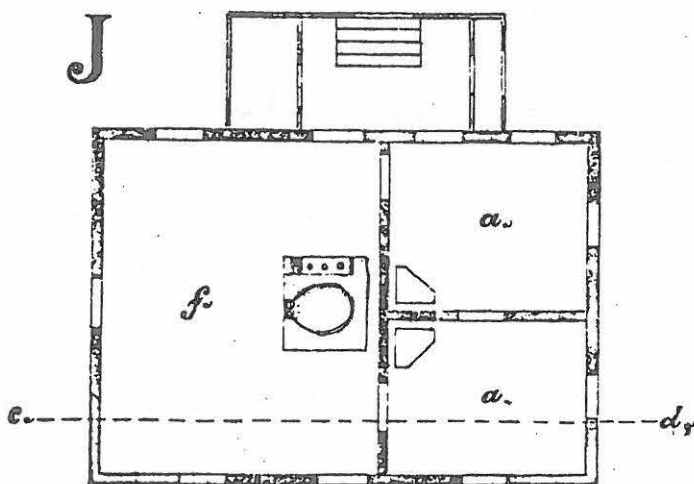
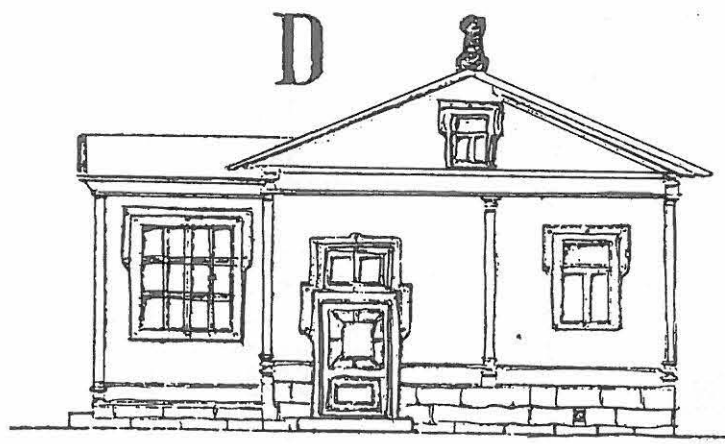
P. Rothström

Selitys pohjapiirroksille

a. Kamari.	d. Eteinen.
b. Keittiö.	e. Kerstaa.
c. Tuli.	f. Leivintupa.
	g. Keranta.

1. Kalkoliiteri.	4. Tulli.
2. Nuvetta.	5. Rehulato.
3. Ruuma ja Oo.	6. Makasiini.

Selitys:

A Asumusrakennuksen pohjapiirros ~

B Tämän suuren kadun puoleinen sivusta ~

C Tämän eteläpuoleinen pää ~

D Tämän pohjoispuoleisen pää ~

E Tämän läpiliikkaus a-b kohdalla.

F Ullakonrakennuksen pohjapiirros.

G Tämän puolelta katsottu.

H Tämän itäpuoleinen sivusta ~

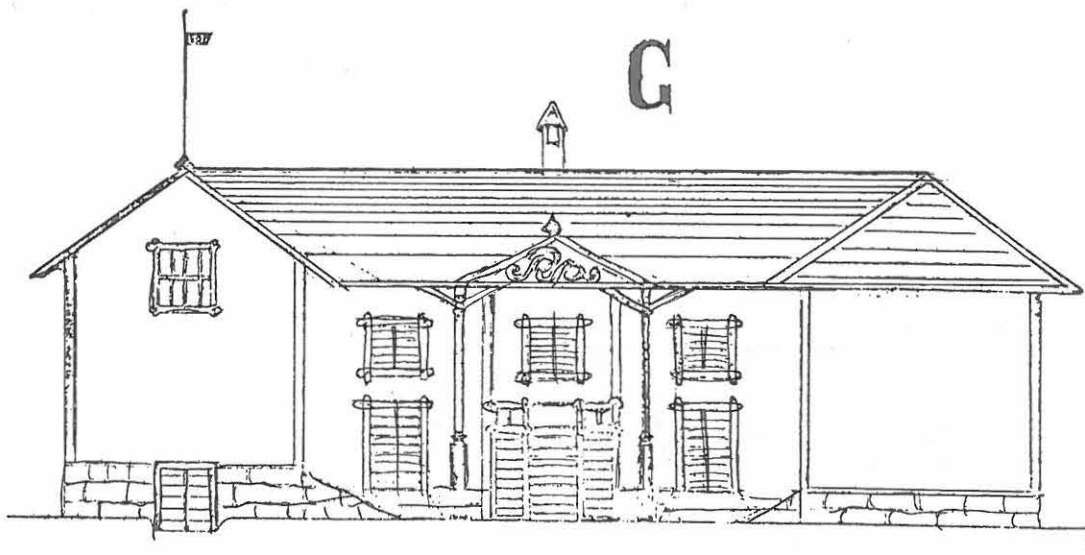
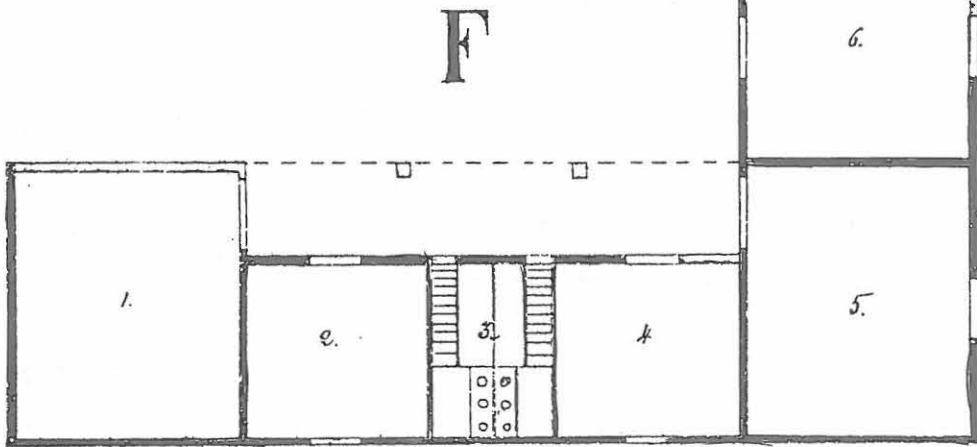
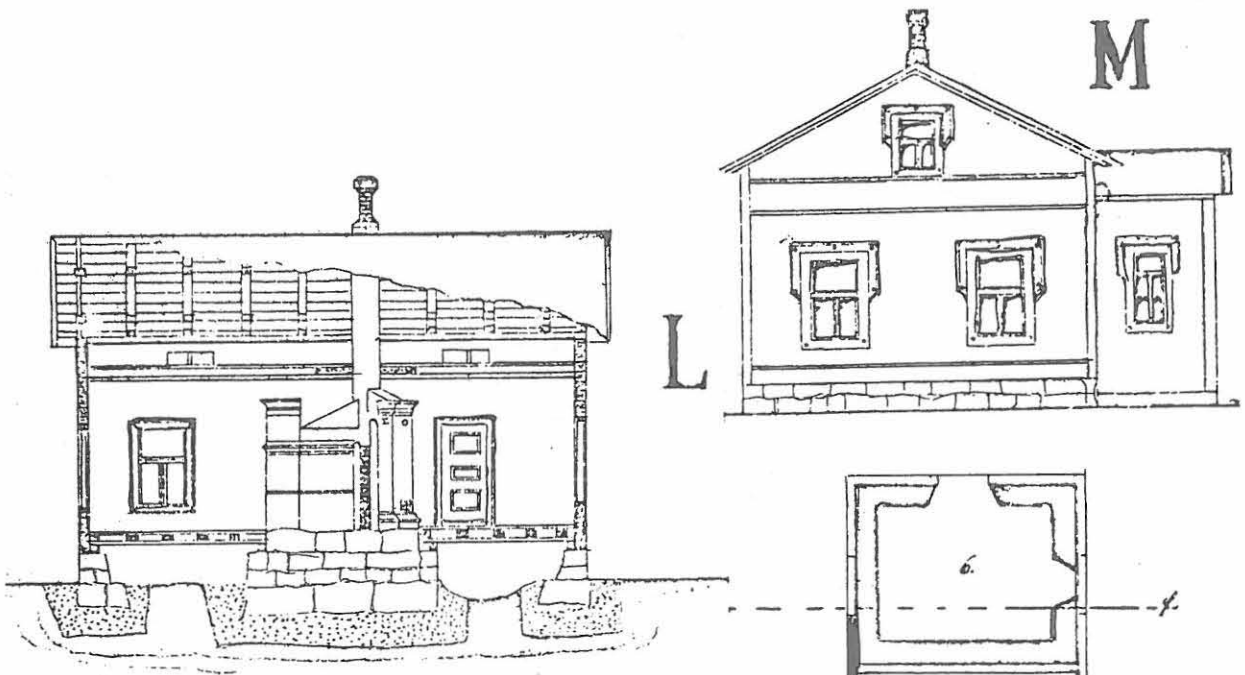
I Tämän läpiliikkaus e-f kohdalla.

J Leipomakone-rakennuksen pohjapiirros ~

K Tämän sivusta vastaisen puolen puolelta

L Tämän läpiliikkaus c-d kohdalla.

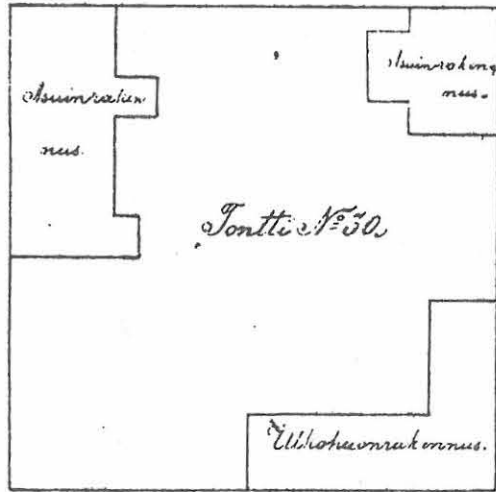
M Tämän pohjoispuoleisen pää ~

Tontti perustus

f u n n i k a t u s

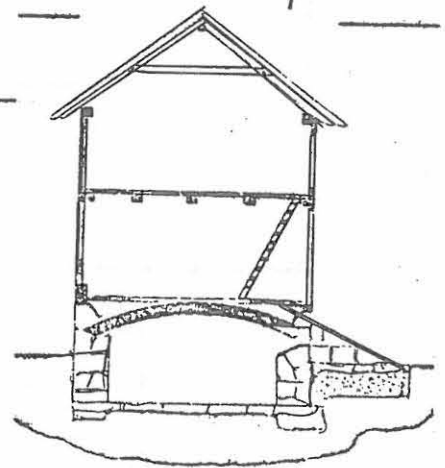
T e h d a s k a t u

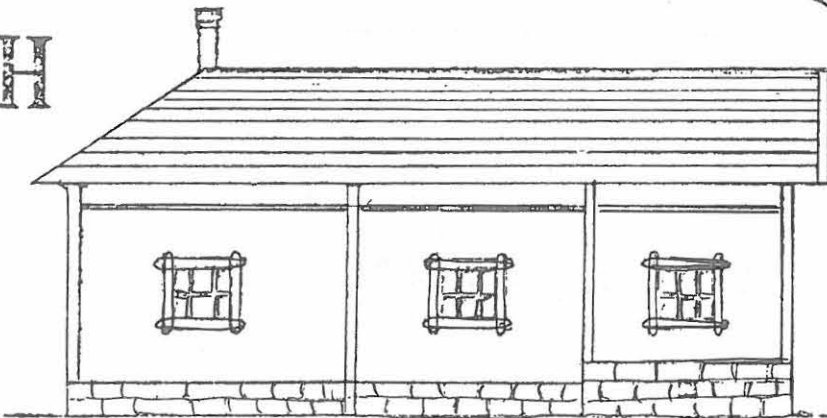
Wastaispuolella
istutettava puista.

P a l o k e t u

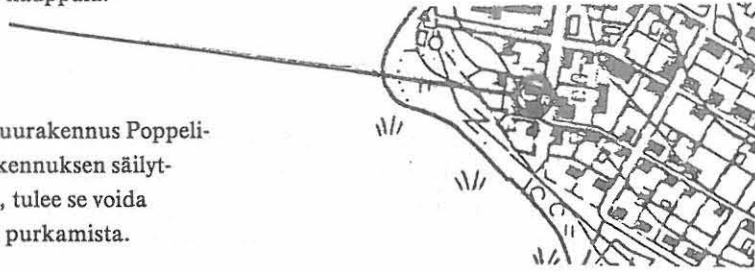
Kattakaava

H

Nimi: Juholan talo
Sijainti: Poppelikatu 14, Ikaalisten kauppala.
 Tontti 34.
Nyk. omistaja: Tyyne Koivula
Nyk. käyttö: Tyhjillään
Yleisarvio: Huonokuntoinen, vanha puurakennus Poppelikadun eteläpäässä. Jos rakennuksen säilyttäminen ei ole mahdollista, tulee se voida tutkia ja valokuvata ennen purkamista.

I. Historia: Rakennus alkuperäisessä asussaan on ollut hyvin pieni, ja siinä oli vain yksi huone ja pieni ”kyökki”. Sen on tiettävästi viime vuosisadan loppupuolella rakentanut Jooseppi Juhola. Hän oli aluksi renkinä kauppalan taloissa, mutta toimi myöhemmin pitkään höyrylaiva ”Ikaalisen” kapteenina. Rakennusta on laajennettu kahteen otteeseen. Ensin sitä pidennettiin kadun suuntaisena noin puolella ja myöhemmin sen molempiin päihin rakennettiin pihan puolella poikittaiset siipirakennukset. Molemmat laajennukset tehtiin ilmeisesti jo autonomian ajalla. Rakennuksessa toimi tällä vuosisadalla Aksa Oksasen ruokala.

II. Ulkoasu: Rakennus on suhteellisen pitkä ja matala. Se on kauttaaltaan pysty-laudoitettu. Ullakkovyöhyke on poikkeuksellisen kapea. Rakennuksen jatkoskohta on katujulkisivussa havaittavissa, mm. kivijalkarakenteen muuttumisena. Rakennuksen pituus on nykyisin noin 21 metriä. Leveys on alunperin ollut noin 6 metriä, nykyisin siipirakennus mukaanluki 12 metriä. Rakennuksen pihanpuolella siipirakennusten välillä on yhtenäinen katos ja kuisti. Myös katujulkisivun keskellä on sisäänkäynti. Ikkunoiden puitejako on T-mallinen, kehykset ovat koristeelliset ja ovat samaa tyyppiä kuin Blommin talon päätyikkunat (tämä talo on rakennettu 1898). Oven päällä on koristeellinen peltikatos. Huopakatto, 3 savupiippua.

IV. Tontti, ympäristö: Juholan talo on ollut aivan alkuperäisen kauppala-alueen reunassa, silloisen Suurkadun päässä. Tontilla ollut suurehko puisto on nykyisin villiintynyt. Pihan laidassa on punaiseksi maalattu laudoitettu kaksikerroksinen ulkorakennus. Pihalla on myös pieni kaivorakennus.

Valokuvat: Neg. RHO 26834, 26925, 26947, 26972-4, 26978-9, 27163

Nimi: Kruununvouti Selinin talo (Säästöpankin talo)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Poppelikatu 15, Pärkönkadun kulmassa, tontti 31.
Nyk. omistaja: Ikaalisten Vesi ja Lämpö
Nyk. käyttö: Verstaas, asunto
Yleisarvio: Ikaalisten suurimpia asuinrakennuksia. Maisemallisesti tärkeällä paikalla Poppelikujan eteläpäässä. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Muodostaa yhdessä Graeffen talon ja Juholan talon kanssa yhtenäisen puutaloryhmän. Ehdottomasti säilytettävä.

I. Historia: Talon on rakennuttanut kruununvouti J.D. Selin 1900-luvun alkuvuosina. Vuonna 1914 sen osti Ikaalisten vuonna 1876 perustettu säästöpankki toimitalokseen, joskin rakennuksen syrjäinen sijainti herätti vastustusta. Rakennus korjattiin perusteellisesti uuteen tehtävänsä ja kaksi tulenkestävää holvia rakennettiin. Tampereen Höyrypuuseppä Oy teki taloon uudet kalusteet kiilloitetusta koivusta. Toimistohuoneita laajennettiin vuonna 1926. Uusi tontti pankkia varten ostettiin kauppalan keskustasta vuonna 1950.

Kauppakirjassa kruunuvouti Selin lupaa rakentaa tontille "muhkean talon". Suurta kokoa selittänee sekin, että kruunuvoudilla oli 8 lasta. Vuonna 1904 tontti näyttää vielä olleen rakentamaton. Ullakkotiloja on myöhemmin otettu asuinkäyttöön.

Rakennuksessa oli 1920-luvulla tiilikatto, ja se oli vaaleaksi maalattu. Rakennus on viulutaiteilijain Yrjö ja Eero Selinin kotitalo.

II. Ulkoasu: Pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen rakennus sijaitsee rantaan päin viettävällä rinteellä. Tästä syystä yhtenäinen säännöllisistä lohkokivistä rakennettu kivijalka on rakennuksen eteläsivulla huomattavan korkea. Päätökolmiot ja ikkunoiden alapuolinen osa seinäpintaa on pystylaudoitettu, muut osat seinäpintaa vaakalaudoitetut. Ikkunoiden puitejako on T-mallinen, yläosa on jaettu kahdeksaksi pieneksi ruuduksi. Kehyslaudat ovat suhteellisen yksinkertaiset ja geometrisin aihein koristellut. Kuisti rakennuksen itäpäässä on äskettäin uusittu perusteellisesti.

III. Sisätilat: Vanha pankkisali on säilynyt paneleineen ja tiskeineen, joskin putkiliikkeen myymäläksi muutettuna. Asuintilat on suurimmaksi osaksi modernisoitu. Kaikki uunit on purettu, mutta rippeitä valkoisista uuneista, joissa on kullatut koristeet, on säilynyt. Asuintiloissa on Selinin aikaan ollut ns. musiikkiparveke, joka nyttemmin on purettu.

IV. Tontti, ympäristö: Saunan, puuhuoneen ja käymälän alunperin käsittäneen ulkorakennuksen on urakoinut Arvo Nygård vuonna 1942.

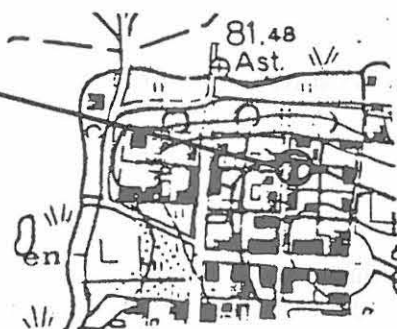
Puistossa kasvaa jalopuita. Talon edessä Poppelikujalla on rivi vanhoja suuria poppeleita. Tontti on alunperin ollut aivan kauppalan laidassa, mutta tämän vuosisadan alussa tehdyssä uudessa asemakaavassa erotettiin Poppelikadun päästä vielä kaksi uutta tonttia.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen kunto on hyvä, eikä sillä liene välitöntä häviämisen uhkaa. Voimassa olevassa rakennuskaavassa kortteli on merkitty teollisuuskäyttöön.

Valokuvat: Neg. RHO 26824, 26919, 26924, 26970-1, 27160.

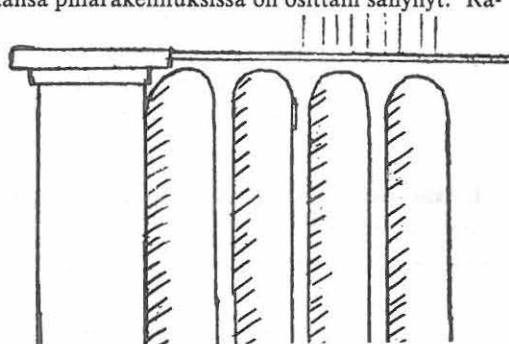
Lähteet: Ikaalinen-lehti 8. 1. 1915. Heikkilä K.: Ikaalisten Säästöpankki 1876-1936. Vammala 1936. Aamulehti 1951:75. "Ikaalinen" -lehti, juhlanumero 19. 3. 1926.

Nimi: Valuri Nurmen talo
Sijainti: Kauppakatu 3, Ikaalisten kauppa, tontti N:o 8.
Nyk. omistaja: Nurmen perikunta
Nyk. käyttö: Asuinrakennus, osittain tyhjiillään
Yleisarvio: Kauppakadun päässä oleva suhteellisen vaatimaton puurakennus, jota myöhemmin on suurennettu. Rakennus ei sinänsä ole erityisen huomattava, mutta se muodostaa yhdessä vierisen Arolan talon kanssa kokonaisuuden. Molempien rakennusten säilyttäminen tulisi kaavoituksellisin toimin tehdä mahdolliseksi.

I. Historia: Nurmen talo on ilmeisesti rakennettu vuosisadan vaihteen tienoilla. Sitä on myöhemmin suurennettu (ilmeisesti 1920-30-luvulla) rakentamalla sen päähän kaksikerroksinen poikkisiipi. Rakennuksessa asui pitkään valuri Nurmi, joka teki mm. kynttilänjalkoja ja heloja. Hänen verstaansa piharakennuksissa on osittain säilynyt. Rakennuksen päätyhuoneissa on ollut myymälä.

yksityiskohta
seinävuorauksesta

II. Ulkoasu: Rakennuksen vanhan osan kivijalka on tehty säännöllisistä harmaakivistä, uuden osan kivijalka on betonia. Vanhan osan seinäpinnat on pystyaukkoitettua ja jäsenelty pilasterein. Seinärimituksen ylälaidassa on kaarikoriste (koristeaiheet samoja kuin pappilassa). Kaksikerroksinen lisäsiipi on yksinkertaisemmin koristeltu. Ikkunat ovat 6-ruutuiset. Etelämpäässä on muita ikkunoita isompi kaupanikkuna ja sen vieressä ovi. Rakennus on nyt vaalean harmaaksi maalattu, peltikatto on punainen.

III. Sisätilat: Rakennuksen pääsisäänkäynti on pihanpuolelta, jossa on koristeellinen umpikuisti.

IV. Tontti, ympäristö: Tontin perällä on suuri punaiseksi maalattu hirsinen ulkorakennus, jossa on kaksi "poikkisiipeä". Kummankin poikkisiiven päädyssä on koristeellinen ikkuna. Tässä ulkorakennuksessa on ollut mm. edellämainittu valuri Nurmen versta. Tontilla rakennusten välillä on lehtevä puutarha.

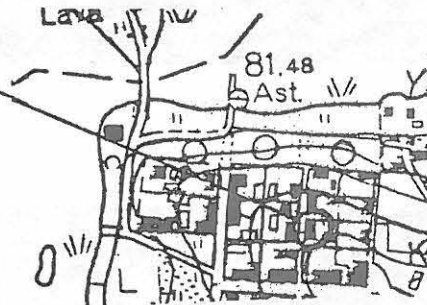
ulkorakennuksen pohja

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen kunto on keskinkertainen, ja sen säilyvyys lienee jossain määrin uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 26831, 26836, 26945, 27104, 27109, 27110-11, 27114.

Nimi: Arolan talo (ent. suojeluskunnan talo)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Kauppakatu 5, tontti 6
Nyk. omistaja: Arolan perikunta
Nyk. käyttö: Varastona, piharakennukset asuntona
Yleisarvio: Hyvinsäilynyt suuri asuinrakennus viime vuosisadan loppupuolelta. Pihapiiri ulkorakennuksineen on kauppalan parhaiten säilynyt. Rakennus on myös kulttuurihistoriallisesti arvokas entisenä suojeluskuntarakennuksena. Rakennus on tyhjillään, mutta sen peruskunto on edelleen hyvä ja se tulisi säilyttää.

I. Historia: Talon on ilmeisesti rakennuttanut itselleen varanimismies Virzen viime vuosisadan loppupuolella. Myöhemmin talossa on asunut ylläkäri Holmström ja laamanni Arola. Suojeluskunta osti rakennuksen vuonna 1929 ja kunnosti sen perusteellisesti uuteen tehtävänsä. Vanhoista valokuvista päätellen rakennus oli tällöin punaiseksi maalattu. Portin pielessä ollut kivipylväs suojeluskuntamerkkeineen on äskettäin hävinnyt. Nykyiset piharakennukset on ilmeisesti ainakin osittain rakennettu vuonna 1923, F. O. Heikkilän suunnitelmien mukaan. Piharakennuksen yksi osa oli asuinkäytössä ja yhdessä oli ruokakauppa.

II. Ulkoasu: Rakennuksessa on säännöllisistä lohkokivistä tehty korkea kivijalka. Seinäpinnat on pystyaukkoitettua ja maalattu vaaleiksi (nykyinen vuoraus ilmeisesti 1920-luvulta). Ullakkovyöhykkeessä on samantapainen risti-neliöaiheinen koristelu kuin Blommin talossakin (Poppelikatu 4). Rakennuksen yksi nurkka on viistetty ja siinä on pääsisäänkäynti. Rakennuksen pihanpuolella on kuisti ja ristipääty. Ikkunoissa T-karmi, kehysten koristelu lähinnä kansallisromantiikkaa. Kadulle 7 ikkunaa. Huopakatto, 2 savupiippua.

III. Sisätilat: Sisätilat on laskettu rappeutumaan, johtuen rakennuksen varastokäytöstä.

IV. Tontti, ympäristö: Arolan talon pihapiiri on parhaimmin säilyneitä Ikaalisissa. Ulkorakennukset ympäröivät pihaa kaikilta laidoilta. Pihalla oleva hirsinen asuinrakennus on pystyaukkoitettua ja siinä on 6-ruutuiset ikkunat. Myös muut piharakennukset ovat suurimmaksi osaksi hirttä. Kaikki ovat punaisiksi maalattuja ja niissä on pärekatto.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen perusrakenne näyttää hyväkuntoiselta, mutta jotkin yksityiskohdat koristelussa ym. ovat ravistuneet, johtuen normaalien kunnostustöiden laiminlyömisestä. Rakennuksen säilyvyys on uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 26844, 26847, 26953, 27105-6, 27112-3.

Lähteet: "Ikaalinen" -lehti, vuosikerta 1929. Piharakennuksen piirustukset Ikaalisten kauppalanarkistossa.

NÄKYMIÄ VUOSIKYMMENTEN TAKAA

Lippuaukiolta Kyrösjärvelle

Turkin puistosta

Kauppakadulta

Yhteiskoulu

ENTISAJAN MESTAREIDEN KÄDENJÄLKEÄ

Lehdon talo Poppelikadulla

Kirkonkylän vanha kansakoulu.

Keturin pappila.

Vanha kirkkoherran pappila.

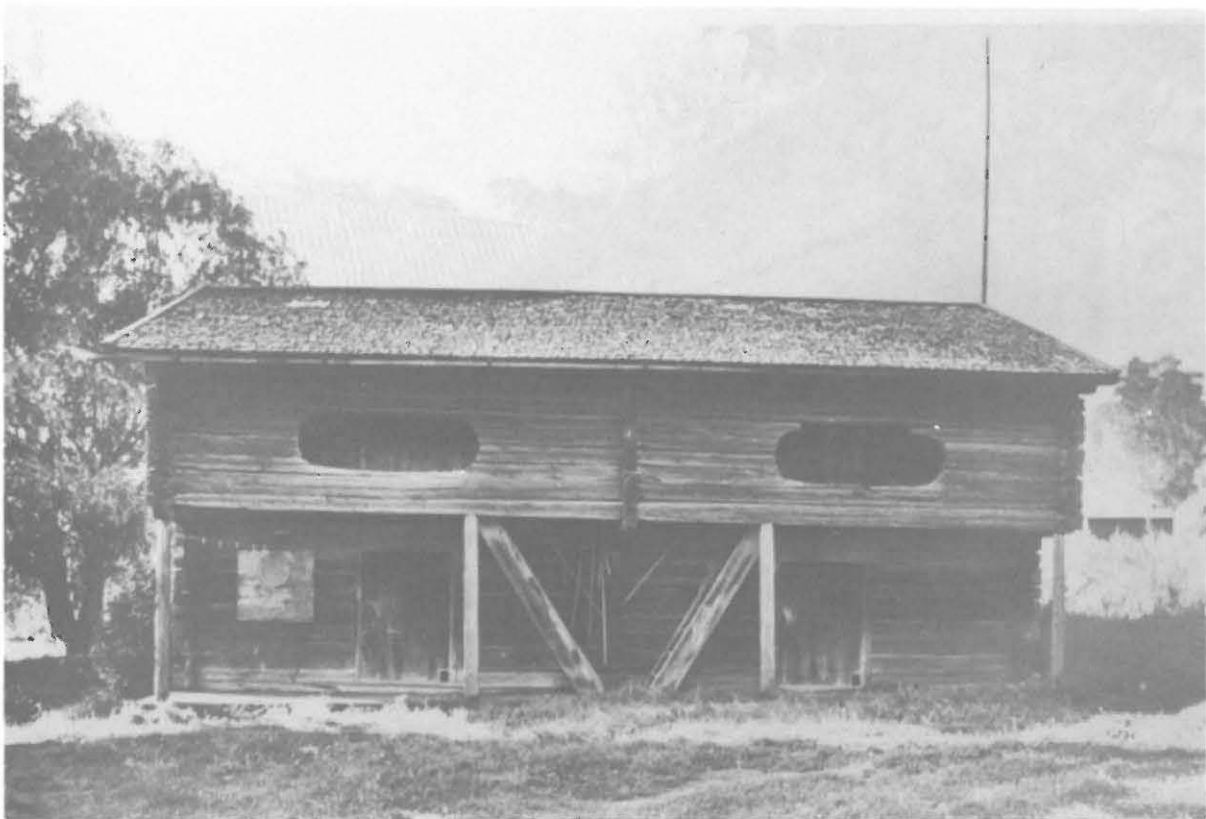
Kauppalan virastotalo pihan puolelta.

Eräsen talo Valtakadun varrella.

Rahkolan päärakennus.

Rahkolan luhtirakennus.

Kauppalan virkailijain talo (ent. Saarioinen) Pohjoispuiston laidassa.

Antilan talo (ent. Säästöpankki) Poppelikadun kulmauksessa.

Kalmaan päärakennus.

Oma-Tupa.

Rautialan talo (Valkama) pihanpuolelta.

Nissilän talo pihan puolelta.

Graeffen talo Poppelikadun puolelta.

Aallon ja Ekmannin talot Poppelikadulla.

Nimi: Hakkaraisen talo (Kelloliike)
Sijainti: Ikaalisten kauppala, Kauppakatu 14, tontti 25
Nyk. omistaja: Hakkaraisen perikunta
Nyk. käyttö: Kelloliike, asunto
Yleisarvio: Vanhan kauppalan säilyneistä rakennuksista vaatimattomin ja "maatalomaisin". Hyvä esimerkki pikkuvirkamiehen asumistavasta kauppalassa viime vuosisadan lopulla.

I. Historia: Ilmeisesti ainakin kahdessa vaiheessa viime vuosisadan puolella rakennettu talo. Vuosisadan vaihteen tienoilla talossa asui tuomarin kirjuri Ehrenström. Ennen viime sotia siinä oli muotiliike "Collanus", senjälkeen pieni kauppa ja lastenkoti. Rakennuksen kerrotaan olleen punaiseksi maalattu jo vuosisadan vaihteen tienoilla.

II. Ulkoasu: Punamullattu pystylaudoitettu "talonpoikaistyylinen" rakennus. Eteläsivulla ristikeskus. Seinäpinnat jäsennöity pilasterein. Ullakkovyöhykkeen erottaa kapea lista. Ikkunat ovat alunperin olleet 6-ruutuiset, osa on myöhemmin uusittu suuriruutuisemmiksi. Itäpääty on levytetty minerliitillä ja siihen on puhkaistu suuri kaupanikkuna. Kahden eri rakennusvaiheen liitos näkyy ulkoasussa. Kuisti puuttuu. Huopakate.

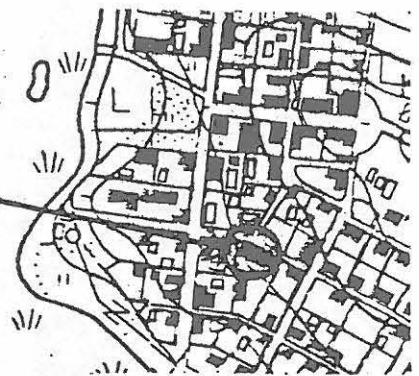
III. Sisätilat: Itäpäässä kelloliike, länsiosa asuntona.

IV. Tontti, ympäristö: Tontti on ollut vanhan kauppalan pienin, johtuen Turkin tilan vinosta kaakkoisrajasta kauppalaa perustettaessa. Nykyisin tonttia ympäröi pensasaita. Rakennukset ovat jonkin verran katutasoa alempana. Tontin Teinintien puoleisella sivulla on pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen ulkorakennus, joka mahdollisesti on samanikäinen asuinrakennuksen kanssa. Se on pystylaudoitettu, punamullattu ja pilasterein varustettu.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on keskinkertaisessa kunnossa. Itäpäädyn minerliittivuoraus vaikuttaa kokonaisuuteen erittäin häiritsevästi. Rakennuksen säilyvyys lienee uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 27097, 27099, 27102.

Nimi: Oma-Tupa
Sijainti: Teinintie 6, Kauppakadun päässä Ikaalisten kauppalassa
Nyk. omistaja: Ikaalisten Maataloustuottajat
Nyk. käyttö: Majoitus- ja ravitsemusliike
Yleisarvio: Berter Strömmerin varhaistuotantoon kuuluva, barokkiklassismia edustava suuri puinen järjestörakennus. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

I. Historia: "Oman Tuvan" rakentaminen aloitettiin keväällä 1919. Hirsistä rakennusta varten oli kerätty jo edellisenä talvena. Rakennuttaja oli Maataloustuottajain liitto. Piirustukset laati arkkitehti Bertel Strömmer Tamperelalta. Rakennusta varten saatiin lajoituksina paljon ilmaisia aineita ja tehtiin ilmaista työtäkin. "Oman Tuvan" toivottiin valmistuvan jo 1920. Työ saatiin kuitenkin vain vesikattoon asti valmiiksi, sitten innostus laimeni ja rahat loppuivat. Rakennus seiso tällaisena pari vuotta. Vuonna 1922 lähes vararikotilassa ollutta "Omaa Tupaa" koetettiin saada myydyksi julkisella huutokaupalla. Tehtyjä tarjouksia ei kuitenkaan hyväksytty. 17. 12. 1923 Manttaalikunta osti rakennuksen. Se vihittiin käyttöön 30. 12. 1924. "Oma Tupa" tuli Manttaalikunnalle maksamaan 580 897 mk. Urakoitsijana toimi rakennusmestari Werner Asell Ikaalisista.

Ainakin jo 1920-luvun loppupuolella "Omassa Tuvassa" oli kunnantoinimisto, ravintola ja matkustajakoti. Vanhoista kuvista päätellen rakennus oli alunperin punaiseksi maalattu.

"Oma Tupa" on peruskorjattu noin vuonna 1970. Muutokset on suunnitellut arkkitehti Strömmerin poika.

II. Ulkoasu: Rakennuksen ulkoasu edustaa lähinnä 1920-luvulla muotiintullutta "barokkiklassisismia" taitekattoineen ja kaarevalinjaisine barokkipäätyineen. Ulkoasussa on tapahtunut jonkin verran detaljimuutoksia verrattuna vuonna 1929 tehtyihin mittauspiirroksiin. Nykyisin tämä huomattavan suuri hirsirakenteinen talo on vaakalaudoitettu ja maalattu kirkkaankeltaiseksi. Päistään aumattu mansardikatto on katettu pellillä ja maalattu vihreäksi.

III. Sisätilat: Valmistuttuaan "Omassa Tuvassa" oli kaikkiaan 31 huonetta: alakerrassa 5, toisessa kerroksessa 15 ja kolmannessa 11. Juhlasalin suuruus on 10 × 16 m, sen yhteydessä olevan parvekeen 10 × 7 m ja näyttämön 10 × 8 m. Juhlasalin vieressä toisessa kerroksessa on avarat ravintolahuoneet. Kolmannessa kerroksessa on käräjähuoneiksi ajateltu toimisto. Lisäksi on talossa kunnan kansliahuoneisto ja paljon eri tarkoituksiin soveltuvia huoneita (kuvaus Ikaalinen-lehdessä 21/11. 1923).

Sisätiloissa on eri aikoina tehty huomattavia muutoksia. Viimeksi ne on peruskorjattu 1970.

IV. Tontti, ympäristö: Kesäkuussa 1929 avattiin Ikaalisten Manttaalikunnan omistama sementtitiilinen sairastalli ja ulkokuonerakennus "Oman Tuvan" tontilla. Tämän paikalla on nykyisin linja-autoasema. Koko rakennuksen ympäristö on nykyisin asfaltoitu.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on vuonna 1970 tehdyn peruskorjauksen jäljiltä hyvässä kunnossa.

Valokuvat: Neg. RHO 26840, 27098, 27103.

Lähteet: "Ikaalinen" -lehti 1919-1930. Piirustukset Ikaalisten kauppalanarkistossa.

Nimi:	Paloapuyhtiön rakennus
Sijainti:	Ikaalisten kauppala, Itsenäisyydenkatu 5, Teinintien kulmassa
Nyk. omistaja:	Ikaalisten Palovakuutusyhdistys
Nyk. käyttö:	Virasto
Yleisarvio:	Koristeiltaan vaatimaton kaksikerroksinen paloasemarakennus 1930-luvun alusta. Esimerkki uusien rakennustapojen ja tyyli- muotojen tulosta kauppalaan.

I. Historia: Paloapuyhtiön uusi rakennus valmistui huhtikuussa 1933. Sitä ennen yhtiö oli toiminut ns. Seurahuoneessa nykyisen hotellin paikalla. Uusi toimitalo rakennettiin tontille N:o 59, Omasta Tuvasta koilliseen. Piirustukset laati rakennusmestari Yrjö Vuorinen. Urakoitsijana toimi rakennusmestari Werner Asell Ikaalisista. Tontti ostettiin 1929, rakennustyöt alkoivat 1931. Alakerta on betonia, yläkerta punatiiltä. Väliseinät ovat sementti- ja riksilevytiilestä, lattiat ja välikatto ovat rautabetonia ja tulenkestävät. Katto on keramiikkatiiltä. Rakennukseen liittyy letkunkuivaustorni. ("Ikaalinen" 21. 4. 1933).

Rakennusmestari Vuorinen oli kotoisin Pälkäneeltä.

II. Ulkoasu: Klassistishenkinen yksinkertaisesti koristeltu rapattu aumakattoinen rakennus. Pohjakerroksessa on autotalleja ja varastotilaa, yläkerroksessa paloapuyhtiön varsinaiset toimitilat. Viimeksimainitussa kerroksessa on suuret 8-ruutuiset ikkunat. Rakennuksen itäkulmassa on letkunkuivaustorni. Koillissivulle Itsenäisyydenkadun varteen on joitain vuosia sitten rakennettu uusia lisäosa. Talo on nykyisin turkoosinsiniseksi maalattu. Ovien päällä on kaksi pyöreää lampetta, joissa on mahdollisesti alunperin ollut lamput.

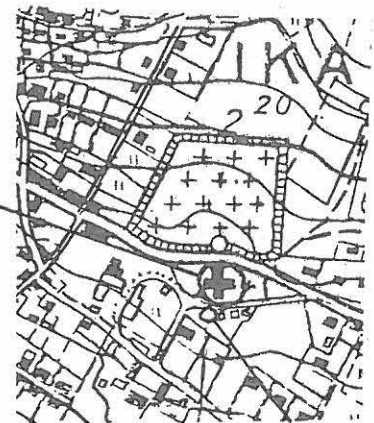
IV. Tontti, ympäristö: Paloapuyhtiön rakennus sijaitsee 1920-40 luvuilla rakennetun pientalokaupunginosan laidalla ja liittyy myös tyylillisesti tähän alueeseen. Sen pohjois- ja länsipuolella olevat tontit Itsenäisyydenkadun varrella ovat eri-ikäistä kerrostaloasutusta.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen peruskunto on ulkonaisesti arvioiden hyvä.

Valokuvat: Neg. RHO 27100

Lähteet: Ikaalinen-lehti, heinäk. 1931, 21. 4. 1933. Ikaalisten Palovakuutusyhdistyksen 75-vuotishistoriikki 1893 — 1968. Ikaalinen 1968.

Nimi: Ikaalisten kirkko ja kellotapuli
Sijainti: Vanha Tampereentie 8
Nyk. omistaja: Ikaalisten seurakunta
Nyk. käyttö: Kirkko
Yleisarvio: Ehdottomasti säilytettäviä ja entisöitäviä kohteita

I. Historia: Ikaalisten vanhin kirkko oli todennäköisesti rakennettu 1400-luvun lopulla puusta. Nykyistä edeltänyt kirkko rakennettiin seurakunnan itsenäistytessä 1641. Tämä länsitornillinen pitkäkirkko sijaitsi pohjoisella hautausmaalla. Tämän kirkon hirret myytiin huutokaupalla 1828. Nykyinen, Fredrika Sofian kirkko valmistui 1801. Piirustukset kirkkoa varten laati Tukholman Kuninkaallisen Yli-intendentinkonttorin arkkitehti Thure G. Wennberg 1788. Kuningas hyväksyi puukirkon piirustukset samana vuonna. Rakennusurakka annettiin ilmajokelaiselle Salomon Kölfströmille (Köykälle) 1799. Hänen toimestaan piirroksia jonkin verran muutettiin. Seppä Johan Matinpoika Falström teki taokset. Kirkko maalattiin punaiseksi 1816, keltaiseksi 1836. Ensimmäinen perusteellinen korjaus tehtiin 1859-60, Turun silloisen lääninarkkitehti V. Th. Chiewitzin toimesta. Tällöin mm. kirkon kattoa korotettiin ja ristiharjalle rakennettiin nykyinen lyhty. Töitä johti puuseppämestari Johan Stenman. 1860 ja 1874 kirkko maalattiin ulkoa ja sisältä. Kamiinat asennettiin 1904. Vuonna 1933 kirkko jälleen perinpohjin korjattiin, nyt Kauno S. Kallion suunnitelmien mukaan. Lattiat nostettiin (entinen permanto jäi alle), penkit ja useimmat ovet uusittiin, välikatto vahvistettiin ja keskuslämmitys laitettiin. Sisätilat maalattiin ja koristeltiin taiteilija Urho Lehtisen johdolla. Ulkoväriä oli tällöin valkoinen. Töitä johti rakennusmestari Hollmén.

II. Ulkoasu: Kirkko on erivartinen ristikirkko, jonka pituus itä-länsi-suunnassa on 47,5 m, leveys 35,5 m ja korkeus 7,1 m. Kirkon itäpäässä on sakaristo (6 × 9,5m). Ikkunoita kirkossa on 18 (1,8 × 3,3 m).

III. Sisätilat: Sisätilat ovat nykyisin Kauno S. Kallion muotoilemassa asussaan. Urut ovat 1940-luvulta. Alttaritaulun on maalannut vuonna 1874 "varatuomari", taidemaalari, Suomen taideyhdistyksen piirustusopettaja Berndt Abraham Godenhjelm.

IV. Tontti, ympäristö: Nykyinen kellotapuli on rakennettu 1861. Piirustukset laati 1857 G. Th Chiewitz. Töitä johti puuseppämestari Johan Stenman. Edellinen tapuli purettiin 1850-luvulla. Nykyisen kellotapulin kivisen alaosan sivu on 13 kynnärää ja korkeus 6½ kynnärää. Puosan korkeus on 14 kynnärää, ja sen päällä vielä 10 kynnärää korkea suippo pyöreä torni. Kelloja on kolme. Hautausmaata on laajennettu useaan otteeseen.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Säilyvyys ei uhattu.

Valokuvat: Neg. RHO 26850-1, 26856

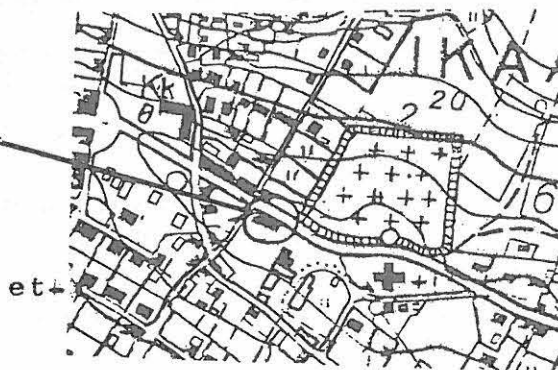
Lähteet: K. Heikkilä: Ikaalisten seurakunnan vaiheita 1641-1941. Pori 1947. Ikaalisten seurakunta. Ikaalinen 1976. "Ikaalinen"-lehti 1920-1933. Ikaalisten seurakunnan arkisto.

Ikaalisten seurakunnan arkistossa olevat kirkkoa koskevat piirrokset:
(27. 7. 1976).

- Plan af Ikalis Moder kyrka. Stockholm, af Kongl. Öfverintendentscontoiret den 30 Januarii 1788. Adelcrantz, Thure Wennberg.
- Dessein till facade af Structuren till Orgelverket i Ikalis sockens Moder Kyrka. P.J. Gylich.
- Ritning till en Stängsell af gråsten att uppföras omkring Ikalis Moderkyrka församlings begravningsplats. Helsingfors, af Kejslerliga Intendent Contoiret den 6 Martii 1823. (nimi epäselvä).
- Ritning till förändring af Ikalis Kyrka. G. T. Chiewitz. 1856. (Pohja, julkisivu, katon ja keskitornin leikkaus).
- Jäljennökset edellisistä. Ikaalisten kirkon muutospäätös vuodelta 1856. G.T. Chiewitzin mukaan. Jäljensi J. Strömmer, kaavoitti Bertel Strömmer.
- Ritning till ny klockstapel för Ikalis Kyrka. G. T. Chiewitz. 20 Junii 1857.
- Plan omkring Ikalis Sockens kyrka. (Nimet piilossa, ilmeisesti viime vuosisadan loppupuoliskolta. Pienikokoinen).
- Penkkisuunnitelmia. Bertel Strömmer.
- Ikaalisten kirkko. Valokuvannut 31. 8. 1932 Kauno S. Kallio. (11 valokuvaa pahvikansiossa)
- Piirustus Ikaalisten kirkon uudistamiseksi. Lokakuussa 1932. Kauno S. Kallio. 2 kpl.
- Kauno S. Kallio työpiirroksia (sinikopioita) kirkon uudistamistöitä varten. 18 kpl.

Lisäksi arkistossa säilytetään muutostöihin liittyviä työselityksiä, sopimuksia, laskuja ym.

Nimi:	Ikaalisten Kirkkoherran pappila
Sijainti:	Kirkosta luoteeseen, kauppalaan johtavan tien varrella
Nyk. omistaja:	Ikaalisten seurakunta
Nyk. käyttö:	Asuntoja, luokkahuone
Yleisarvio:	Komea, ulkoasultaan hyvin säilynyt vanha pappilarakennus. Rakennustaiteellisesti arvokas, tärkeä merkitys kauppalakuvalle. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

I. Historia: Nykyinen pappilarakennus on vuodelta 1845. Tämä vuosiluku on mm. kaiverrettuna useaan hirteen ullakolle. Samalla paikalla on ollut useita vanhempiakin pappilarakennuksia. Virkatalo muodostettiin 1647 yhdistämällä kaksi Taro-nimistä taloa. Nykyistä edeltävä pappilarakennus rakennettiin 1800 kirkosta ylijääneistä hirsistä. Tämä rakennus oli ilmeisesti 1960-luvulla purettu sivurakennus. Myös nykyisessä pappilassa on jonkin verran käytetty vanhempia, mahd. purettua kirkosta saatuja hirsistä. Kirkkoherrana oli rakentamisaikana Ikaalisissa syntynyt Henrik Johan Hällfors. Pappilankatselmuskirjoja on tehty vuosina 1727, 1795, 1813, 1902.

Suunnittelija, rakentajat: Pappilan piirustuksia ei ole säilynyt. Mittasuhteet viittaavat pohjalaiseen rakentajaan. Seurakuntalaiset urakoivat.

Myöh. muutokset: Vuonna 1929 rakennuksen itäpäähän lisättiin tulenkestävä arkistoholvi. Myös länsipäädyn entinen kylmäkomero ja kuisti vaikuttavat myöhemmiltä. Täyskorjattu 1959 — 1960.

Lisätietoja: Rakennuksen muutospiirroksia vuosille 1959 — 1960 säilytetään seurakunnan arkistossa. Rakennus on nykyisin ruskean keltaiseksi maalattu.

Kirkkoherra Henrik Johan Hällfors (s. 1798) oli ennen Ikaalisiin muuttoaan ollut opettajana Porissa ja varapastorina Ilmajoella.

II. Ulkoasu:

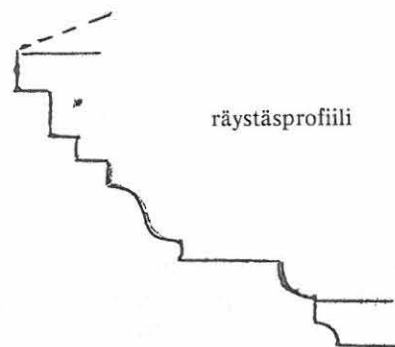
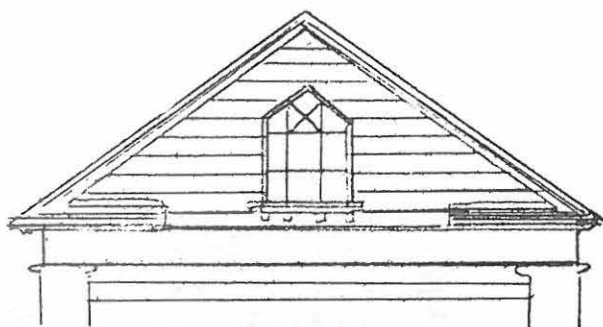
Rakennustait. arvio: Empiretyylinen, suhteiltaan "pohjalaishenkinen" rakennus. Koristeaiheissa jo myöhäisempiin kuuluvia yksityiskohtia.

Koko: Rakennusrungon pituus on noin 32 m, leveys noin 12 m. Arkistotila ja eteinen lisäävät kumpikin pituutta noin 2 m.

Perustukset, kellarit: Rakennuksen vanhan osan alla on tiilestä holvattu kellari. Holvia kannattaa harmaakivilohka-reista tehty pilari. Arkistoholvi on sementtiä. Rakennusrungon kivijalka on muurattu epäsäännöllisistä harmaakivilohkareista. Sen korkeus on kadunpuolella 1,5-2 m. Kylmiö-eteisen kivijalka on säännöllisistä lohkokivistö, arkiston sementtiä.

Seinät: Seinäpinta ja erityisesti ullakkovyöhyke on huomattavan korkea. Seinäpinta on jaoteltu pilasterein, yksi kussakin nurkassa ja välillä lisäksi kolme. Ikkunat on jaksoteltu 3-3-2-2. Ikkunoiden välissä on pysty koristemitoitus, jonka yläreunassa on kaarikoriste. Muuten rakennus on vaakalaudoitettu (lautojen leveys n. 20 cm). Sileässä attikavyöhykkeessä olleet ikkunat on kadunpuolella laudoitettu umpeen, pihanpuolella osa ikkunoista on vielä jäljellä. Rakennuksen päätykolmiot ovat "katkaistut" (kuva).

Koristelu: Rakennuksen räystäät ovat voimakkaasti profiloidut (kuva). Pilastereissa on yksinkertaiset jalustat ja kapiteelit, samoin ikkunankehukset ovat yksinkertaiset.

Kuistit: Kuisti ja rakennuksen pääsisäänkäynti on pihajulkisivun keskellä. Kuisti on ilmeisesti alkuperäinen. Ulko-ovet on uusittu. Ikkunoissa on vinoristikoristelua.

Katto: Rakennuksessa on nyt vihreäksi maalattu peltikatto. Sen alla on pärekatto. Aluslautoina on käytetty sekä tarvattuja ja uritettuja vanhoja ulkokattolautoja että leveitä kirveellä veistettyjä käsittelemättömiä lautoja. Kaksi savupiippua.

Ovet, ikkunat: Ikkunat ovat kuusiruutuiset. Kaikki ulko-ovet on uusittu.

II. Sisätilat:

Pohjakaava: Rakennuksen sisätiloja ja huonejakoa on huomattavasti muutettu 1960-luvulla. Keittiö on alunperin ollut rakennuksen länsipäässä, suuri sali keskellä. Ullakko ei ole asuinkäytössä.

Kuvaus: Rakennuksen molemmat päät on modernisoitu asunnoiksi. Keskiosaa on viimeksi käytetty luokahuoneina ja seurakuntasalina. Kaikki pinnoitteet ja kalusteet ovat moderneja. Lankkulattia erottuu kovalevyn alta. Muutamia alkuperäisiä täysranskalaisia peiliovia on säilynyt. Ullakkotila on huomattavan korkea. Paksut hirret on kirveellä veistetty ja katkaistu.

Lämmitys: Keskuslämmitys, uuneja ei ole säilynyt. Ullakolla joitain kellertäviä irtokaakeleita.

Lisätietoja: Muutamissa ullakon hirsistä on jälkiä harmaapohjaisesta roiskemaalauksesta, punamultauksesta ja tapetinrippeistä. Useissa hirsissä on vuosilukuja ja ilm. työpäivämerkintöjä.

III. Tontti

Yleistä: Päärakennuksen pitkä sivu on tien suuntainen (lähes itä-länsi). Tontin itäpuolella on kirkko hautausmaineen ja seurakuntakeskuksineen. Pappilan hävinnyt talouskeskus oli seurakuntatalon paikalla.

Muut rakennukset: Vuoden 1902 pappilankatselmuskirjan mukaan tontilla oli seuraavat rakennukset: päärakennus, kellari sen alla, pirttirakennus, jossa pirtti, eteinen, kamari ja leivintupa, aittarakennus (2 aittaa luhteineen), vaunuhuone, halkovaja, talli ja lato, kiviavetta, olkilato, halkovaja, käymälä, riihirakennus, vilja-aitta, sauna. Myöhemmin rakennettiin vielä kuivausriihi ja arkistoholvi. Kaikki ulkorakennukset on nyt purettu, viimeinen niistä, kiviavetta, viime vuonna. Sen kiviä käytettiin laivarannan kivivuoraukseen ja hautausmaan aitaan.

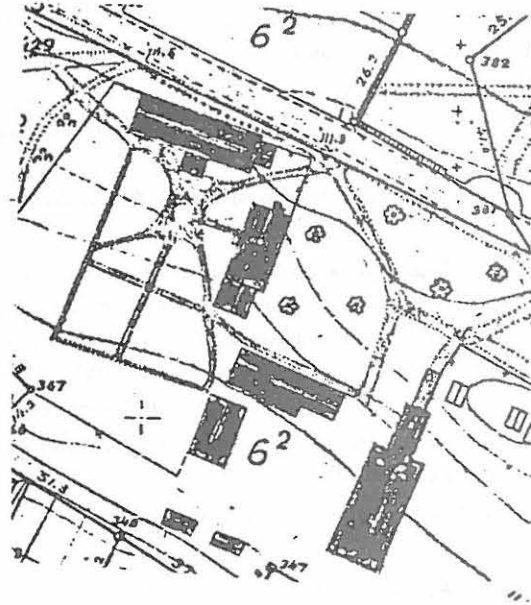
Puisto ym.: Puisto on rakennuksen etelänpuolella. Vielä 1940-luvulla siinä oli ympyrästä alkava säännöllinen käytäväverkosto. Puistossa on vanhoja jalopuita.

IV. Rakennuksen kunto, asemakaavallinen tilanne ym.: Rakennuksen kunto on hyvä. Perustukset ovat pitäneet ja lahvikoja ei näy. Kellarissa on kosteusvaurioita.

Valokuvat: Neg. RHO 25138, 25143-57, 26859.

Lähteet: Kauko Heikkilä: Ikaalisten seurakunnan vaiheita 1641-1941

Pappila
1939

- Nimi:** Keturi (Ikaalisten kappalaisen pappila)
Sijainti: Aivan Ikaalisten kauppalan entisen rajan ulkopuolella, puiston laidalla.
Nyk. omistaja: Ikaalisten seurakunta
Nyk. käyttö: Kappalaisen asunto
Yleisarvio: Ikaalisten historian kannalta merkittävä, viime vuosisadan puolivälin rakentamista hyvin edustava pappila. Kauppalamaiseman kannalta tärkeällä paikalla Turkinpuiston laidalla. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

I. Historia: Ainakin jo 1699 Keturin talo toimi kappalaisen virkatalona. Ensimmäiset tiedot tontilla olleista rakennuksista ovat vuodelta 1754. Pihaan kuului tällöin neljä eri-ikäistä pientä asuinrakennusta ja aitta. Navettakartanolla oli kolme rakennusta ja kartanon ulkopuolella kolme. Päärakennus rakennettiin uudelleen ennen vuotta 1823. Keturin nykyinen päärakennus on vuosien 1855 ja 1866 väliseltä ajalta. Sen suunnittelijaa ei tunneta, samoin ei tiedetä, onko sen rakenteissa käytetty hyväksi jo olemassaolevia pappilarakennuksia. Vuoteen 1892 asti oli kappalainen Ikaalisissa itse velvollinen rakentamaan tarpeelliset huoneet virkataloonsa ja pitämään ne kunnossa. Ikaalisten kappalaisena oli rakentamisajankohtaja Frans Henrik Hällfors (s. 1821), joka ennen Ikaalisiin tuloaan oli ollut pappina mm. Inarissa ja Kankaanpäässä. Vuosina 1960-71 rakennus peruskorjattiin ja sen itäpäähän rakennettiin matala tasakattoinen lisäsiipi.

Keturin talon pohjoispuolella puistossa sijaitsi 1850-luvulla Turkin talo, jonka maat lunastettiin perustettavaa kauppalaa varten. Kauppalan asemakaavan laajennusalue puolestaan pakkolunastettiin 1914 Keturin virkatalon pelloista. Päärakennuksen pituus on 30 kynnärää, leveys 21 kynnärää.

II. Ulkoasu: Rakennus on pohjaltaan lähes neliömäinen ja sitä kattaa loiva sementtitiilikatteinen nelilapekatto. Kivijalka on muurattu epäsäännöllisistä harmaakivistä. Rakennuksen alla on pieni kellari. Pääsisäänkäynti kaksiosaisine kuisteineen on rakennuksen koillissivulla. Kuisti koristeellisine ikkunoineen ja kaksoispäätyineen on samaa tyyppiä kuin Ikaalisten maalaistaloissa usein esiintyvät, viime vuosisadan loppupuolella rakennetut kuistit. Talo on vaakalaudoitettu (nykyinen laudoitus ei ole alkuperäinen), tummankeltaiseksi maalattu, Nurkkaharkotus. Ikkunat 6-ruutuiset, kehyslaudoitukset suhteellisen yksinkertaiset.

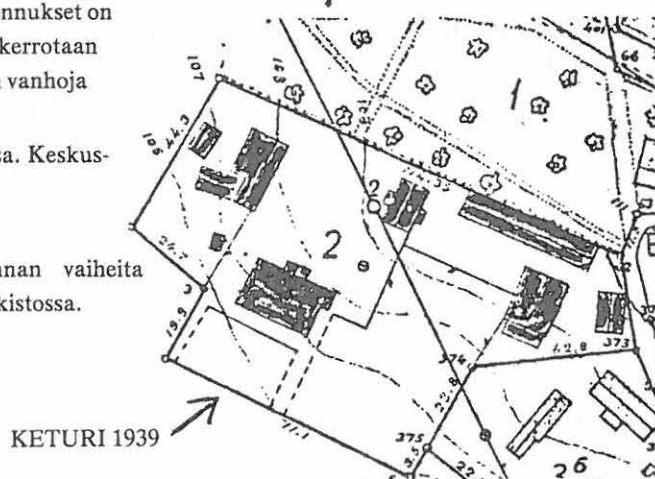
III. Sisätilat: Vuonna 1868 Keturissa mainitaan olleen seuraavat huoneet: kuisti, eteinen, sali, neljä kamaria, keittiökamari, ruokasäiliö ja keittiö. Pohjakaava on pääpiirteissään säilynyt alkuperäisessä asussaan, vain 1970 rakennettu siipi on liitetty siihen. Myös huonetilojen alkuperäistä henkeä on pyritty säilyttämään (mm peilipariovet ovat tallella). Kaksi valkoista viime vuosisadan lopun kaakeliuunia on säilytetty "rakenteita tukemassa". Suuri yhtenäinen ullakko-kerros ei ole asuinkäytössä.

IV. Tontti, ympäristö: Keturiin kuuluivat v. 1868 seur. rakennukset: pihassa asuinrakennus, asuinpirtti, aittarakennus, talli, käymälä, kellari, kaluvaja, ruoka-aitta, 2 vajaa. Navettakartanolla oli navetta, lampola, sikala, rehu- ja olkilato. Pihapiirin ulkopuolella olivat sauna, mallashuone, riihi, luuva ja akanahuone, sekä humalisto ja kasvitarha. Lukuunottamatta pientä asuinpirttiä kaikki ulkorakennukset on purettu, osa vasta äskettäin. Purkutöiden yhteydessä kerrotaan ulkorakennusten laudoitusten alta paljastuneen hyvin vanhoja hirsirakenteita.

V. Kunto: Päärakennus on erittäin hyvässä kunnossa. Keskuslämmitys.

Valokuvat: Neg. RHO 26954-8, 26960.

Lähteet: Kauko Heikkilä: Ikaalisten seurakunnan vaiheita 1641-1941. Muutospiirustukset 1960 seurakunnan arkistossa.

KETURI 1939

- Nimi:** Viljamakasiini, nyk. kotiseutumuseo
Sijainti: Ikaalisten kirkosta kaakkoon
Nyk. käyttö: Kotiseutumuseo
Yleisarvio: Kirkon, kellotapulien ja hautausmaan yhdessä muodostamaan kokonaisuuteen liittyvä vanha, kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Säilytettävä alkuperäisellä paikallaan.

I. Historia: Kunnan siemenvarasto perustettiin 1857. Jo sitä ennen kirkon vieressä olevassa makasiinissa oli hätäapuvastasto. Nykyinen viljamakasiinirakennus on ilmeisesti pystytetty 1800-luvun alkupuoliskolla.

II. Ulkoasu: Kaksikerroksininen, ulkoasultaan jokseenkin alkuperäisenä säilynyt viljamakasiinirakennus kirkon vieressä. Hirrestä, pystylaudoitettu. Seinä rakennuksen alaosassa salvottu kaksinkertaiseksi. Punamullattu.

III. Sisätilat: Jossain määrin muutetut ja sisustettu kotiseutumuseoksi.

IV. Tontti, ympäristö: Viljamakasiini sijaitsee lounaaseen kirkosta, aivan hautausmaan vieressä. Ympäristö on nykyisellään jokseenkin rikkonainen ja hoitamattoman tuntuinen.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennus on korjattu ja hyvässä kunnossa. Vaikka rakennuksen siirtämisestä on tietävästi keskusteltu, sen säilyminen ei liene uhattu.

Lähteet: Kallioniemi, A. Ikaalisten kunnan kunnallisesta elämästä. Tampere 1916.

Nimi: Kansakoulu
Sijainti: Valtakatu 9, hieman Ikaalisten vanhan kauppalanrajan ulkopuolella
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppa
Nyk. käyttö: Kansakoulu
Yleisarvio: Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti erityisen huomattava vanha suuri koulurakennus. Maisemallisesti tärkeällä paikalla Turkinpuistosta katsottuna. Ehdottomasti säilytettävä kohde.

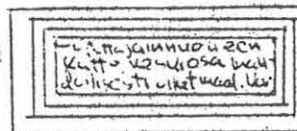

I. Historia: Ikaalisten koulu sai ensimmäisen rakennuksensa 1862. Koulurakennuksesta tiedetään vähän, mutta se lienee nykyisen koulun tiensuuntaisen osan runkona. Vuonna 1877 koululle rakennettiin navetta-ulkohuonerakennus. 1878 koulua korjattiin perusteellisesti sekä ulkoa että sisältä ja maalattiin. Samana vuonna rakennettiin kivikellari ja koulupenkit korvattiin pulpeteilla. 5. 10. 1880 rakennuksen yhteyteen päätettiin rakentaa erillinen tyttökoulu. Piirustukset sitä varten laati kouluhallitusta varten maanviljelysneuvos A.G. Hildén rakennuskassan kustannuksella. Hautausmaan aidasta ylijääneet kivet käytettiin tämän, vanhemman koulun kanssa "vinkkeliin" sijoitetun rakennuksen kivijalkaan. Rakennus oli valmis ainakin jo 1883. Se maalattiin ja tapiseerattiin sisältä 1884 sekä vuorattiin ulkoa ja maalattiin 1887. Tyttökoulusiipeä pidennettiin joitakin metrejä eteläpäästään 1930-luvulla. Koulurakennukseen oli tällä vuosisadalla sijoitettuna myös kirjakauppa ja "Ikaalinen" -lehden konttori.

II. Ulkoasu: Rakennuksen ulkoasu on suhteellisen hyvin säilynyt 1880-luvun asussaan. Myös 1940-luvulla tehty jatkososa noudattaa vanhemman koulun osan muotokieltä. Alkuperäinen eteläinen päätyseinä ikkunoineen on säilynyt ullakolla. Tyttökoulurakennuksen pohjoispäässä on erittäin koristeellinen kolmikulmainen ikkuna. Samanlainen ikkuna on ristipäädyssä poikakoulurakennuksen pohjoissivun keskellä. Vaalean keltaiseksi maalattu rakennus on vaakalaudoitettu, ja seinäpinnat on jäsennely pilasterein. Räystäät ovat umpeenlaudoitetut ja voimakkaasti profiloituneet. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, puitteet ovat klassistiset. Koulun pihanpuolella on kolme nurkistaan viistettyä kuistia, joissa on erittäin koristeelliset ikkunat. Peltikatto.

III. Sisätilat: Alkuperäisessä suunnitelmassa tyttökoulurakennukseen oli sijoitettu seuraavat huonetilat: voimisteluhuone, käsityöluokka, tyttöjen kouluhuone, kolme kamaria ja "kyökki" (opettajattaren huoneet), sekä "etehinen" ja komero. Tyttö- ja poikakoulun välillä oli yhteinen "etehinen" ja "porstua". Useimmissa luokahuoneissa on rintapanelit noin 1,5 m korkeuteen. Joissain huoneissa on säilynyt vanhat lautakatot, nykyisessä opettajainhuoneessa koristeellisin. Lattiat ovat nykyisin enimmäkseen linoleumia, vain muutama puulattia on säilynyt esillä. Tyttökoulurakennuksessa on joitain kookkaita nelikulmaisia peltiuuneja. Peiliovet enimmäkseen jäljellä.

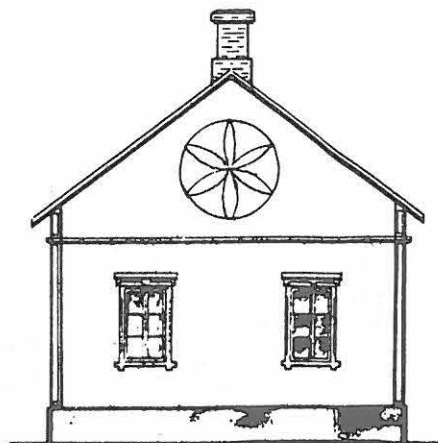
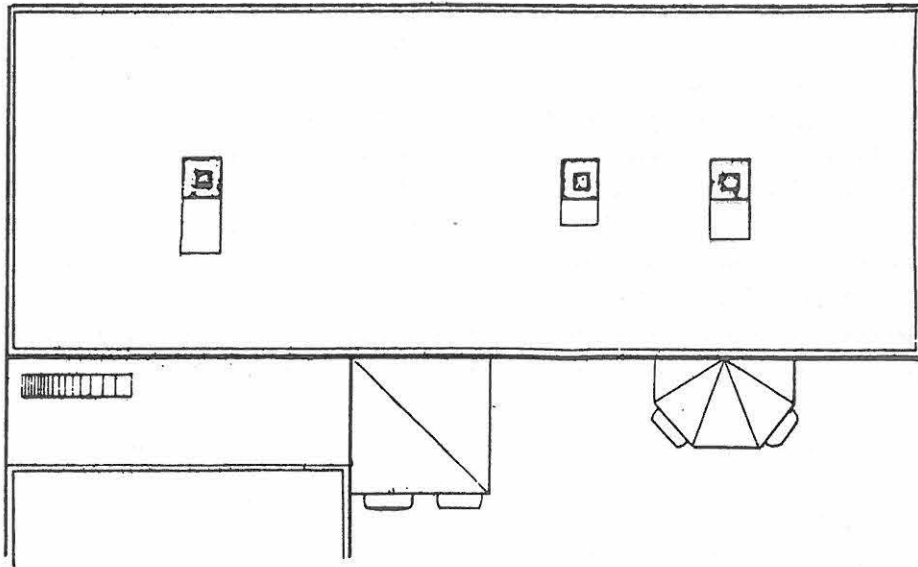
IV. Tontti, ympäristö: Vanha ulkorakennus on purettu. Länsipuolelle on rakennettu uusi tiilinen kauppaoppilaitos, jota on tarkoitus laajentaa koulun pohjoispuolella olevalle rinteelle. Uudisrakennus tulee todennäköisesti vähentämään koulun maisemallista arvoa.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Koulu on suhteellisen hyvässä kunnossa ja sitä on äskettäin korjattu. Joskin sen purkamisesta on viime vuosina keskusteltu, sen säilyvyys ei kuitenkaan liene uhattu.

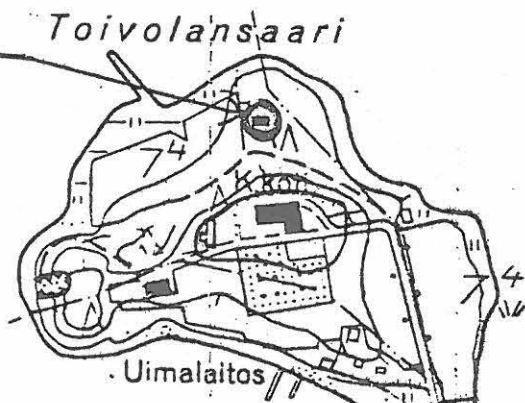
Valokuvat: Neg. RHO 26819, 26864, 27128-30, 27132

Lähteet: Kallioniemi A.: Piirteitä Ikaalisten kunnan kunnallisesta elämästä. Tampere 1916. Ikaalinen-lehti, toukokuu 1916. Tyttökoulurakennuksen piirustus valtionarkistossa (Sen tal.os. KD 126/280 1881, sign. 2D 27/7).

K.S. 126/280, 1881.

- Nimi:** Retkeilymaja, entinen kulkutautisairaala
Sijainti: Toivolansaaren pohjoiskärki
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppala
Nyk. käyttö: Retkeilymaja, asunto
Yleisarvio: Viimeinen Toivolansaaren monista sosiaalisista laitoksista. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennus. Nykyinen käyttö sopii hyvin rakennuksen henkeen.

I. Historia: Vuonna 1891 Ikaalisten kunta osti tuomari Gyllingiltä Toivolan palstatilan. Sinne sijoitettiin Ikaalisten ensimmäinen 100-paikkainen kunnalliskoti, 8-paikkainen mielisairaala ja kulkutautisairaala. Tilan vanha päärakennus muutettiin kunnansairaalaksi. Näistä rakennuksista on enää jäljellä kulkutautisairaala. Se on rakennettu vuonna 1914 ja sijaitsee lähellä vanhaa köyhäintaloa. Sairaala oli kahdeksanpaikkainen.

II. Ulkoasu: Rakennus on punamullattu, hirsirakennetta ei ole laudoitettu. Kivijalkana noin metrin välein ovat harmaakivilohkareet, niiden välit on myöhemmin täytetty sementillä. Ikkunat ovat jugendhenkiset, puitteet kapenevat ylöspäin. Katto on tiiltä, savupiippuja on kaksi. Pohjoissivulla on kaksi sisäänkäyntiä, päädyssä lisäksi yksi.

III. Sisätilat: Rakennuksen pääosa toimii retkeilymajana suurine makuusaleineen ja rautasänkyineen. Sen länsipäädyssä on retkeilymajan hoitajan asunto.

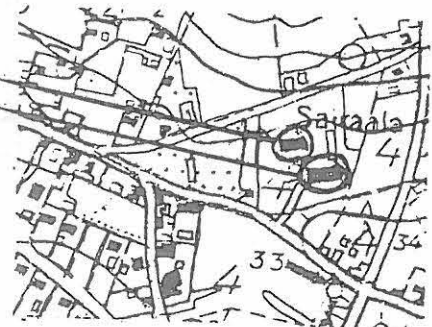
IV. Tontti, ympäristö: Rakennus sijaitsee harvassa metsikössä, joka kesäisin toimii leirintäalueena. Lähiympäristö on rakentamaton. Sairaalarakennuksen vieressä on sen kanssa ilmeisesti samanikäinen aumakattoinen ulkohuone-rakennus.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Talon peruskunto on hyvä. Rakennuksen säilyvyys lienee jossain määrin uhanalainen.

Valokuvat: Neg. RHO 27094, 27096

Lähteet: Kallioniemi A: Piirteitä Ikaalisten kunnan kunnallisesta elämästä. Tampere 1916.

Nimi: Vienola, kunnansairaala
Sijainti: Vanha Tampereentie 21, Ikaalisten kirkosta itään
Nyk. omistaja: Ikaalisten kauppala
Nyk. käyttö: Virasto, sairaala
Yleisarvio: Vienola on rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattava rakennus, joka tulee ehdottomasti säilyttää.
Kunnansairaalarakennuksen runko on entisen Vatulan reservikomppanian siirretty ja uudelleensuunniteltu kasarmirakennus. Säilyminen toivottavaa.

I. Historia: Vuonna 1925 Ikaalisten kunta osti ns. vanhan lääkärin talon ("Vienolan") kauniine puistoineen. Talon oli ilmeisesti rakennuttanut itselleen kunnanlääkäri Holmberg noin 1855. Myöhemmin siellä asui mm. Olin -niminen lääkäri. Kunta korjautti rakennuksen, ja samalla tontille pystytettiin uusi kunnansairaala. Vanha sairaala Toivolansaareissa jäi kunnalliskodille. Piirustuksen uutta sairaalaa varten laati Kansakoulujen Piirustustoimisto, ja lääkintöhallitus hyväksyi ne 1927. Kunnansairaalaa varten siirrettiin Vatulasta entisen reservikomppanian hirsinen kasarmirakennus. Sairaala ja siihen liittyvät talusrakennus ja sauna-pesutupa valmistuivat syksyllä 1928. Urakoitsijana toimivat rakennusmestarit K.V. Kontusaari ja Edv. Rantanen. Kunnansairaalan talusrakennus paloi pian, ja rakennettiin uudelleen 1932. Siihen käytettiin Vatulan kasarmien keittolarakennuksen puutavaraa.

— Myös senaattori Gylling asui tietyvästi jonkin aikaa Vienolassa.

Sairaalarakennuksen piirustuksia työselityksineen säilytetään Valtionarkistossa (V.M.K.D. 68/77 192, N:O 93/64 A.D. 1928).

II. Ulkoasu: Vienola on yksikerroksinen koristeellinen rakennus, joka on varustettu ristikeskuksella. Kummallakin sivulla olevassa kolmiopäädyssä on suuri yläosastaan puolipyöreä ikkuna. Eteläpuolella rakennuksen keskellä on koristeellinen umpikuisti, itäpäädyssä avokuisti ja pohjoissivulla tasanne, jolta johtavat portaan puistoon. Ikkunoiden alapuolella oleva seinäpinta ja ullakkovyöhyke kolmiopäätyineen on pystyrimoitettu, muuten talo on vaakalaudoitettu. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, kehyslistat ovat erittäin koristeelliset. Räystäät ovat umpilaudoitettut. Ullakkovyöhykkeen alareunaa koristaa sahanteräornamentti. Myös 4-ruutuiset ullakkoikkunat ovat poikkeuksellisen koristeelliset. Rakennuksen nurkissa on pilasterit. Peltikatto. Ulko-ovi on uusittu. Nyt harmaaksi maalattu.

Sairaala on pitkä ja matalahko pysty-laudoitettu rakennus. Myös ullakkorakennus on käytössä, ja sen valaisemiseksi kattopinnan puhkaisee rivi ullakkoikkunoita. Harjakatto on päistään hieman aumattu.

III. Sisätilat: Vienolan sisätilat on äskettäin korjattu. Seinät ja katot on enimmäkseen levytetty, lattioilla linoleum. Useita koristeellisia kaakeliuuneja säilynyt, samoin peilipariovia. Yhdessä huoneessa vanha maalaamaton panelikatto.

IV. Tontti, ympäristö: Rakennuksen pohjoispuolella on pengerrytetty puisto, joka tosin nykyisin on rapistunut. Puistossa on vuosisadan alkupuolella ollut tenniskenttä. Alueelta on kaadettu paljon puita.

V. Kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Rakennuksen peruskunto on hyvä, joskin esim. katto näyttää räystäiden kohdalta jonkin verran vuotavan. Äskettäin suoritettu korjaus on rakennuksen arvoon nähden epäonnistunut ja sisätilojen luonne on kärsinyt. Nyt kolkko.

Valokuvat: Neg. RHO 27122-6

Lähteet: "Ikaalinen" -lehti 1925-1932

RANTOPÄÄ

Neg. RHO 27115, 27135-6, 27131, 27133-4

Kaavoitetun kauppala-alueen ulkopuolelle, Ikaalisten harjun pohjoisrinteelle ja osittain alavalle vesijättömaalle viime vuosisadalla syntynyt käsityöläisten ja muiden itsellisten asuinalue.

Ikaalisten vuonna 1858 asemakaavoitetulla kauppala-alueella asuminen toi mukanaan niin suuria tontti- ym. kustannuksia, että niistä selviytymiseen oli 1800-luvulla mahdollisuuksia vain virkamiehillä ja kauppiaille. Tästä syystä käsityöläiset ja palkkatyöläiset asettuivat asumaan kauppalanrajan ulkopuolelle, jossa tontit olivat halpoja ja asemakaava ei rajoittanut rakentamista. Mänttikujan ja Rantopäänkujan ympärille syntyi tiivis ja sosiaalisesti yhtenäinen mökki-alue, jota vanhojen ikaalilaisten kertoman mukaan pidettiin eräänlaisena "slummina" ja jossa varsinaisen kauppalan asukkaat eivät mielellään liikkuneet varsinkaan hämärällä.

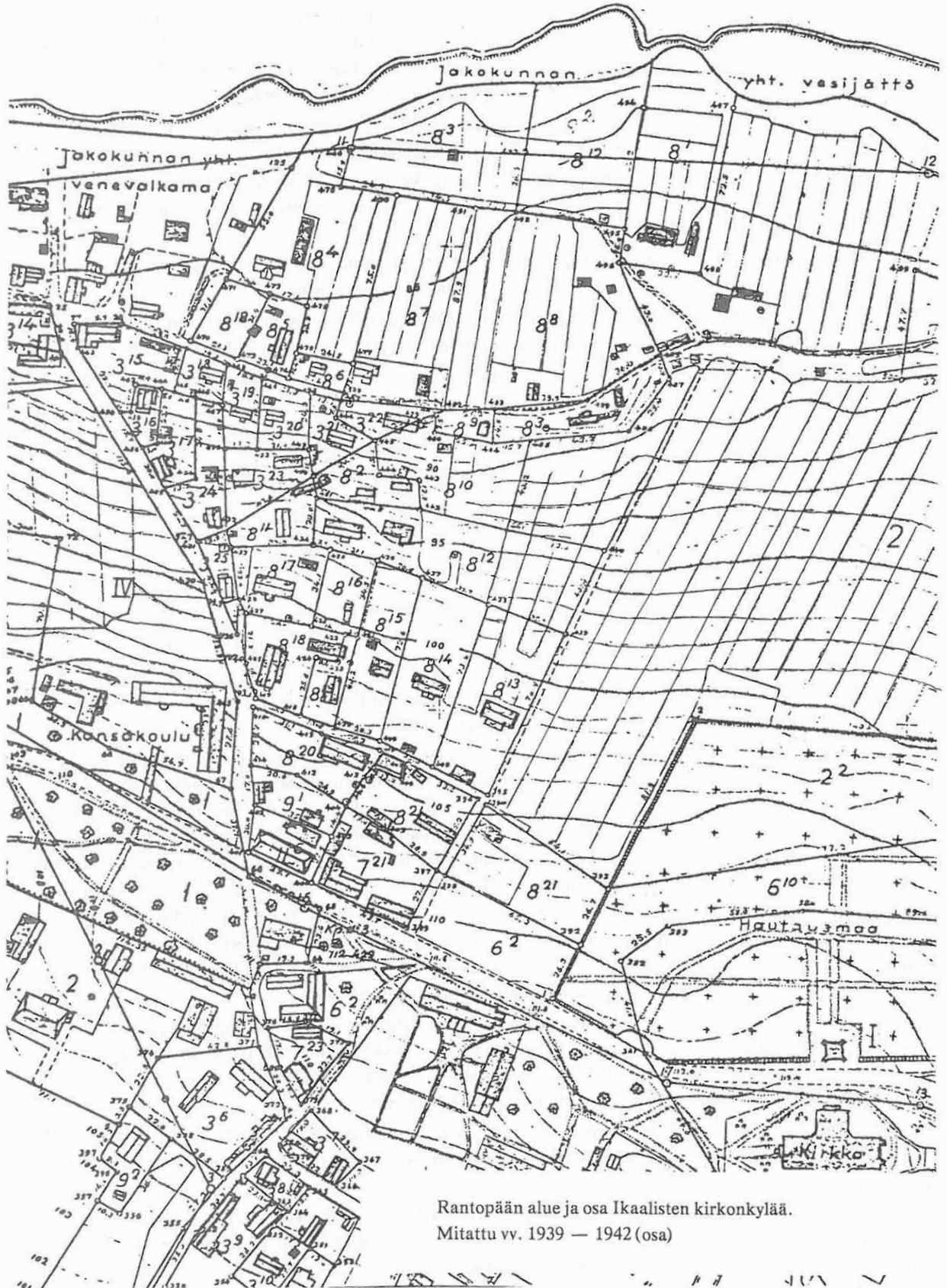
Rantopään alue on vielä suhteellisen hyvin säilyttänyt alkuperäisen luonteensa. Uusia rakennuksia on vähän, ja ne eivät massoitellultaan ratkaisevasti poikkea vanhemmasta rakennusperinteestä. Säilyneet vanhat rakennukset ovat enimmäkseen pieniä, 1-2 huonetta käsittäviä ja hirrestä rakennettuja. Myös tontit ovat huomattavan pieniä ja talot niille sattumanvaraisesti rakennettuja. Useista asunnoista mainittakoon seuraavat:

— "Olga Lindforsin" talo. Matala, vuoraamaton ja maalaamaton rakennus jyrkähköllä rinnetontilla. Kaksi huonetta ja savupiippua. Keskellä taloa omituinen liitos, jossa talon toisen puoliskon hirsien päät työntyvät toisen rakennuspuoliskon sisään. Kuusiruutuiset ikkunat, huopakate. Hirsissä siirtomerkkejä, pitkänurkkaliitos. Huonoista raaka-aineista ja huolimattomasta työstä johtuen rakennus on pahasti lahonnut.

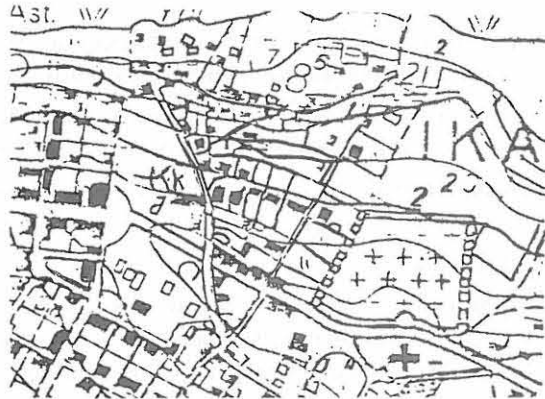
— "Kuuselan Villen" talo. Vanha pysty-laudoitettu ja punamullattu rakennus Rantopäänkujan pohjoispuolella. Hirsissä pitkänurkkaliitos. Rantopään ehkä parhaiten alkuperäisen asunsa säilyttänyt itsellisasumus, nykyisin suhteellisen huonossa kunnossa.

— "Järvisen talo". Mänttikujan varrella kansakoulua vastapäätä. Suurehko rakennus, joka tyyllisesti muistuttaa varsinaiselle kauppala-alueelle viime vuosisadan lopulla rakennettuja taloja. Talon vierestä itään kulkee lyhyehkö kapea nimetön kuja, joka yhdessä sitä ympäröivien rakennusten kanssa muodostaa hyvinsäilyneen kokonaisuuden.

KYRÖSJÄRVI

Rantopään alueen omaleimaisuus tulee kaavoituksellisin keinoin pyrkiä säilyttämään. Sen edellytyksenä on uudisrakennusten pienimittakaavaisuus ja monimuotoisuus. Alueella ei nykyisellään ole erityisen huomattavia suojelukohteita, mutta vanhan rakennuskannan säilyttäminen tulisi kuitenkin tehdä mahdolliseksi.

Nimi: Rahkola
Sijainti: Kirkosta lounaaseen, RNo 330
Nyk. omistaja: K.S. Rahkolan perikunta
Nyk. käyttö: Maatila
Yleisarvio: Rahkola peltoineen muodostaa yhdessä kirkon ja hautausmaan kanssa "suojavyöhykkeen" Ikaalisten vanhan osan ja uudisrakentamisalueen välille. Tämä alue tulisi säilyttää rakentamattomana. Rahkola on lisäksi rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennusryhmä.

I. Historia:

Ent. omistajat, käyttö: Rahkola mainitaan verotilana jo 1533. Vuoden 1700 maakirjassa sen mainitaan olleen jaetuna Porin jalkaväkirykmentin Kyrön komppanian kahden rummunlyöjän ja yhden "pillipiiparin" palkkataloksi verotulojen osalta. Nykyinen päärakennus on eräässä uunissa olevan kirjoituksen mukaan rakennettu vuonna 1832. Tilan omisti tällöin kruununvouti Carl Forsgård. Nykyinen, tilan mukaan nimensä Rahkolaksi muuttanut omistajasuku on hallinnut tilaa vuodesta 1860. ei ole.

Myöh. muutokset: Vuonna 1930 rakennukseen lisättiin vesijohto. Vuonna 1959 asennettiin keskuslämmitys. Lämpökeskus sijoitettiin rakennuksen länsipäähän.

Lisätietoja: Rahkolalla on Ikaalisten historian kannalta ollut tärkeä merkitys. Rakennus on toiminut mm. kestävävarina, kärejäatalona, kuntakokousten pitopaikkana ja asevelvollisuuskutsuntojen toimipaikkana. Nälkävuosina 1866 — 1867 oikeanpuoleinen siipirakennus toimi sairaalana.

II. Ulkoasu

Rakennustait. arvio: Rahkolan päärakennus on puhdaspiirteinen empirerakennus. Vaikka perimätieto Engelistä rakennuksen suunnittelijana on hyvin epätodennäköinen, rakennus on hengeltään selvästi "engeliläinen".

Koko: Rakennusrungon pituus on 26,85 m, leveys 10,85 m, yhteensä 291 m². Huonekorkeus alakerrassa on 3,40 m.

Perustukset, kellarit: Epäsäännöllisistä lohkokivistä muurattu kivijalka. Oikeanpuoleinen siipirakennus ("pikku-puoli") on rakennettu kivipilareiden varaan, vasemmanpuoleinen siipirakennus ("pakari") säännöllisen yhtenäisen kivijalan varaan.

Seinät: Julkisivut ovat vaakalaudoitetut. Attikavyöhyke on sileä. Hirsirakenteinen.

Koristelu: Rakennuksen nurkat on harkotettu. Katonrajat on voimakkaasti profiloitu. Kapeampi profiililista erottaa attikavyöhykkeen muusta seinäpinnasta.

Rakennus on vaalean keltainen, kaikki talusrakennukset on punamullattu.

Kuistit: Rakennuksen tienpuoleisen julkisivun keskellä on avoveranta. Verannan päällä toisen kerroksen tasolla on avoparveke. Rakennuksen länsipäässä on kuisti.

Katto: Päärakennuksessa on päistään aumattu satulakatto, muissa rakennuksissa normaalit satulakatot. Kaikkien asuinrakennusten katto on sementtitiiltä. Päärak. on 3 savupiippua, pikkupuolella 2 ja pakarirakennuksessa 1.

Ikkunat, ovet: Ikkunat ovat kuusiruutuiset, ullakkoikkunat neliruutuiset. Ristipäätykolmiossa on puolipyöreä 10-ruutuinen ikkuna. Ulko-ovi on ilmeisesti alkuperäinen peilipilariovi.

II. Sisätilat

Pohjakaava: Rakennuksen pohjakerroksessa on 10 huonetta ja toisessa kerroksessa 2. Pääsisäänkäynti on rakennuksen keskellä. Suuri sali (se on myöh. jaettu väliseinällä kahtia) ja ruokasali ovat samoin rakennuksen keskiosassa ikkunat etelään päin. Salien molemmin puolin ovat kamarit. Keittiö on länsipäässä. Eteläpuoliskossa rakennuksen halki päästä päähän kulkee yhtenäinen oviakseli. (Vrt. pohjaluonnos).

Kuvaus: Rakennuksen sisätilat ovat suhteellisen hyvin säilyttäneet alkuperäisen asunsa. Alkuperäiset koristeelliset peilipariovet messinkivetimineen ovat säilyneet.

Lämmitys: Alakerran huoneissa on säilytetty kolme vanhaa korkeaa kaakeliuunia. Yhdessä niistä on vuosiluku 1832 ja 1857, sekä ainakin nimi Forsgård. Kaakelit ovat kellertäviä ja ei-tehdastekoisilta vaikuttavia. Mahdollisesti ne on valmistettu Ikaalisissa toimineessa pienessä Sarinin kaakeliverstaassa.

Lisätietoja: Useissa katoissa kerrotaan olleen maalauskoristelua ("ei varsinaista kuviota, sinisiä ja violetteja värejä"), samoin on ollut seinäfriisejä.

III. Tontti

Yleistä: Tie kulkee rakennusryhmän pohjoispuolelta, eteläpuolella ulottuvat viljelykset Kyrösjärven rantaan saakka. Piha rakennuksineen sijaitsee päarak. pohjoispuolella, nykyisin hävinnyt karjapiha on ollut päarak. luoteeseen. Puisto eteläpuolella.

Muut rakennukset: Pihassa on kaksi punaiseksi maalattua asuinrakennusta. Molemmat ovat pitkänurkkaisia ja pysty-laudoitettuja. Niistä oikeanpuoleisessa (pihan itälaidalla, ns. "pikkupuoli") on 8 asuinhuonetta. Seinä on jaoteltu pilasterein, leveä attikavyöhyke on sileä. Rakennus on mahdollisesti päarakennusta vanhempi. Pikkupuolta vastapäätä pihan toisella laidalla on ns. "pakarituparakennus". Se näyttää rakennetun kahdessa vaiheessa ja on osin vuoraamaton. Attikavyöhykettä ei ole. Pihapiiriin kuuluu lisäksi vanha kaksiosainen luhtiaitta. Päärakennuksesta itään on vanha viljamakasiini.

Kaikki vanhan karjapihan rakennukset on purettu.

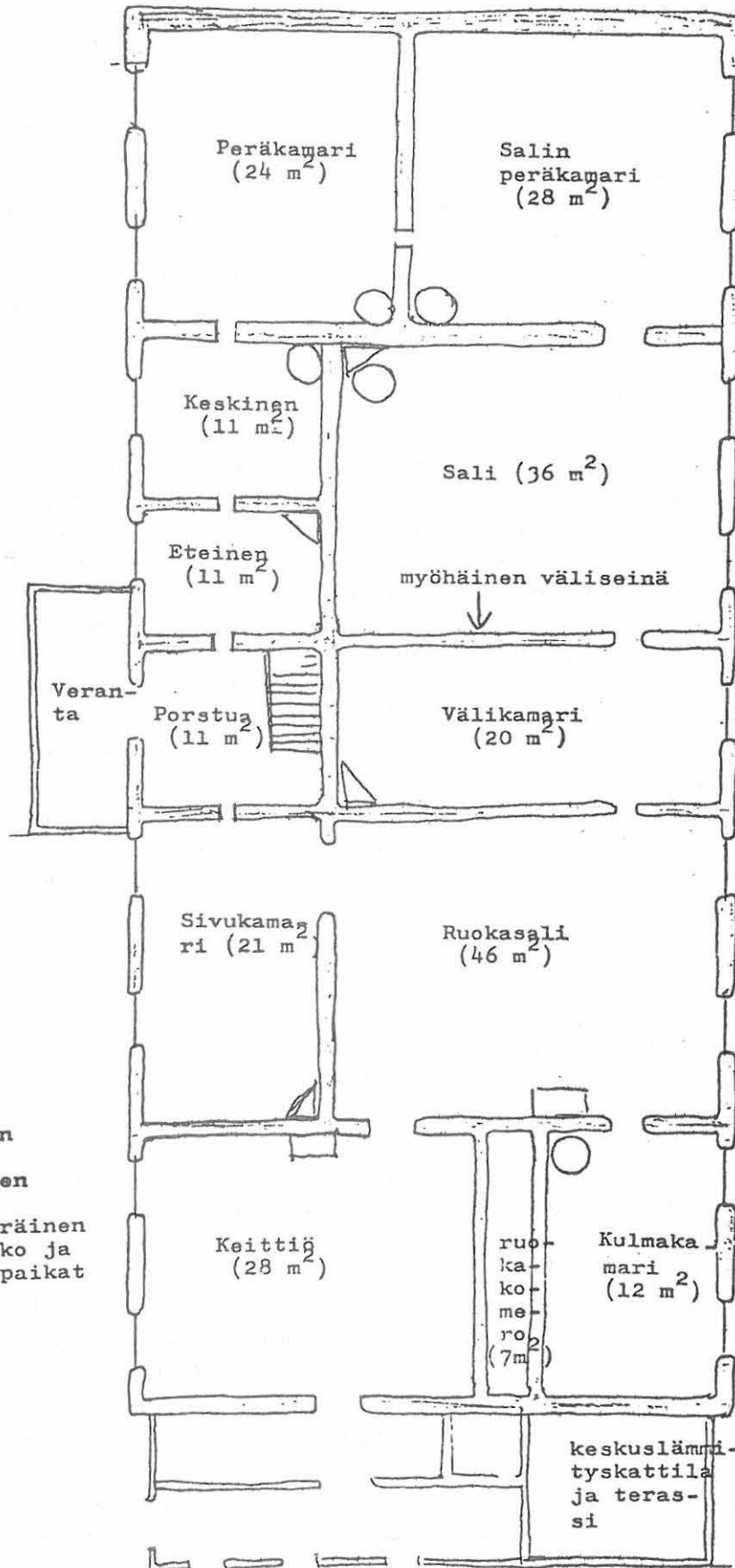
Puisto ym: Lähinnä hedelmäpuita kasvava puisto on paarakennuksen eteläpuolella.

IV. Rakennuksen kunto, asemakaavallinen tilanne ym: Päärakennuksen kunto on erittäin hyvä, sensijaan sivurakennukset ovat käyttämättöminä ja jo jonkin verran ravistuneita.

Valokuvat: Neg. RHO 26938-9, 26941, 26943m 26961-9

Rahkola 1939

Rahkolan
talo.
Ikaalinen

Likimääräinen
huonejako ja
uunien paikat
1959.

Nimi: Kalmaa(n talo, Kalmaa)
Sijainti: Kalman kylä, Ikaalinen. Kyrösjärven rannalla, 2,5 km kauppalasta
Nyk. omistaja: Eugenie Gyllingin perikunta
Nyk. käyttö: Maatila
Yleisarvio: Erittäin hyvin talousrakennuksineen ja viljelysmaiseineen säilynyt vanha maatilakokonaisuus. Rakennusten kulttuurihistoriallinen arvo on myös poikkeuksellisen suuri. Ehdottomasti säilytettävä.

I Historia

Ent. omistajat, käyttö: Vuonna 1856 osti kruununvouti Carl Otto Helsingius Kalmaan tilan, joka silloin koostui kahdesta talonpoikaistalosta, Riutasta ja Koivistosta. Molemmat rakennukset sijaitsivat ilmeisesti nykyisen miespihan ympärillä. Riuttaan kuului ostohetkellä pirtti ja pakari, Koivistoon kuului kaksi kamaria. Molemmat rakennukset näyttävät säilyneen myöhempiin rakennuksiin liittyvinä. Koivisto nykyisen päärakennuksen keittiösiipinä ja Riutta pakarirakennuksena. Päärakennus sai nykyisen asunsa vuonna 1856-58, C.O. Helsingiuksen toimesta. Keittiösiiven lisäksi paikalla mainitaan olleen myös jo ostettaessa jonkinlaisen salvoksen, jota käytettiin hyväksi. 1880-luvulla ryhtyi C.O. Helsingius rakennuttamaan uutta päärakennusta pihapiiriin. Rakennuksesta on olemassa luonnos, jonka mukaan se pääpiirteissään toteutettiin. Mallina kerrotaan käytetyn Metsäkylän kartanoa Hattulassa, Helsingiuksen kotia. Rakennus jäi kuitenkin varojen loputtua keskeneräiseksi.

Lisätietoja: Nimen Kalma kerrotaan viittaavan paikalla olleeseen pakanuudenaikaiseen kalmistoon. Nimen vanhin muoto (1540) on "Kalmoi".

Kalman talo fil.trin, kansanedustajan ja työväenliikkeen johtajan Edvard Gyllingin lapsuudenkoti ja oleskelupaikka ennen Petroskoihin muuttoa. Sisällissodan aikana Kalma oli punaisten ja valkoisten välisellä rintamalinjalla, ja sen ympäristössä käytiin kiivaita taisteluita. Näistä muistoina ovat lukuisat luodinreiät rakennuksen seinissä.

II. Ulkoasu

Rakennustait. arvio: Kalman rakennukset ovat ryhmittyneet kahden pihan, mies- ja karjapihan ympärille. Uutta päärakennusta lukuunottamatta rakennukset edustavat tyyliltään perinteistä talonpoikaisarkkitehtuuria, lukuunottamatta uutta päärakennusta, jossa ihanteena on käytetty perinteistä 1700-luvun kartanotyyppiä pitkinne massoineen ja taitekattoineen, kuitenkin käyttäen uusrenesanssin suosimia koristeaiheita.

Koko: Päärak. 25,5 × 8,4 m. uusi päärak. 11,5 × 9,7 (tarkoitettu alunp. suuremmaksi).

Perustukset, kellarit: Päärak. yhtenäinen umpinainen kivijalka. Uuden pytingin osittain karkeasti hakatuista harmaakivistä, osittain säännöllisistä kuutiokivistä. Erillinen kellarirakennus pihapiirin ulkopuolella, vuodelta 1884.

Seinä: Päärakennus kokonaan hirsisalvosta. Keittiösiipi vuoraamaton, punamullattu. Muu rakennus on vuorattu vaakalaudoituksella, hirsien päät väliseinien kohdalla ja nurkissa peitetty pystyaukkoilla pilareita imitoiviksi. Seinät alunperin olleet punamullatut, väri nykyisin lähes kulunut pois. Ikkunapuitteet, ovet ja pilasterit on maalattu vaaleanruskeiksi. "Uusi pytingi" on myös hirsirakenteinen. Se on pystyrimoitettu.

Koristelu: Lukuunottamatta hirsisalvosten päissä olevia pilastereita ei päärakennuksessa ole koristelistoitusta. "Uuden pytingin" ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä on leveä koristevyöhyke, jossa on vinoneliöaiheita. Myös tämän rakennuksen hirsisalvosten päät on naamioitu pilastereiksi.

Kuistit: Päärakennuksessa on suurehko avonainen harjakattoinen kuisti. Kattoa kannattavat pilarit, joiden yläpäässä on yksinkertaiset konsolit. "Uudet pytingin" kuisti myös avonainen, kahden rinnakkaisen harjakaton kattama. Molempien rakennusten kaiteen runsain sahausin koristellut.

Katto: Päärakennuksessa on harjakatto. "Uudessa pytingissä" taitekatto. Molemmissa katoissa on alunperin ollut pärekatto. Ensimmäiseen on kuitenkin äskettäin laitettu aaltopeltikatto ja jälkimmäiseen huopakate vuonna 1968.

Ovet, ikkunat: Lähes kaikki päärakennuksen ovet ja ikkunat ovat 1850-luvulta. Useimmat ovet ovat koristeellisia peiliovia alkuperäisin heloituksin. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, puitteet ovat klassistiset. "Uuden pytingin" ikkuna kuistin yläpuolella muistuttaa yläreunaltaan kuistin kattomuotoa.

II. Sisätilat

Pohjakaava: Päärakennuksen pohjakaava on joitain pieniä muutoksia lukuunottamatta säilynyt 1850-luvun asuunsa. Sali on rakennuksen keskiosassa kuistin ja tampuurin takana. Keittiö on rakennuksen vanhemmassa siivessä. Salin molemmin puolin on kamareita. Ullakolla ei ole asuutiloja. Uuden pytingin pohjakaava on lähes neliömäinen. Huonetilat ovat keskeneräisiä, mutta yksi huoneista on muita suurempi ja tarkoitettu ilmeisesti saliksi. Portaat toiseen kerrokseen lounaiskulmassa. Se on nykyisin avoin, mutta ilmeisesti alunperin tarkoitettu asuinkäyttöön.

Kuvaus: Kaikissa päärakennuksen huoneissa on ruskeaksi maalatut lautalattiat. Seinä- ja kattopinnoitteet ovat huomattavan vanhoja, viimeistään viime vuosisadan vaihteesta. Myös suuri osa kalustuksesta on talon rakentamisaikaudelta peräisin.

Lämmitys: Talossa on uunilämmitys. Useimmat uunit ovat kellertävästä kaakelista tehtyjä (mahdollisesti Sarinin kaakeliverstaassa kauppalassas), käsityöläismaisia. Suuluukut ovat koristeellisia (mm. tulenjumala-aihe). Uuden pytingin uunit ovat peltisiä pönttöuuneja.

Lisätietoja: Nykyisten pinnoitteiden alla seinissä on vanhempia tapettikerroksia. Myös joissain katoissa kerrotaan olleen maalauskoristelua.

III. Tontti

Yleistä: Kalman rakennusryhmä sijaitsee lähellä Kyrösjärven rantaa, metsäisellä viettävällä rinteellä. Kauppalan puolella ovat laajat yhtenäiset peltoviljelykset. Rannassa talon lähellä oli aikaisemmin kauppalan yhteinen kirkkoveinevalkama, ja tie kirkolle kulki aivan talon ohi.

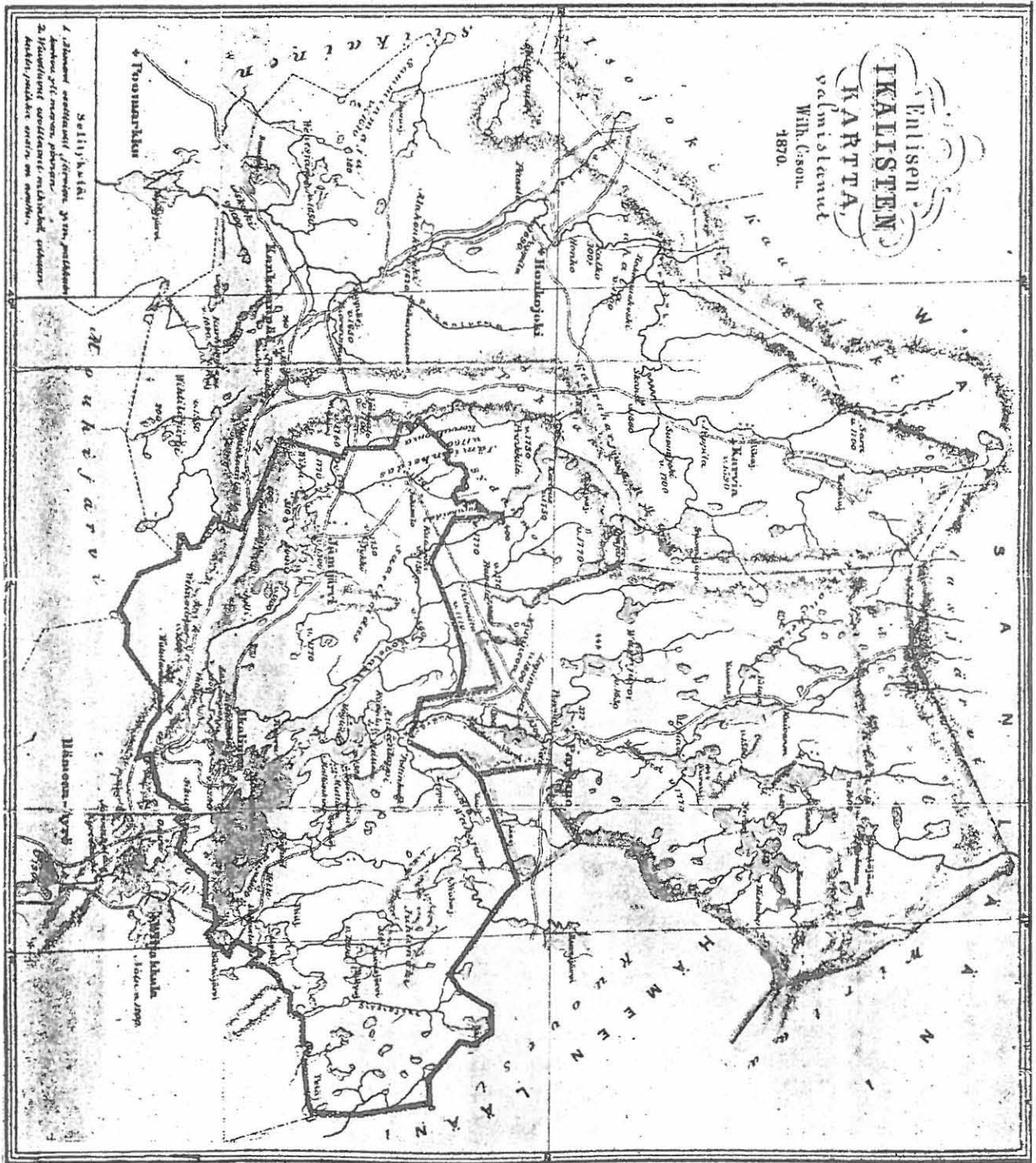
Muut rakennukset: Pihaa reunustavat edelläkuvattujen päärakennusten lisäksi seuraavat rakennukset: kärryvaaja ja käymälä (osittain hirrestä, osittain laudasta. Rakennettu todennäköisesti 1800-luvun jälkipuoliskolla), luhti (oviseinäissä vuosiluku 1860, saattaa olla myös siirtovuosi), pakari (vanha rakennus, kuulunut todennäköisesti alunperin Riutan taloon. Hirttä. Toimi leipomatupana aina 1950-luvulle asti, takakamari oli asuinkäytössä. Nykyisin kanalana), pirtti (pakarin sivulla on läpikuljettava porstua, sen toisella puolella oleva pirtti on myös hirsirakenteinen. Sulkanurkat. Hyvin vanha rakennus). **Karjapihalla** on seuraavat rakennukset: navetta (nykyinen navetta vuodelta 1911, paikka vanha), talli (rakennusryhmä, johon kuuluvat ns. Riutan liiteri, talli, kaluvaja ja lantala. Pääasiassa hirttä. Huomattavan vanhoja rakennuksia, tallin kerrotaan vuorauksen alla olevan vuosiluvun mukaan olevan 1700-luvulta). Pihapiirien ulkopuolella olevat rakennukset: Viljamakasiini (siirretty Kalmaan 1800-luvun lopulla), kellari (1884), paja (lautarakenteinen), sauna (nykyinen 1900-luvun alusta, entisen tilalle. "Mallassauna"), riihi (paririihi, siirretty Kalmaan Kyrösjärven itäpuolelta 1800-luvun lopulla), 6 latoa (erikoinen ns. Isolato, jossa on nelilapekatto).

Puisto: Kauppalan suunnasta tullessa johtaa tien jatkeena oleva kuusikuja suoraan "uuden pytingin" keskiakselille. Viimeksimainitun rakennuksen takana on puisto, "Parkki". Suurin osa istutuksista on 1800-luvun loppuvuosikymmeniltä. Parkissa on Helsingin vanhoilla päivillään pystyttämä luonnonkivi, jossa on auringon kuva ja teksti "afton skall jag prisa".

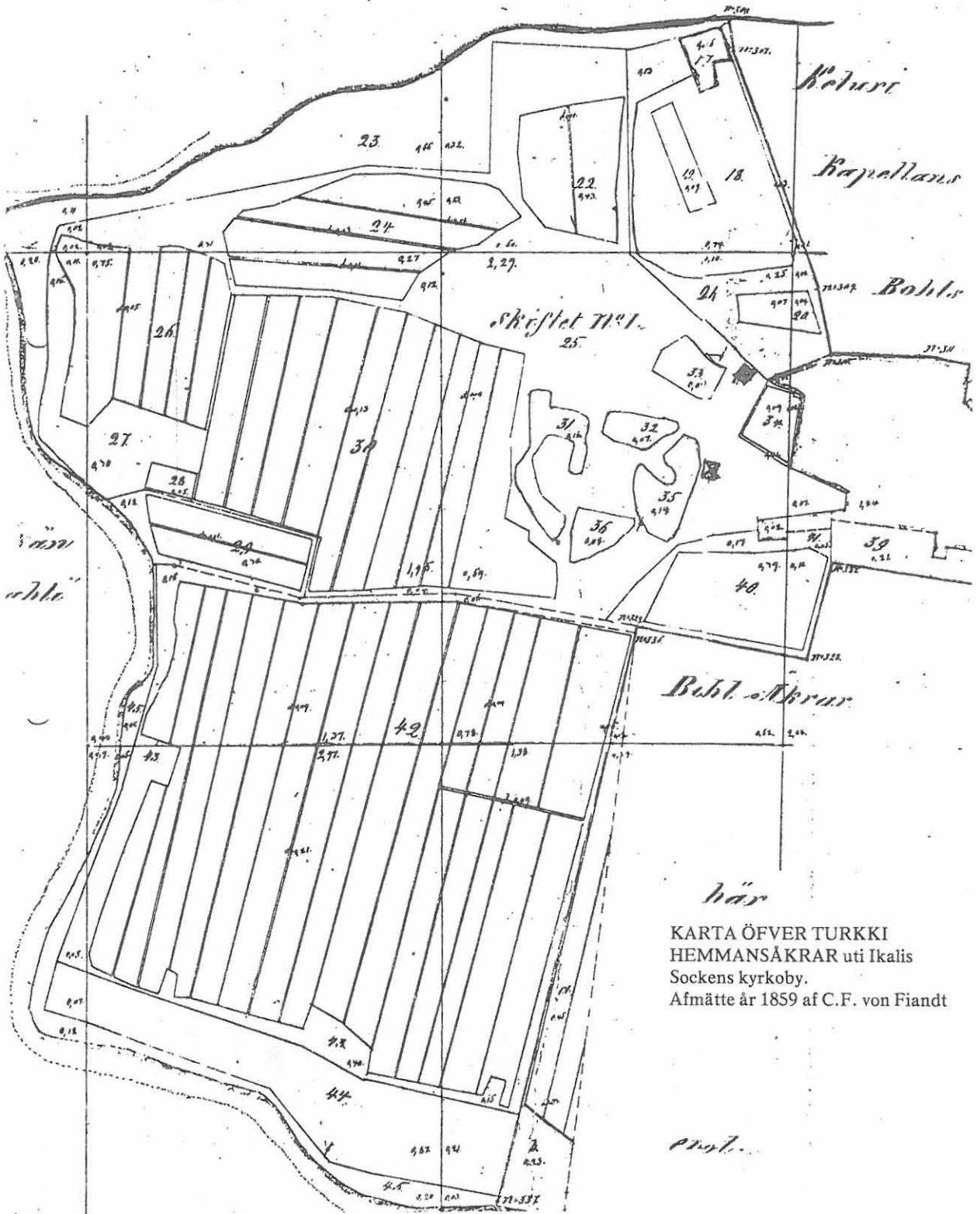
Kunto, säilyvyys: Kaikki rakennukset ovat vielä suhteellisen hyvässä tai välttävässä kunnossa. Nykyiset omistajat ovat kuitenkin huomattavan iäkkäitä, ja tuskin jaksavat kauaa pitää rakennuksia kunnossa.

Valokuvat: Neg. RHO 25136-37, 25140-42, 25158-69.

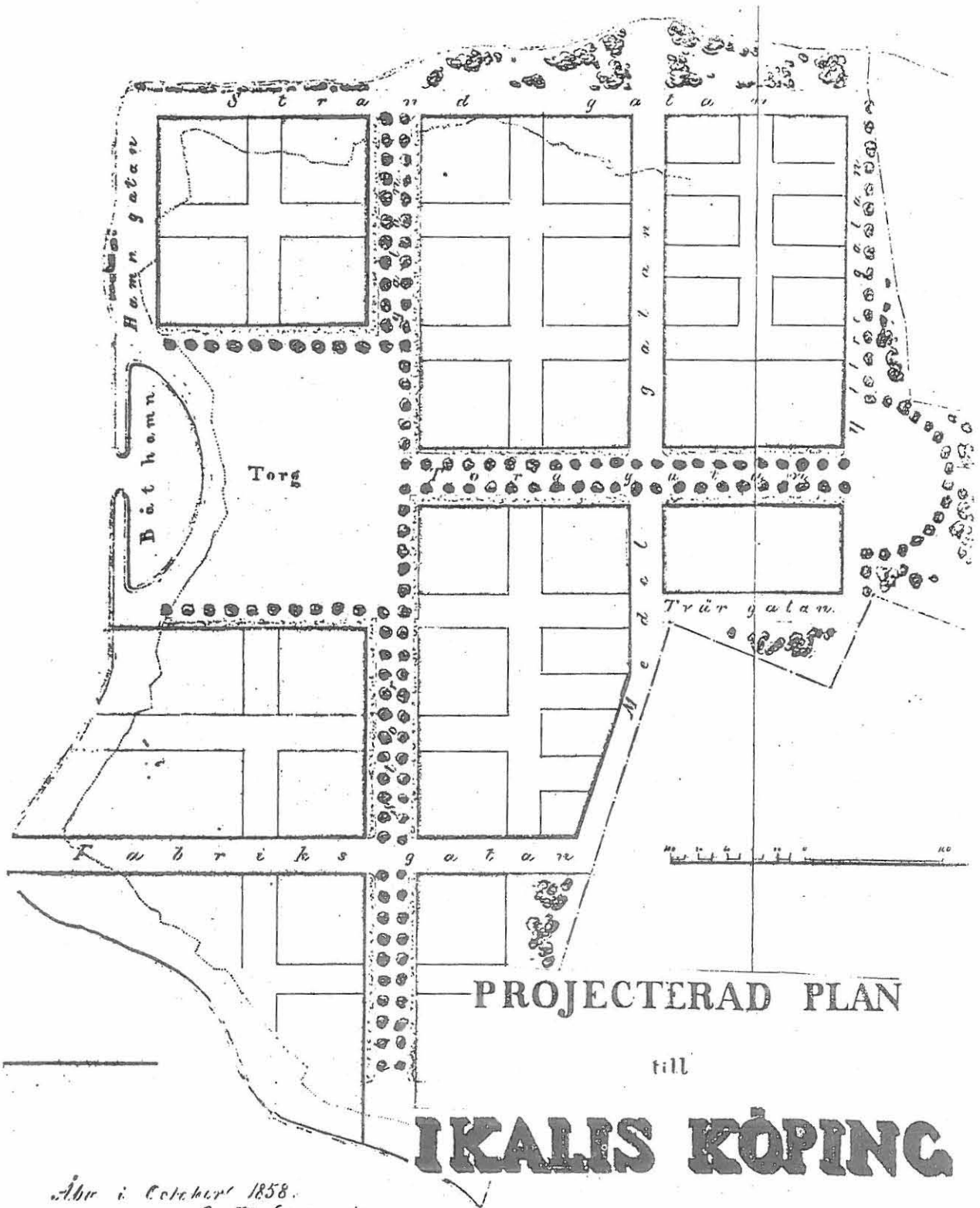
Lähteet: "Me"-lehti No 8, 23. 4. 1975. Kalman talon rakennusinventointi, tehnyt Mirja Miettinen (o.s. Koskimies) 1969. Säilytetään Hämeen museossa, kopio museoviraston rak.hist. osastolla.

Mätning af Åstråkyrkans område
författad år 1860 af
C. F. von Fiantt

här
KARTA ÖFVER TURKKI
HEMMANSÅKRAR uti Ikaalis
Sockens kyrkoby.
Afmätte år 1859 af C. F. von Fiantt

PROJECTERAD PLAN

till

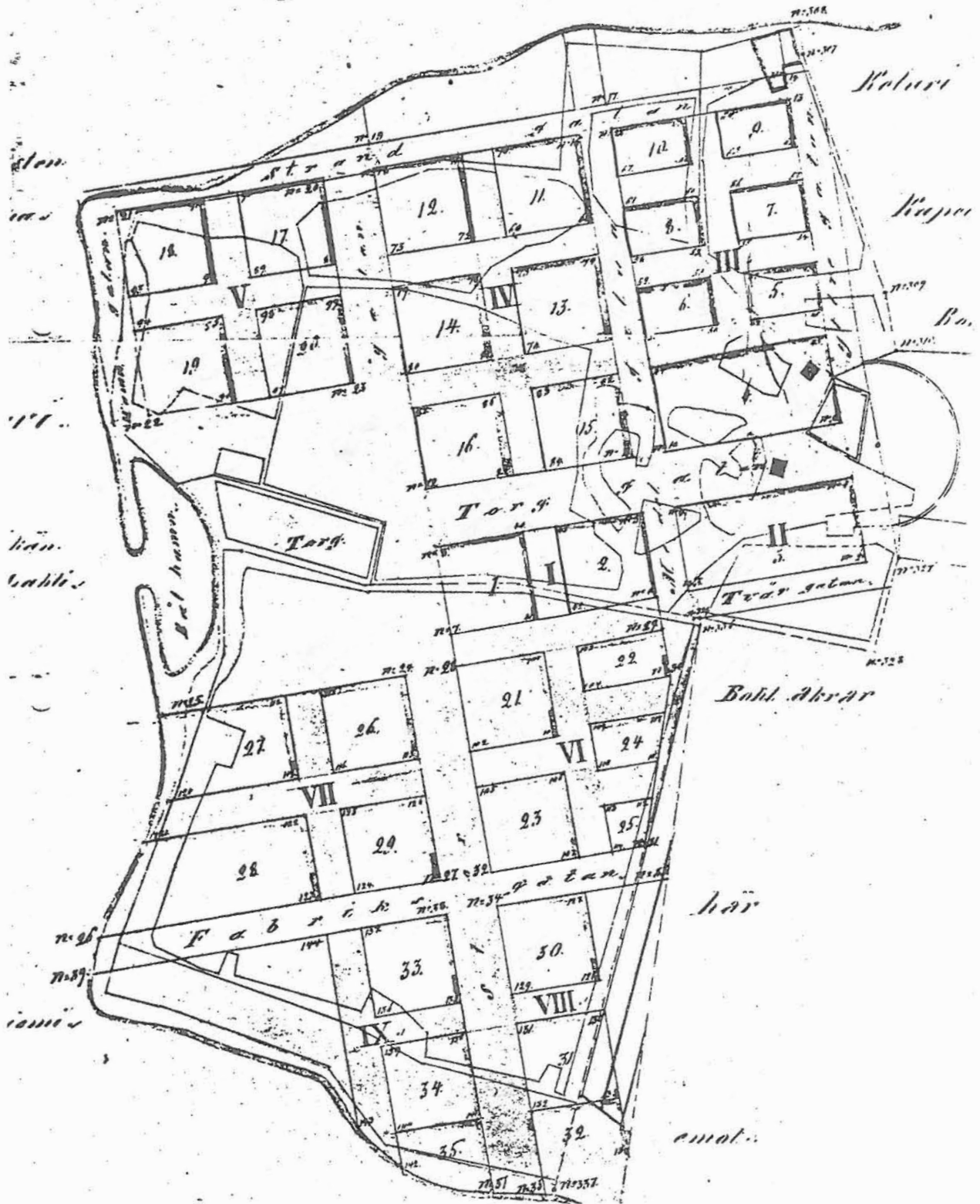
IKALIS KÖPING

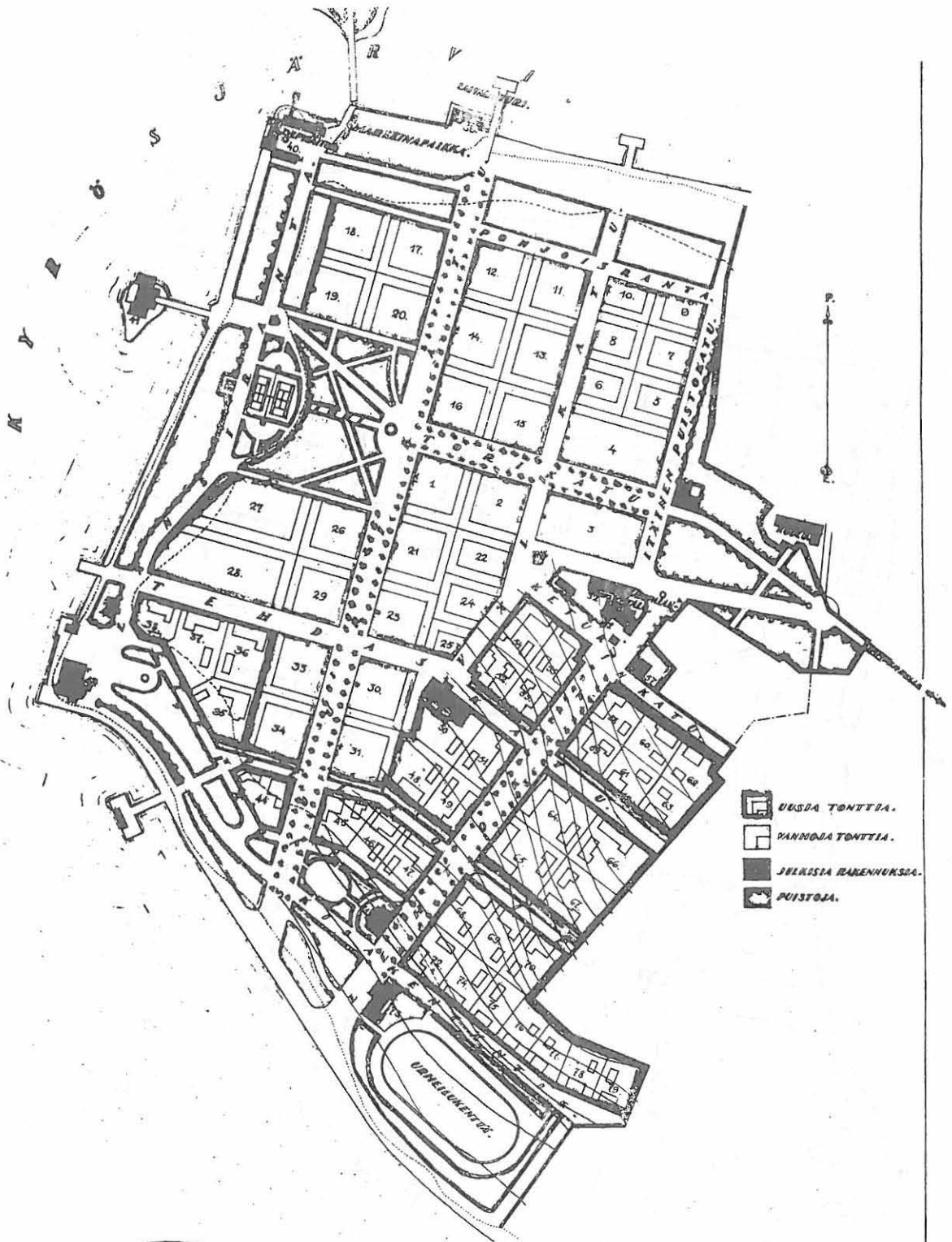
*Åbo i October 1858.
G. J. Gricewitz*

ÅBO LÄN

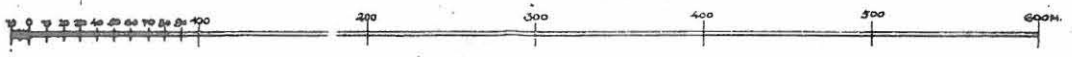
KARTA ÖFVER TURKKI HEMMANS ÅKRAR
 UTI IKALIS SOCKENS KYRKBY, med
 derå utsatte gator, torg, tomter
 och friplaner för Ikalis blifvan-
 de köping, afmätte år 1859 af G.
 F. von Flandt.

Kyrkö

- UUSIA TONTTIA.
- VÄHÄN TONTTIA.
- JÄLJESSÄ RAKENNUKSLA.
- PUUSTOJA.

KYRÖSJÄRVI

RANTOPÄÄN ALUE JA OSA
IKAALISTEN KIRKONKYLÄÄ,
mitattu 1939 — 42.

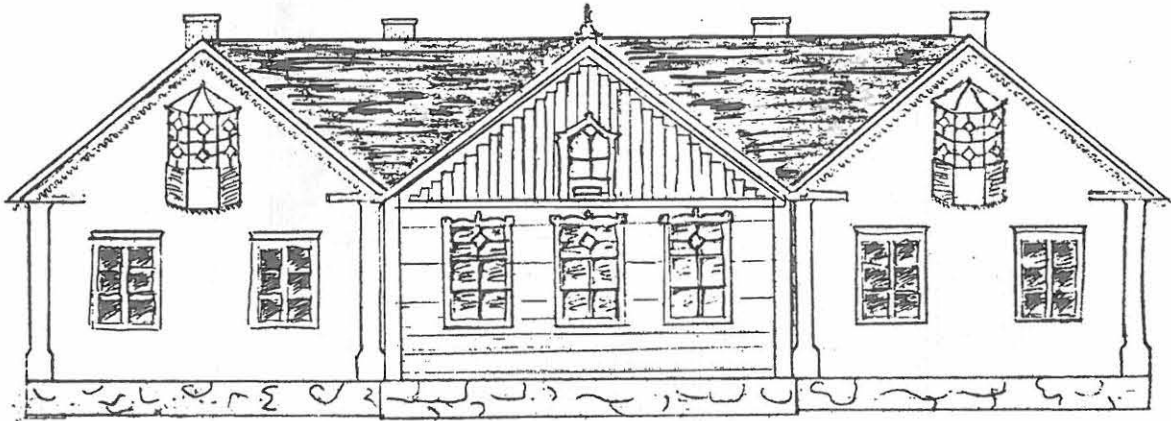

IKAALISTEN KAUPPALA
TONTTI No 2
Suunniteltu 1861,
purettu.

Liite VIII a

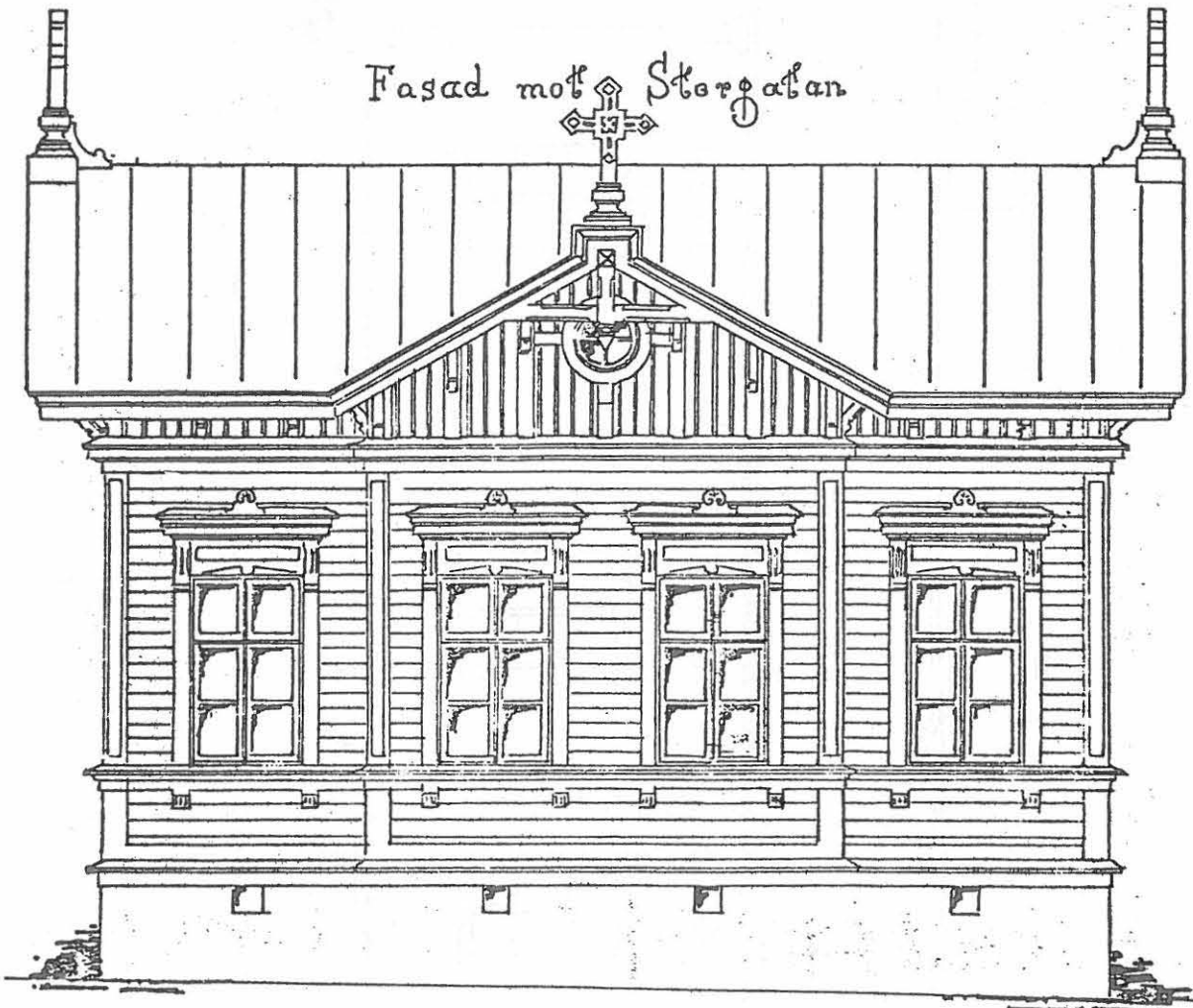
Fasad mot sjön.

IKAALISTEN KAUPPALA, TONTTI No 28, YLIMETSÄNHOITAJA RANCKENIN TALO.
Suunniteltu v. 1872, purettu 1960-luvulla.

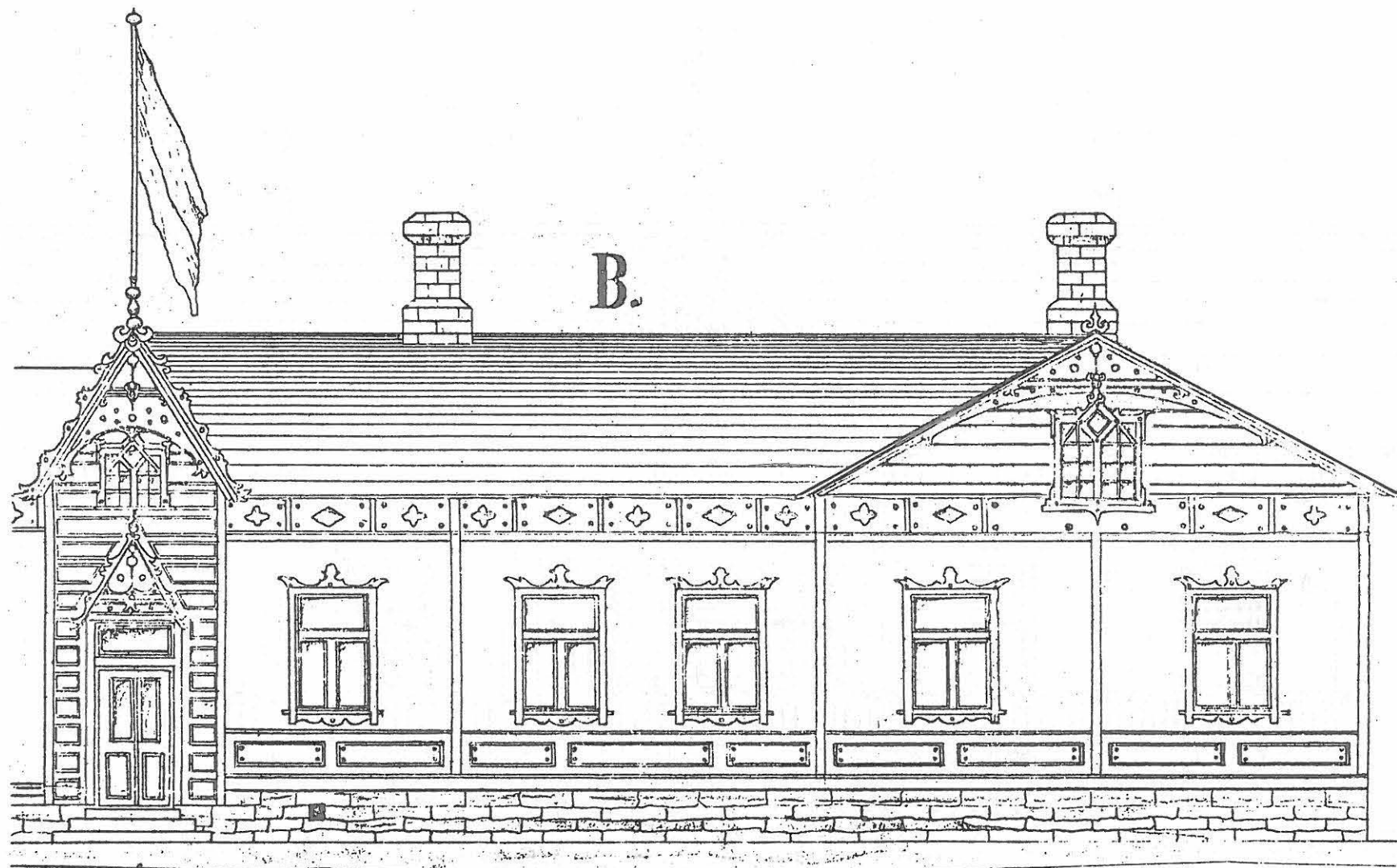
Liite VIII b

Fasad mot Storgatan

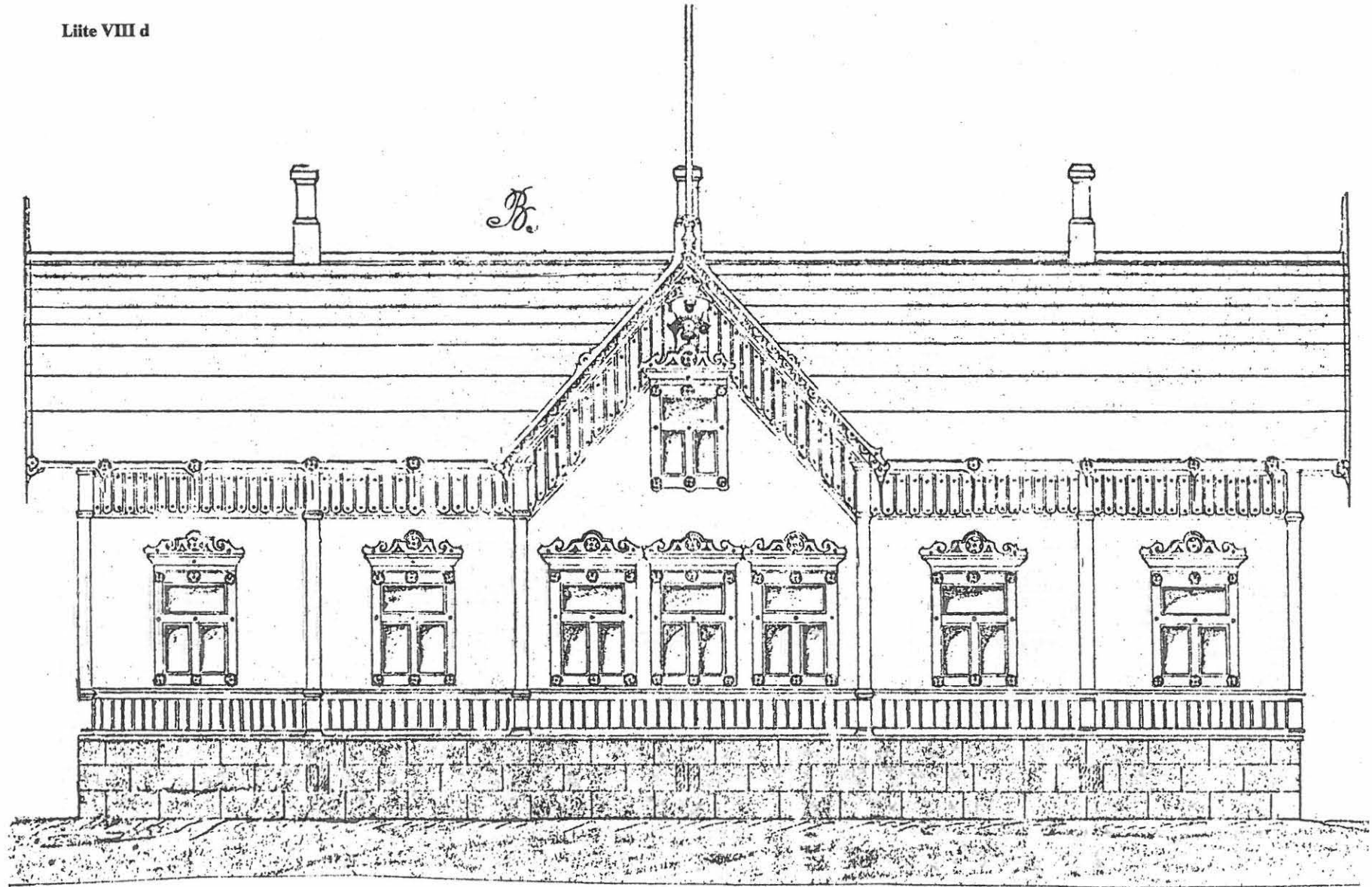

IKAALISTEN KAUPPALA, TONTTI No 26, VAPAAKIRKON TALO.
Suunnitellut Karl S. Sandelin 1892.

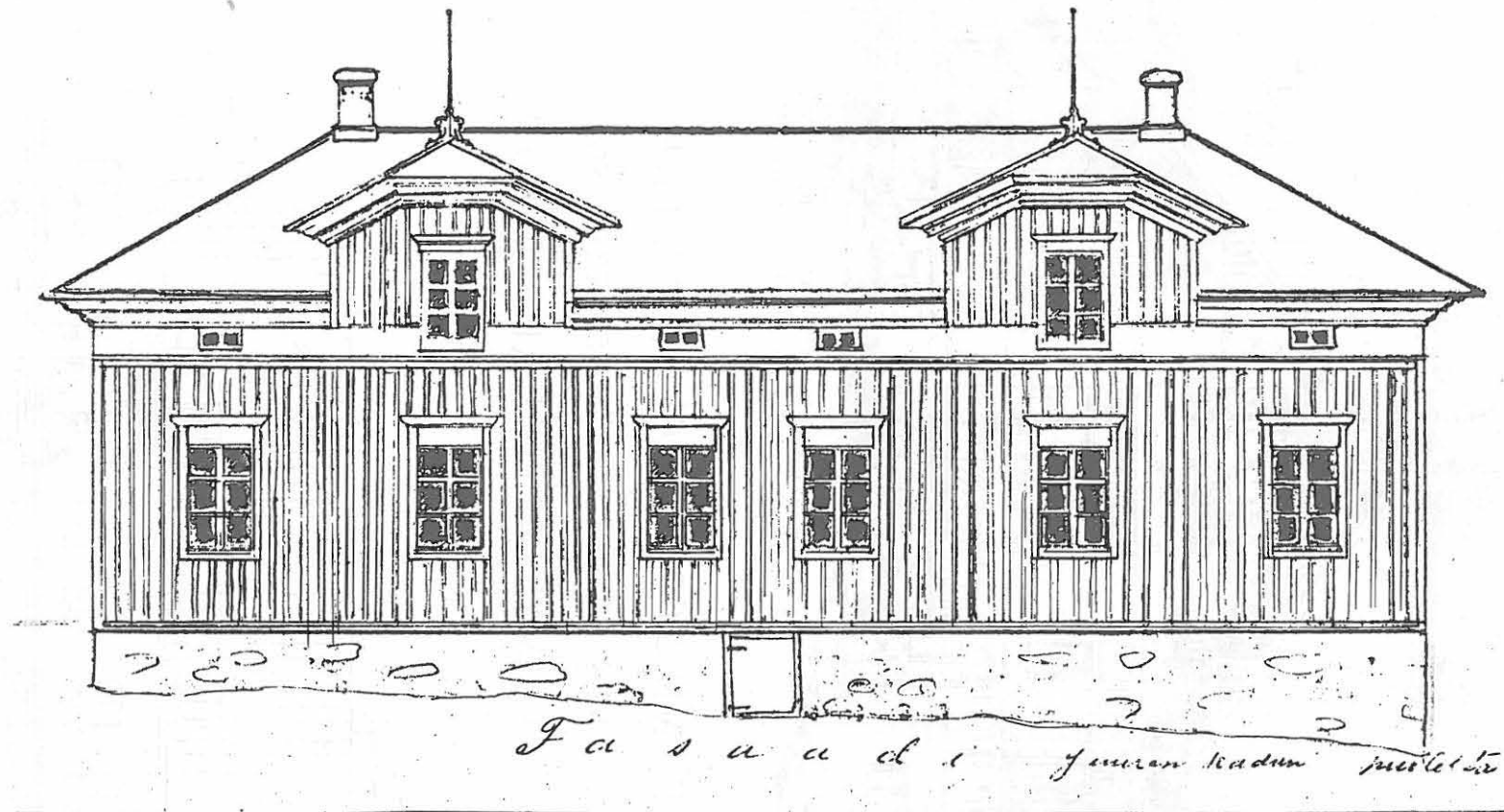
Liite VIII c

IKAALISTEN KAUPPALA, TONTTI No 20, BLOMMIN TALO. Suunnitellut J.N. Andelin (?) 1903

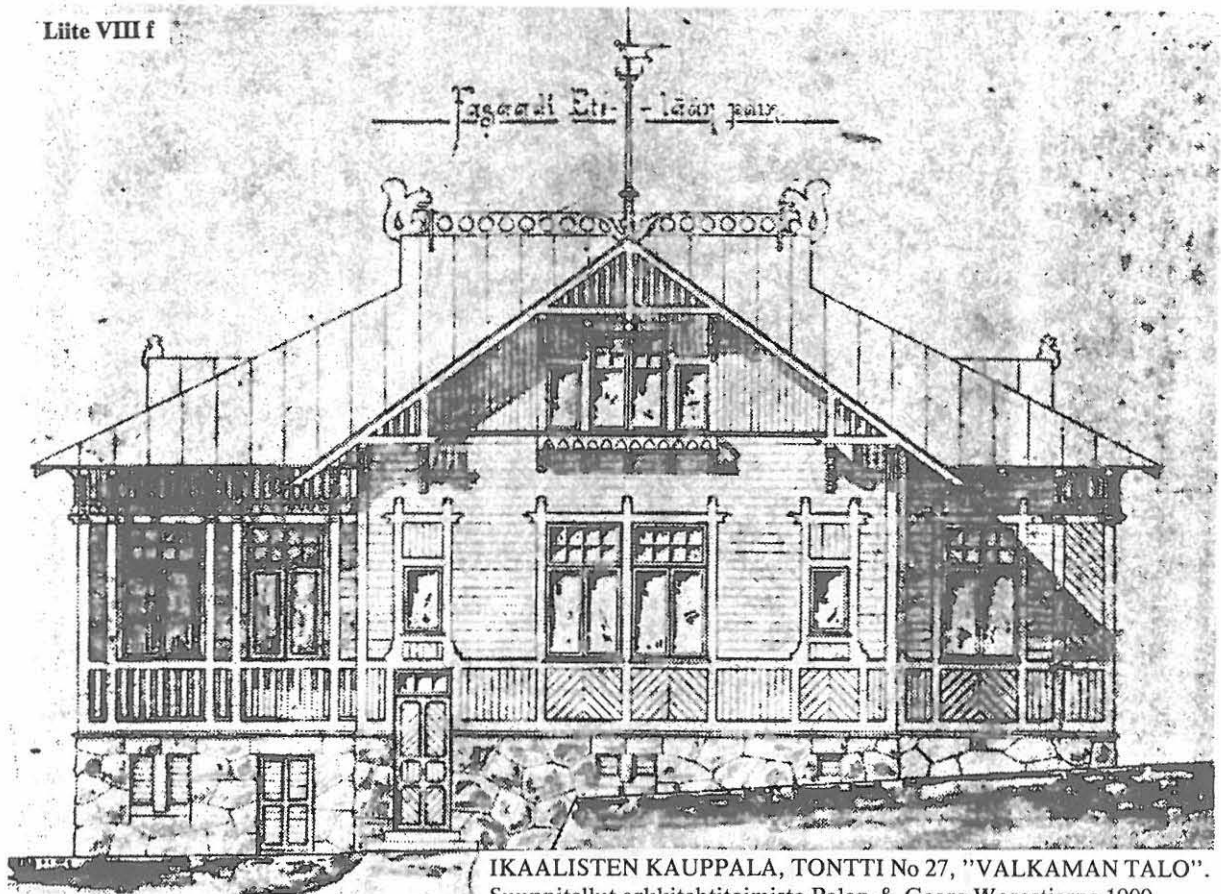

IKAALISTEN KAUPPALA TONTTI No 21.
Piirtänyt J.N. Andelin 1905. Purettu 1970-luvulla.

IKAALISTEN KAUPPALA, TONTTI No 1, "KAMREERIN KULMA"
Suunniteltu v. 1900, purettu 1970-luvulla.

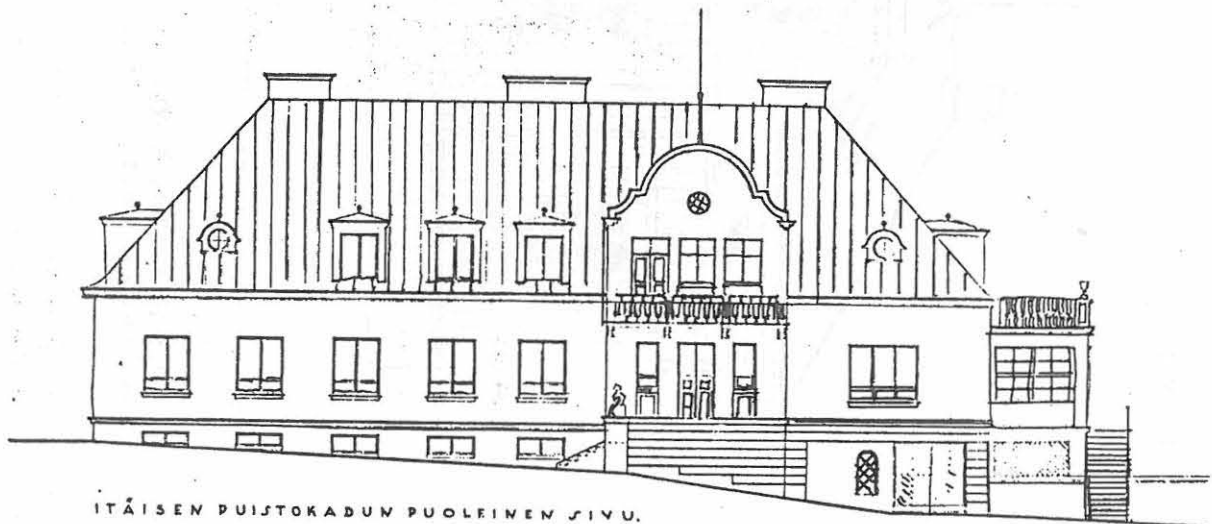
Liite VIII f

IKAALISTEN KAUPPALA, TONTTI No 27, "VALKAMAN TALO".
Suunnitellut arkkitehtitoimisto Polon & Georg Wasastjerna 1900.

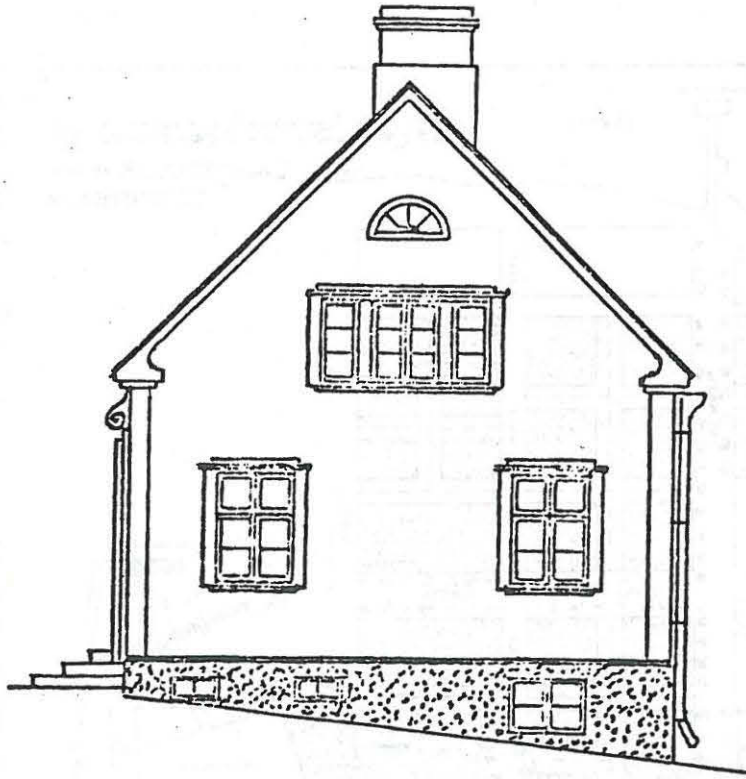
Liite VIII g

RAKENNUSPIIRUSTUKSIA TONTILLE
No. 4 ITÄPUOLI 3^{AA} KORTTELISSA
IKAALISTEN KAUPPALASSA.

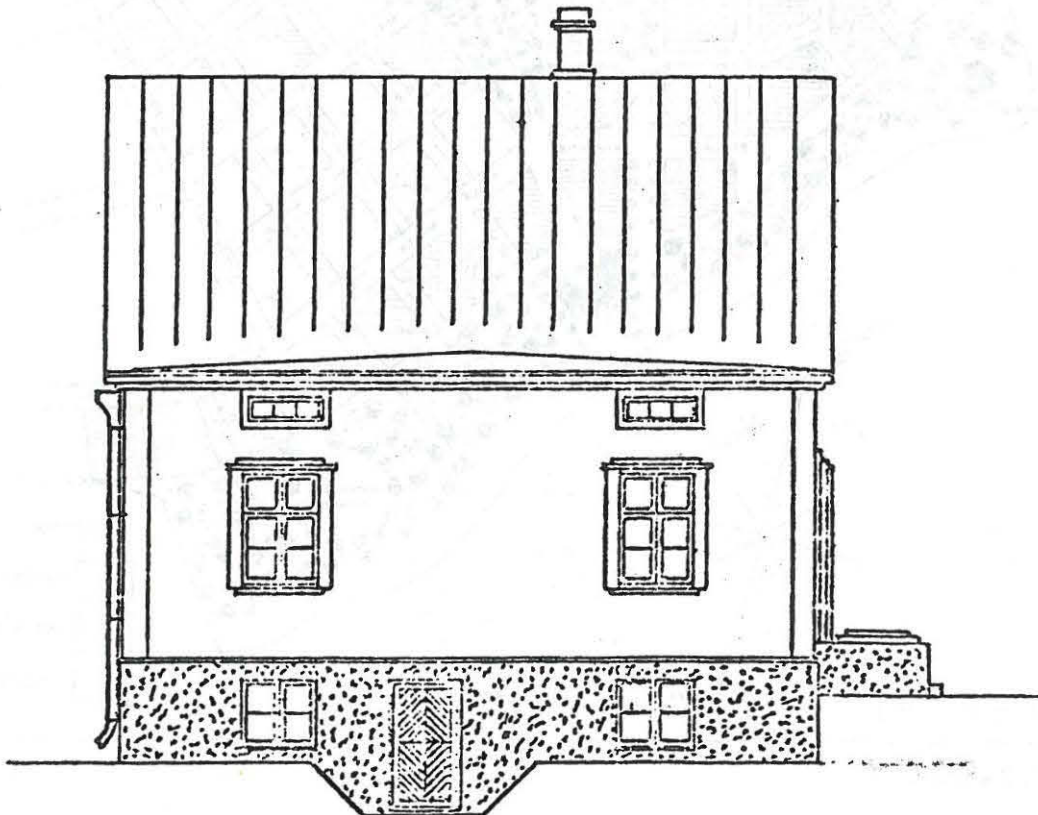

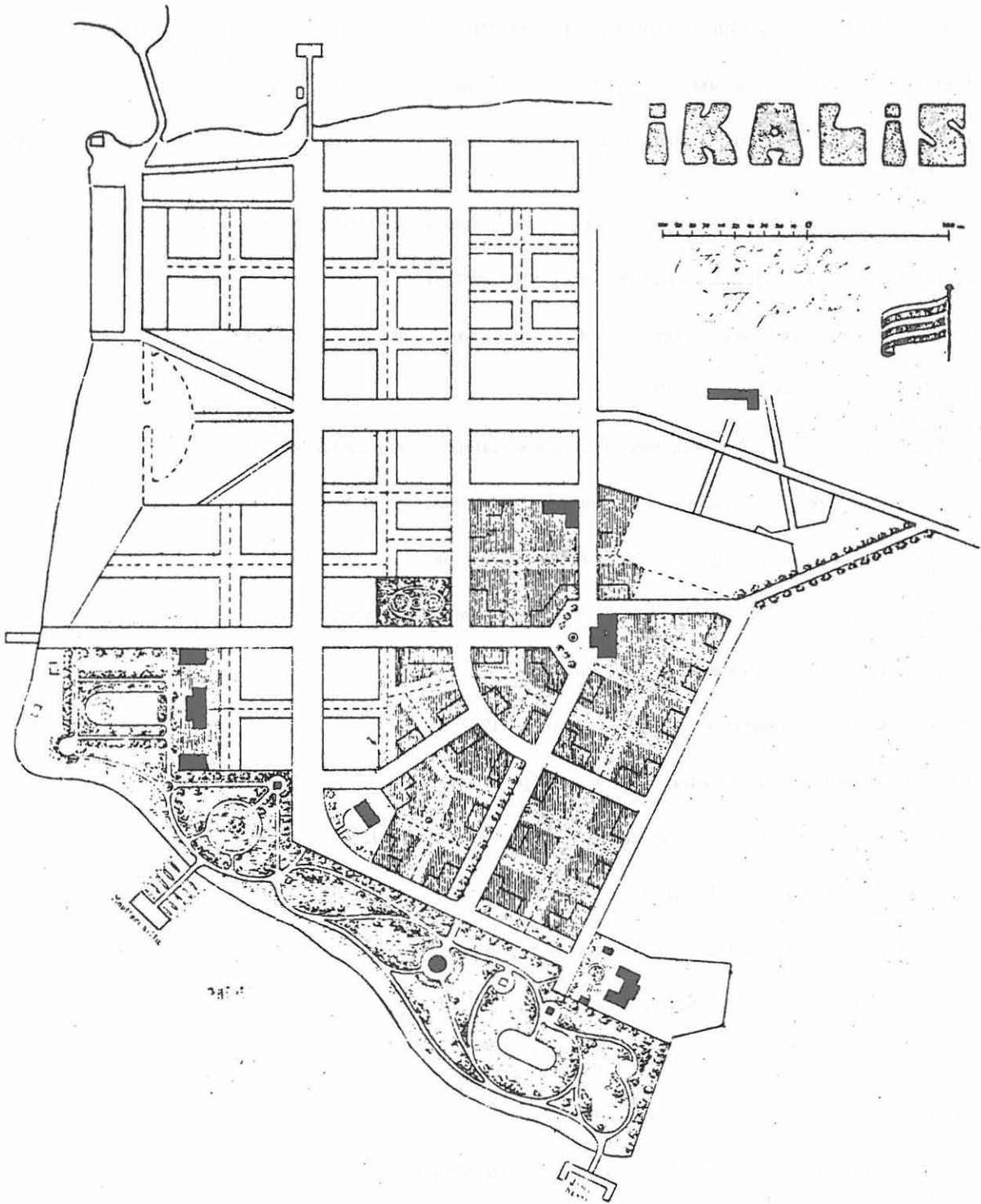
ITÄISEN PUUSTOKADUN PUOLEINEN SIVU.

"UUSI APTEEKKITALO". Suunnitellut Bertel Strömmer v. 1929, saneerattu virastokäyttöön 1975.

IKAALISTEN KAUPPALAN
TONTTI No 62
Suunnitellut J. Salovaara
1931.

X IKAALISTEN KAUPPALANARKISTOSSA SÄILYTETTÄVÄT RAKENNUSPIIRROKSET 1. 9. 1976

(Tonttinumero, osoite, suunnittelija, suunnitteluvuosi).

- Tontti 1. (Poppelikatu 7). Asuin- ja ulkokuonerakennus. Ei suunnittelijaa. Hyväksytty 1900.
- Tontti 2. (Valtakatu 4). Suunnitelma tiilistä asuinrakennusta varten. Ei tekijää, laadittu 1961. (2 kpl).
- Tontti 2. (Valtakatu 4). "Lisäpuoli ja leipomo". Takana nimi Ananias Leppänen (kauppias Ikaalisissa) 1884.
- Tontti 2. (Valtakatu 4). Asuinrakennus, ulkorakennus. Piirtänyt J.N. Andelin 1. 4. 1905.
- Tontti 4. (Valtakatu 7). Vesimyymlän rakennus (Kuusikulmainen, huvimajaa muistuttava rakennus). Mahdollisesti 1860-luvulta.
- Tontti 6. (Kauppakatu 5). Ulkokuone-ruokakauppa-asuinrakennus. F.O. Heikkilä 1923. 3 kpl.
- Tontti 10. (Kauppakatu 1). Ulkokuonepiirrokset. Hyväksytty 1891.
- Tontti 12. (Poppelikatu 1). Asuinrakennus. Ei suunnittelijan nimeä eikä vuotta. Noin 1900 (?).
- Tontti 12. Työpaja. F.O. Heikkilä 1928.
- Tontti 20. (Poppelikatu 4). Asuinrakennus. Piirustukset laatinut mahdollisesti J.N. Andelin (?). Hyväksytty 1903.
- Tontti 23. (Poppelikatu 11). Rukous- ja ulkokuonerakennus. Porissa 1906, Vihtori Ollila.
- Tontti 26. (Poppelikatu 8). "Ritning till Missionshus". Karl S. Sandelin, Tampere 1892.
- Tontti 28. (Poppelikatu 10). "Boningshus tillhörig Öfverforstmästare Rancken". Hyväksytty 1872.
- Tontti 28. Lisäsiiven piirustukset. Yrjö Sadeniemi 1906.
- Tontti 28. Koulun ulkokuonerakennus. Kauno Sparfwen 1922.
- Tontti 36. (Poppelikatu 12). Asuinrakennus. Kauno Sparfwen 1923.
- Tontti 44. (Poppelikatu 16). Asuinrakennus ja ulkokuone. Kontusaari 1928.
- Tontti 44. "Vasaatipiirros tiiliulkotaloon". Kontusaari 1928.
- Tontti 45. (Poppelikatu 17). Asuinrakennus. Kauno Sparfwen 1925.
- Tontti 45. Ulkorakennus. Kauno Sparfwen 1925.
- Tontti 46. (Teinintie 6). Asuinrakennus. Kauno Sparfwen 1925.
- Tontti 47. (Teinintie 8). Talousrakennus. K. Salomaa 1937.
- Tontti 50. (Teinintie 6). "Oma Tupa". Piirustussarja. Bertel Strömmer 1929.
- Tontti 54. (Kauppakatu 11). Asuinrakennus. F.O. Heikkilä 1926.

Tontti 54. Ulkokuone. Bertel Strömmer 1922.

Tontti 59. (Teinintie 9). Paloapuyhtiön talo. Yrjö Vuorinen 1931.

Tontti 59. Lisärakennus (torni). Yrjö Vuorinen 1933.

Tontti 61. (Teinintie 11). Asuinrakennus, "omistaa eläinlääkäri V. Tervo." Tiitola 1931.

Tontti 62. (Keturinkatu 10). Asuinrakennus, talousrakennus. Salovaara 1931.

Tontti 63. (Teinintie 13). Asuinrakennus. I. Salovaara 1936.

Tontti 64. (teinintie 10). Asuinrakennus. Bertel Strömmer 1933.

"Arestihuanetten ja Wapaehtosen palosammutuskunnan" rakennuksen suunnitelma. 1885.

Putkan- ja WPK:n kalustohuone.

Pesu- ja teurastushuone. F.O. Heikkilä 1. 2. 1923.

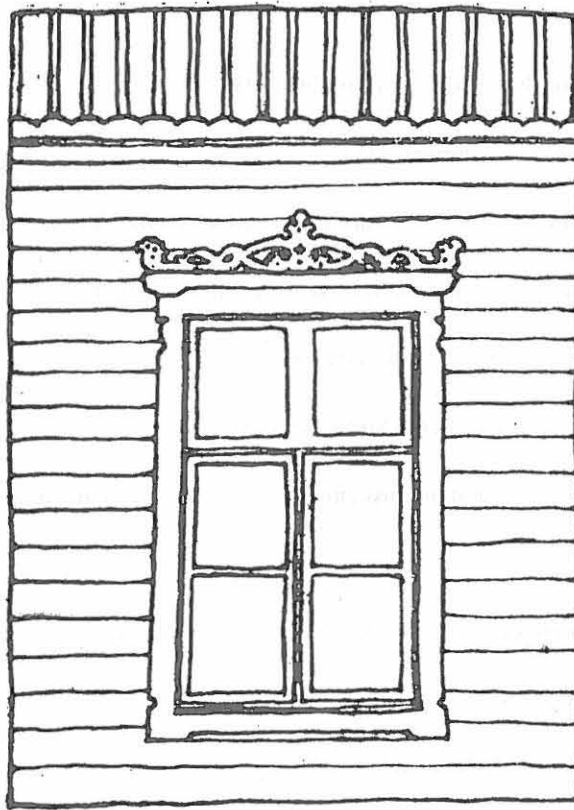
Pukuhuone urheilukentälle. K.S-s. 1913.

Yhteiskoulun vahtimestarin asunto. K. Sparfwen 1922.

Uimahuone-ehdotus. B. Stömmer 1909.

Sähkölaitossuunnitelma. B. Strömmer 1933.

Sähkölaitossuunnitelma K. Sparfwen (1933).

SISÄLLYS

I	JOHDANTO	s. 2
II	IKAALISTEN KAUPPALAN SIJAINTI JA PERUSTAMISVAIHEET	s. 3
III	KAUPPALAN ASEMAKAAVA JA RAKENNUSJÄRJESTYS (1858, 1860) SEKÄ NIIDEN ESIKUVAT	s. 5
IV	KAUPPALAN KEHITTYMINEN JA RAKENTAMINEN 1859 — 1917	s. 8
V	KETURIN ALUEEN KAAVOITTAMINEN JA UUSI RAKENNUS- JÄRJESTYS	s. 9
VI	BERTEL STRÖMMER JA RAKENTAMINEN IKAALISISSA 1917 — 1942	s. 11
VII	KAAVA-ALUEEN LAAJENNOS 1942, KAUPPALAN NYKYTILA	s. 12
VIII	TALOKOHTAINEN INVENTOINTI	s. 15
IX	LIITTEET	s. 66
X	IKAALISTEN KAUPPALANARKISTOSSA SÄILYTETTÄVÄT RAKENNUSPIIRROKSET 1. 9. 1976	s. 82

Julkaisija:
IKAALINEN SEURA

Ladonta — offsetfilmit:
IKAALINEN OY

Kirjapaino:
KANGASALAN KIRJAPAINO
1977